

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSOIKEUS

Tapani Pentikäinen

RAHASTOSIJOITTAJAN VEROTUS

Yksityishenkilön säänneltyihin rahastoihin tekemien sijoitusten verotus

Talusoikeuden
pro gradu -tutkielma

Vero-oikeuden koulutusohjelma

VAASA 2016

SISÄLLYS	SIVU
TAULUKKOLUETTELO	5
OIKEUSTAPAUSSLUETTELO	5
TIIVISTELMÄ	7
LYHENTEET	9
1. JOHDANTO	11
1.1. Tutkimuskohteen kuvaus	11
1.2. Tutkimustehtävä ja sen rajaus	14
1.3. Tutkimuksen metodi ja lähteet	18
1.4. Tutkimuksen rakenne	19
2. RAHASTOSIJOITTAJAN VEROTUKSEN LÄHTÖKOHTIA	21
2.1. Tulon verottamisesta	21
2.1.1. Kysymyksenasettelu	21
2.1.2. Veropohjan laajuus ja tulonlähdejako	21
2.1.3. Verovelvollisuus Suomessa	25
2.1.4. Rajat ylittävän verotuksen lähtökohdat	26
2.5.5. Yhtymä ja yhteisö rajat ylittävässä verotuksessa	29
2.2. Sovellettavat verolait sijoittajan verotuksessa	32
2.2.1. Pääoma- ja ansiotulovero	32
2.2.2. Vastikkeellisen saannon luovutusvoiton verotus	34
2.2.3. Vastikkeettomat saannot: Perinnön ja lahjan verotus	37
2.2.4. Varainsiirtovero	43
2.3. Verosuunnittelu ja verotuksen ohjaavuus	45
2.3.1. Verovelvollisen valinnanvapaus ja verosuunnittelu	45
2.3.2. Verotuksen neutraliteetti	46
3. RAHASTOSIJOITTAJAN VEROTUKSEN KÄYTÄNTÖ	49
3.1. Juoksevan tulon verotus	49
3.1.1. Sijoitusrahaston voitto-osuuden verotus	49
3.1.2. Osakeyhtiömuotoisen rahaston osingon verotus	51
3.1.3. Kommandiittiyhtiömuotoisesta rahastosta saatavan tulon verotus	58

3.2. Vastikkeellinen saannon luovutuksen verotus	63
3.2.1. Sijoitusrahasto-osuuden luovutus	63
3.2.2. Osakkeiden luovutusvoiton verotus	67
3.2.3. Kommandiittiyhtiön osuuden luovutus	73
3.3. Vastikkeettoman saannon luovutuksen verotus	75
4. RAHASTOSIJOITTAMISEN VEROSUUNNITTELUSTA	77
4.1. Verotuksen neutraalisuus ja verosuunnittelu	77
4.2. Taloudellisesti kahdenkertainen verotus rahastosijoittamisessa	79
4.3. Sijoittaminen yrityksen kautta	81
4.4. Luovutustappion hyväksikäyttö	85
4.5. Kapitalisaatiosopimukset	86
4.6. Verovarmuuden lisääminen	88
4.7. Vastikkeettoman saannon verosuunnittelu	90
5. LOPPUPÄÄTELMÄ	93
LÄHTEET	98
LIITTEET:	105

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1: Suoran sijoituksen ja sijoitusrahastosijoituksen vertailu I	s. 78
Taulukko 2: Suoran sijoituksen ja sijoitusrahastosijoituksen vertailu II	s. 78
Taulukko 3: Kiinteistörahastojen osakkaan verotus	s. 80
Taulukko 4: Verot sijoitusrahastosta ja listaamattomasta yhtiöstä	s. 82

OIKEUSTAPAUSLUETTELO

Korkein hallinto-oikeus

26.50.1997 taltio 1354	KHO:1997:42	s. 62
15.08.2000 taltio 2057	KHO:2000:51	s. 37
10.05.2000 taltio 862		s. 65
07.12.2000 taltio 3191	KHO:2003:3191	s. 35
30.04.2003 taltio 1062	KHO:2003:21	s. 89
22.12.2004 taltio 3346	KHO:2004:112	s. 66
22.12.2004 taltio 3359	KHO:2004:116	s. 31
12.03.2010 taltio 470		s. 14, 31
31.10.2012 taltio 3015	KHO 2012:93	s. 71

Hallinto-oikeus

Kouvola 18.1.2013 taltio 13/0039/2		s. 49, 64
------------------------------------	--	-----------

Keskusverolautakunta

12.06.1997	KVL 1997/147	s. 72
08.06.1992	KVL 1998/102	s. 65
08.02.1999	KLV 1999/14	s. 72
23.10.2002	KVL 2002/75	s. 65
01.12.2010	KVL 2010/63	s. 37
18.05.2011	KVL 2011/34	s. 87
09.05.2012	KVL 2012/28	s. 87
27.02.2013	KVL 2013/8	s. 31
20.03.2013	KVL 2013/14	s. 14
20.03.2013	KVL 2013/15	s. 67
26.11.2014	KVL 2014/54	s. 65

VAASAN YLIOPISTO**Kauppatieteellinen tiedekunta**

Tekijä:	Tapani Pentikäinen	
Tutkielman nimi:	Rahoitussijoittajan verotus – yksityishenkilön säännelyihin rahastoihin tekemien sijoitusten verotus	
Ohjaaja:	Juha Lindgren	
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri	
Oppiaine:	Talousoikeus	
Koulutusohjelma:	Vero-oikeus	
Aloitusvuosi:	2014	
Valmistumisvuosi:	2016	Sivumäärä: 106

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksessa tarkastellaan Suomessa yleisesti verovelvollisen yksityisen rahastosijoittajan verotusta. Taloudellisena ilmiönä rahastosijoittaminen tarkoittaa yksityisille sijoittajille tarjottavaa mahdollisuutta yhteiseen sijoitustoimintaan. Yhteissijoittaminen mahdollistaa sijoitustoiminnan pienemmällä pääomalla, kun ammattimaisesti hoidetuissa rahastoissa pääoman menettämisen riski pienenee. Tutkimuksen aiheen tarkastelu keskittyy pääasiassa tuloverolain mukaiseen pääomatulojen ja luovutusvoiton verotukseen. Rahastojen erilaisista oikeudellisista muodoista johtuen tarkastelussa ovat mukana niin sijoitusrahastosta saatavan tulon, osinkotulon, kommandiittiyhtiön äänettömänä yhtiömiehenä saadun juoksevan tulon verotus ja edelle mainittujen osuuksien ja osakkeiden luovutusvoiton verotus.

Tutkimuksen menetelmänä on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen menetelmä. Keskeinen huomio kohdistuu tuloverolain pääomatulon verotusta koskevien 32-33g §:ien ja luovutusvoiton verotusta koskevien 45-48 §:ien sisältöön ja niiden tulkintaan. Muuta keskeistä aineistoa ovat rahastojen oikeudellista sääntelyä koskevat direktiivit sekä lainsäädäntö, lainvalmisteluasiakirjat ja oikeusratkaisut. Tutkielman lähteisiin ovat kuuluneet myös vero-oikeudellinen kirjallisuus, Verohallinnon ohjeet ja asiantuntija-artikkelit.

Rahaston oikeudellisella muodolla on suuri merkitys sille, miten sijoittajaa verotetaan ja tämä on syytä ottaa huomioon sijoituspäätöstä tehdessä. Verosuunnittelu ei kuitenkaan aina tarkoita samaa kuin veron minimointi; verosuunnittelussa pyritään taloudellisesti edullisimpaan ratkaisuun ja verotus muodostaa siinä yhden huomioon otettavan kuluerän. Siksi jokainen sijoituspäätös tulisi arvioida verosuunnittelun osalta erikseen ja välttää yleistyksiä. Rahastosijoitusten rajat ylittävien tuottojen ja luovutusvoittojen verotuksen osalta liikutaan SEUT:n sallimien perusoikeuksien ja kansallisen lainsäädännön ristiriitaisessa maailmassa ja yksittäistä verotusratkaisua tehtäessä usein joudutaan turvautumaan tuomioistuinten ratkaisuihin.

AVAINSANAT: pääomatulojen verotus, henkilöverotus, verosuunnittelu

LYHENTEET

AIFM	Alternative Investment Fund Managers
AKYL	Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä 389/1988
AML	Arvopaperimarkkinalaki 746/2012
Arvostuslaki	Laki varojen arvostamisesta verotuksessa 1142/2005
ETA	Euroopan Talousalue
ETF	Exchange Traded Fund
EU	Euroopan unioni
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta 360/1968
EY	Euroopan yhteisö
FCP	Fonds Commun de Placement
HAO	Hallinto-oikeus
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KorkoL	Korkolaki 663/1982
KRL	Kiinteistörahastolaki 1173/1997
KVL	Keskusverolautakunta
MenetelmäL	Laki kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta 1552/1995
MVL	Maatilatalouden tuloverolaki 543/1967
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
OKL	Osuuskuntalaki 421/2013
OYL	Osakeyhtiölaki 624/2006
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki 378/1940
PL	Perustuslaki
PK	Perintökaari 40/1965
REIT-verolaki	Laki eräiden asuntojen vuokraustoimintaa harjoittavien osakeyhtiöiden verohuojennuksista 229/2009
SEU	Sopimus Euroopan unionista
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta
SICAV	Société d'investissement à capital variable

SipaL	Sijoituspalvelulaki 747/2012
SRL	Sijoitusrahastolaki 48/1999
TVL	Tuloverolaki 1535/1992
UCITS	Undertakings for collective investments and transferable securities
VSL	Vakuutusopimuslaki 543/1994
VSVL	Varainsiirtoverolaki 931/1996
VRHL	Laki vaihtoehdoraahastojen hoitajista 162/2014
VML	Verotusmenettelylaki
VYL	Laki ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta 1217/1994

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuskohteen kuvaus

Yksityishenkilöiden harjoittama rahastosijoittaminen on laaja ilmiö ja tekee myös rahastosijoittajan verotuksesta moniulotteisen kysymyksen. Rahastoista puhuttaessa usein ajatellaan vain sijoitusrahastoja, ne ovat kuitenkin vain yksi useasta tarjolla olevasta rahastotyypistä. Muita rahastotyyppisiä ovat esim. erikoissijoitusrahastot ja kiinteistörahastolain mukaiset kiinteistörahastot. Lainsäädännön näkökulmasta rahastoja voi perustaa useita tarjolla olevia oikeudellisia muotoja hyväksi käyttäen sopimus pohjaisesta sijoitusrahastosta aina osuuskuntaan ja kommandiittiyhtiöön. Oikeudelliset muodot vaikuttavat rahastosijoittajan verotukseen, koska verotus perustuu yksittäisen rahaston oikeudelliseen muotoon. Näin osakeyhtiömuotoisen rahaston osakkeenomistajaa verotetaan tuloverolain (TVL) 33a - 33d §:ien mukaan osinkotulosta, kommandiittiyhtiömuotoisen rahaston yhtiömiestä verotetaan TVL 40.1 §:n ja lain avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä (AKYL) 7:4.1 §:n mukaan, ja sijoitusrahaston osuudenomistajaa TVL 32 §:n mukaisesti.

Miksi sitten tarkastella erilaisten rahastojen verotusta yhdessä esityksessä sen sijaan, että keskityttäisiin yhteen yhtiöoikeudelliseen muotoon ja sen verotukseen. Syynä on se, että rahastosijoittamisessa, suorasta sijoittamisesta poiketen, on kyse yhteissijoittamisesta ja sen erilaisista vaihtoehdoista. Ja näillä vaihtoehdoilla on erilaisia verotuksellisia vaikutuksia. Esimerkiksi kiinteistösijoittamisen kohdalla, jos ei siis halua sijoittaa suoraa sijoitusasuntoon tai muuhun sijoituskiinteistöön, vaihtoehtona ovat erilaiset kiinteistörahastot. Kun rahaston oikeudellisella muodolla on suora vaikutus sijoittajan verotukseen, on selvää, että sijoittaja on kiinnostunut siitä, miten nämä vaikutukset kohdistuvat sijoituksesta saatavien tuottojen verotukseen ja sijoittajan käteen jäävään osuuteen.

Rahastosijoittamisen mahdollisuudet Suomessa avautuivat yksityishenkilöille vuonna 1987, kun sijoitusrahastolaki (SRL) 480/1987 astui voimaan. Tavoitteena oli tarjota yleisölle mahdollisuus osallistua yhteisiin arvopaperisijoituksiin likvideillä rahoitusmarkkinoilla. Sijoitusrahastot ovat saaneet suuren suosion ja vuoden 2015 lopussa Suomeen rekisteröityjen sijoitusrahastojen rahastopääoma oli 98,5 miljardia euroa¹. Rahastoja oli vuoden 2014 lopussa 492 kpl. Sijoitusrahastojen kohdalla puhutaan siis merkittävistä taloudellisista intresseistä. Sijoitusrahastojen määrä on vaihdellut vuosittain; vuonna 2014 sijoitusrahastojen lukumäärä väheni 25 kpl edellisvuoteen verrattuna. Vuoden 2014 aikana 57 sijoitusrahastoa lopetti toimintansa, niistä 52 sulautettiin toiseen, jo olemassa olevaan rahastoon. Sulautumisista 18 tapahtui Suomen rajojen ulkopuolelle, kun suomalaisia rahastoja sulautettiin Ruotsissa toimiviin rahastoihin. Myös sijoitusrahastojen tyyppimuutoksia tapahtui eli 11:sta erikoissijoitusrahaston säännöt muutettiin vastaamaan varsinaisten sijoitusrahastojen sääntöjä.²

Rahastosijoittaminen on suosittua myös muualla kuin Suomessa, pelkästään Euroopassa arvioitiin vuonna 2011, että rahastoja on 30 000 kpl ja niiden yhteenlasketut sijoitukset ylittivät 7 biljoonaa euroa.³ Vuoden 2015 lopussa eurooppalaisten rahastojen arvo on ylittänyt jo 10 biljoonaa euroa.⁴ Euroopan Yhteisön yhteismarkkinoiden kehittäminen ja kilpailun avaaminen on vaikuttanut myös sijoitusrahastotoimintaan, ne on avattu kilpaillulle sijoituspalveludirektiivin 85/611/ETY mukaisesti Euroopan Yhteisön/Unionin ja myöhemmin Euroopan Talousalueen ETAn alueella. Direktiivin mukaisesti kotimaassaan toimiluvan saaneet ETA-rahastoyhtiöt saavat harjoittaa Suomessa SRL 1.4 § perusteella sijoitusrahastotoimintaa ja markkinoida osuuksiaan yleisölle. Tämän lisäksi suomalaisten voivat vapaasti sijoittaa pääomien vapaan liikkuvuuden periaatteen mukaisesti muihin ETA-maihin sijoittuneisiin rahastoihin. Nämä tekijät ovat lisänneet huomattavissa määrin suomalaisen rahastosijoittajan mahdollisuuksia löytää mieleisensä sijoituskohte tarjolla olevista rahastoista.

¹ Suomen Pankin sijoitusrahastotiedote.

² Sijoitusrahastot, vuosikatsaus 2014: 14.

³ Puttonen & Repo 2011: 8.

⁴ European Central Bank.

Sijoitusrahastolaissa säädeltyjen rahastojen lisäksi rahastoja säädellään myös laissa vaihtoehtorahastojen hoitajista (VRHL). Sijoitusrahastolain mukaisten varsinaisten sijoitusrahastojen rinnalla on siis joukko muita rahastoja, kuten SRL:n mukaiset erikoissijoitusrahastot ja VRHL:n mukaiset vaihtoehtorahastot. Ne muodostuvat kirjosta oikeudellisesti eri tavalla säädeltyjä organisaatioita ja niihin lasketaan kuuluviksi myös kiinteistörahastolain (KRL) mukaiset rahastot. Terminologisesti on syytä olla tarkka sen suhteen, milloin puhutaan rahastoista ja milloin sijoitusrahastoista. Sijoitusrahastolain (SRL) 42.1§:n mukaan sijoitusrahasto on selkeästi määritelty entiteetti ja termiä saa käyttää vain SRL:n mukaisesta sijoitusrahastosta. SRL 2.1 § 2 kohdan mukaan sijoitusrahastolla tarkoitetaan sijoitusrahastotoiminnassa hankittuja sekä Suomessa vahvistettujen sääntöjen sekä kyseisen lain 11 luvun mukaan sijoitettuja varoja sekä niistä johtuvia velvoitteita. Puhuttaessa rahastosta yleisellä tasolla ja viitattaessa muihin rahastoihin kuin SRL:n mukaisiin sijoitusrahastoihin käytetään termiä rahasto tai tarkennetaan, millaisesta rahastosta on kyse.

Sijoitusrahastotoiminnan säätelyn lähtökohtana tänä päivänä on EU:n uudistettu sijoitusrahastodirektiivi 2009/65/EY. Sijoitusrahastolaki 48/1999 on uudistettu vastaamaan direktiivin vaatimuksia. Direktiivin mukaisista varsinaisista sijoitusrahastoista käytetään termiä UCITS-rahastot⁵. Muita rahastoja eli ns. ei-UCITS rahastoja ovat SRL:n mukaiset erikoissijoitusrahastot ja vaihtoehtorahastodirektiivin 2011/61/EU (AIFM-direktiivi) ja sen pohjalta annetun vaihtoehtorahastojen hoitajia koskevan lain 17.3.2014/162 mukaiset rahastot. Vaihtoehtorahastoiksi luetaan myös kiinteistörahastolain mukaiset rahastot ja sen perusteella niiden toimintaa säädellään myös laissa vaihtoehtorahastojen hoitajista. Oikeudellisen muodon perusteella Suomessa tunnetaan siten SRL:n perusteella sopimusperustaiset sijoitusrahastot ja erikoissijoitusrahastot, KRL:n perusteella osakeyhtiö- ja kommandiittiyhtiömuotoiset kiinteistörahastot ja sekä VRHL:n perusteella vielä rekisteröidyn yhdistyksen ja osuuskunnan muotoiset rahastot. Perusteita sille, että Suomen lainsäädännössä tunnetaan myös rekisteröidyn yhdistyksen ja osuuskunnan muotoiset rahastot, voidaan löytää hallituksen esityksestä vaihtoehtorahastojen hoitajia koskevaksi lainsäädännöksi (HE

⁵ UCITS tulee sanoista 'Undertakings for collective investments and transferable securities'. UCITS-rahastot voivat kansallisen lainsäädännön perusteella poiketa toisistaan esim. oikeudellisen muodon perusteella, mutta ne ovat rajat ylittävissä tapauksissa rinnasteisia toisiinsa esim. verotuksessa.

94/2013). Lisäämällä nämä sallituiksi, yksityishenkilöille markkinoitaviksi rahastoiksi, on haluttu vahvistaa suomalaisen ei-ammattimaisen sijoittajan sijoittajasuojaa, kun hän sijoittaa ETA-valtiossa toimiluvan saaneeseen vaihtoehtorahastoon.⁶

Rahastojen oikeudellisten muotojen monilukuisuutta voidaan tarkastella myös verotuksen näkökulmasta. Tällainen rahastojen kirjo ei ainakaan yksinkertaista rajat ylittävien tulojen verotusta. Vaikka tuloverolaissa on säädetty ulkomaisen tulon käsittelystä suomalaisessa verotuksessa, esim. ulkomainen osinko säädetään verotettavaksi kuten vastaava suomalainen osinko (TVL 33c.1 §), niin verotuksen suorittamiseksi on usein ollut tarpeen ensin määrittää, miten ulkomainen yhteisö rinnastuu kotimaiseen ja minkä pykälien perusteella tuloa tulisi verottaa. Oikeuskäytännössä on toistuvasti tarkasteltu näitä rinnastuksia verotuksen oikean suorittamisen varmistamiseksi⁷. Tällöin lakien valmistelumateriaaleista, kuten hallituksen esityksistä, löytyvät viittaukset voivat selkeyttää asiantilaa⁸.

1.2. Tutkimustehtävä ja sen rajaus

Tutkimuksen kohteena on yksityisen rahastosijoittajan verotus, ja tutkimuskysymys on asetettu seuraavaan muotoon: miten säädeltyyn rahastoon sijoittavan yleisesti verovelvollisen yksityishenkilön verotus tapahtuu Suomessa. Tutkimuskysymys jäsentyy kolmeen asiakokonaisuuteen, joiden kautta varsinaista kysymystä hahmotetaan. Nämä ovat veron suorittamisen teoreettiset perusteet, veron laskemisen perusteet ja verotuksen suunnittelu.

Ensimmäinen kysymys on, millä perusteella ja miten sijoitustoimintaa verotetaan. Tavoitteena on selvittää sijoitustoiminnan verotuksen lähtökohtia kansallisessa ja

⁶ HE 94/2013: 150–151.

⁷ Esim. KVL 014/2013 Luxemburgilainen FCT-yhteissijoitusyritys suomalaiseen sijoitusrahastoon ja KHO 12.3.2010 taltio 470 Luxemburgilaisen vaihtuvapääomaisen SICAV-yhtiön rinnastaminen suomalaiseen osakeyhtiöön.

⁸ Tällainen esimerkki on VRHL:n 13:3.1 § 4 kohdan viittaus rekisteröityyn yhdistykseen vaihtoehtorahaston sallittuna oikeudellisena muotona. Hallituksen esityksessä HE 94/2013 todetaan, että kyseinen viittauksen takana on tanskalaiseen rekisteröidyn yhdistyksen muotoinen sijoitus yhdistys ”investerignförening”.

kansainvälisessä verotuksessa, ja katsoa eri verolajien perusteita. Kansainvälisen verotuksen käsittelyn perusteena on tutkimusasetelmassa yleisesti verovelvollisen verotus.

Veron laskeminen vie tutkimuksen konkreettiselle tasolle. Tavoitteena on perehtyä siihen, miten rahastosijoittamisen erilaisia vaihtoehtoja verotetaan. Toiseksi tavoitteena on myös selvittää sitä, miten verotus toimii erilaisissa verotuksellisissa tilanteissa, kuten juoksevan tulon ja luovutusvoittoa verotuksen kohdalla. Kun kyseessä on yleisesti verovelvollisen verotuksesta, on tarkasteluun otettu myös rajat ylittäviä sijoitustilanteita. Luovutusvoiton verotuksen kohdalla tarkastellaan erikseen vastikkeellisen ja vastikkeettoman luovutusvoiton verotusta.

Verotuksen suunnittelu johtaa tutkimuksen soveltavalle tasolle: yksittäisellä verovelvollisella on perustuslain 18.1 §:n suoma oikeus elinkeinonvapauteen. Sen mukaisesti hän voi vapaasti suunnitella millaisia taloudellisia toimia toteuttaa ja millaisia taloudellisia lopputulemia tavoittelee. Tämä oikeus ulottuu myös verotuksen suunnittelun alueella. Tavoitteena on selvittää millaisia verosuunnittelun välineitä rahastot tarjoavat ja millaisia keinoja rahastosijoittajan verosuunnittelussa on tarjolla.

Tutkimuksen rajauksen keskeiset tekijät nousevat tutkimuskysymyksestä, yleisesti verovelvollisen, yksityishenkilönä toimivan rahastosijoittajan verotuksesta Suomessa. Täten keskeiset rajaukset liittyvät Suomen yleiseen verovelvollisuuteen, yksityiseen sijoittajaan ja säädeltyihin rahastoihin. Rajauksen perusteet ja tarkennukset käydään seuraavassa lävitse.

Yleinen verovelvollisuus rajautuu tuloverolain 9.1 § perusteella. Suomesta tuloa saava verovelvollinen katsotaan joko yleisesti tai rajoitetusti verovelvolliseksi sen mukaan, katsotaanko hänen Suomessa asuvaksi vai ei. Yleisesti verovelvollisia ovat TVL 9.1.§ 1 kohdan perusteella Suomessa asuvat luonnolliset henkilöt, kotimaiset yhteisöt, yhteisetuudet ja kuolinpesät. Yleinen verovelvollisuus on globaalia eli koskee kaikkea Suomesta ja muualta saatua tuloa. Yleisesti verovelvollisen ulkomailta saadun tulon

veronalaisuus määräytyy verosopimusten perusteella.⁹ Rajoitetusti verovelvollisia eli sellaisia veronsaajia, jotka saavat tuloa Suomesta, mutta joita ei katsota Suomessa asuviksi, ei tässä tutkimuksessa tarkastelle.

Yksityishenkilö sijoittajana rinnastuu sijoitusmahdollisuuksiensa osalta sijoituspalvelulain 1:18.3 § mukaiseen ei-ammattimaiseen asiakkaaseen. Momentissa ei-ammattimainen asiakas määritellään käänteisesti eli muuksi kuin ammattimaiseksi asiakkaaksi.

Tässä laissa ei-ammattimaisella asiakkaalla tarkoitetaan muuta asiakasta kuin 1 momentissa tarkoitettua ammattimaista asiakasta.

Ammattimainen asiakas rajataan selkeästi. Sijoituspalvelulain 1:18.1 § 1–5 kohtien mukaan ammattimaisia asiakkaita ovat toimiluvan omaavat tai muussa viranomaisvalvonnassa olevat yhteisöt, suuryritykset, Suomen valtio ja Suomen Pankki sekä pääasiallisesti rahoitusvälineisiin sijoittavat yhteisösijoittajat. Kohdan 6 mukaan ammattimaisena asiakkaan pidetään myös asiakkaan omasta pyynnöstä muuta kuin 1 momentin 1–5 kohtien mukaista asiakasta (SiPaL 1:18.2 §). Sijoituspalveluyrityksen tulee siis arvioida asiakkaan valmiudet tehdä sijoituspäätöksiä ja ymmärtää niihin liittyvät riskit ja lisäksi asiakkaan tulee täyttää vähintään kaksi kolmesta kriteeristä. Asiakas on viimeisen vuoden kuluessa toteuttanut useita merkittäviä liiketoimia, omaa huomattavan sijoitusvarallisuuden eli vähintään 500 000 euroa ja työskentelee tai on työskennellyt rahoitusalan ammattilaisena vähintään vuoden ajan.

Yksityinen henkilö voi olla SiPaL tarkoittama ammattimainen asiakas vain, jos hän täyttää 1:18.2 § 1–3 kohtien mukaisista kriteereistä kaksi ja on sijoituspalveluyrityksen toimesta arvioitu päteväksi sijoittamaan ammattimaisella tasolla. Muita yksityisiä sijoittajia pidetään ei-ammattimaisina asiakkaina ja heidän mahdollisuuksistaan sijoittaa eri säätelyn alaisiin rahastoihin on säädetty laissa. Ammattimaisen ja ei-ammattimaisen asiakkaan erottaminen toisistaan on tärkeää sen vuoksi, että ei-ammattimainen asiakas saa suuremman suojan kuin ammattimainen asiakas. Esimerkiksi markkinoitaessa

⁹ Niskakangas 2014: 98–100.

rahastoa ei-ammattimaiselle asiakkaalle tulee lain vaihtoehtorahastojen hoitajista 13:1.3 § perusteella noudattaa myös kuluttajansuojalan asettamia rajoituksia markkinoinnille sekä kantaa lain mukainen vastuu tuotteen virheellisyydestä.

Säädelyillä rahastoilla tarkoitetaan sijoitusrahastolain ja vaihtoehtorahastojen hoitajista annetun lain mukaisia rahastoja. Ei-ammattimaiselle asiakkaalle saadaan tarjota sijoitusrahastolain perusteella varsinaisia sijoitusrahastoja ja osaa erikoissijoitusrahastoista eli SRL 87 § mukaista sijoitusten hajauttamista noudattavia erikoissijoitusrahastoja. Näiden lisäksi VRHL 13:3.1 § mukaan ei-ammattimaiselle asiakkaalle saa markkinoida rahastoja, jotka ovat oikeudelliselta muodoltaan osakeyhtiöitä, kommandiittiyhtiöitä, joiden voiton jakoa on rajoitettu yhtiösopimuksessa, SRL:n mukaisia erikoissijoitusrahastoja, rekisteröityjä yhdistyksiä, osuuskuntia tai edellä mainittujen, direktiivissä vaihtoehtorahastojen hoitajista mainittuja ulkomaisia vastineita.

Osa säädelyistä ja yksityissijoittajalle tarjottavista rahastotyypistä ei ole käytössä Suomessa, siksi osuuskuntamuotoisten ja rekisteröidyn yhteisön muotoisten rahastojen tarkastelu on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Osuuskuntamuotoisten sijoitusrahastoihin verrattavien rahastojen perustaminen on ollut mahdollista uudistetun osuuskuntalain (OKL) tultua voimaan 1.1.2014. Uusittu OKL § 5 mahdollistaa osuuskunnan toiminnan tarkoituksen määrittämisen myös voiton tavoitteluksi.¹⁰ Osuuskuntamuotoisia rahastoja ole tullut uudistuksen jälkeen tullut tarjolle. Myöskään rekisteröityjen yhteisöjen muotoisia rahastoja ei ole Suomessa tarjolla, niiden perustaminen on käytännössä vaikeaa. Yhdistyslaki ei koske 2 § mukaisesti yhteisöä, jonka tavoitteena on voiton tai taloudellisen edun tavoittelu eikä taloudellisia yhdistyksiä koskeva muu lainsäädäntö tunne rahastotoimintaa harjoittavaa yhdistystä.¹¹

¹⁰ Osuuskuntamuotoisen rahaston sallimista yksityiselle sijoittajalle myytäväksi rahastoksi on perusteltu vaihtoehtorahastolakia säädettäessä sillä, että osuuskuntalain muutoksen myötä 1.1.2014 osuuskunnan muistuttavat suuresti vastuultaan ja oikeuksiltaan osakeyhtiöitä, jolloin ne tarjoavat sijoittajalle yhtäläisen suojan kuin osakeyhtiömuotoinen rahastokin. HE 94/2013: s.2013. Mattila 2015: 142.

¹¹ Hallituksen esityksessä laiksi vaihtoehtorahastojen hoitajista HE 94/2013 viitataan rekisteröityjen yhdistysten kohdalla tanskalaiseen sijoituskäytäntöön ja siellä yleiseen rekisteröidyn yhdistyksen, investeringsförening, käyttöön yhteissijoitustoiminnassa. HE 94/2013 s. 152.

Tarkempia perusteita yksittäisen rahastotyypin erilaisten voitonajakotapojen käsittelyyn käydään läpi kyseisten rahastomuodon yhteydessä. Erityisesti tämä koskee osakeyhteisömuotoisia rahastoja.

1.3. Tutkimuksen metodi ja lähteet

Tutkimuksen metodina on oikeusdogmaattinen eli lainoppiin pohjaava tutkimusote. Siinä tutkimuksen kohdetta tarkastellaan oikeusnormien ja vallitsevan oikeustilan näkökulmasta. Tavoitteena on selventää tutkimusaiheeseen liittyvä nykyinen oikeustila.

Vero-oikeuden oikeuslähteillä on tiettyjä erityispiirteitä muihin oikeuslähteisiin verrattuna. Niihin kuuluu lainsäädännön tyypillinen nopeakiertoisuus. Tämä tarkoittaa, että lainsäädännön yksityiskohdat muuttuvat nopeasti.¹² Tulkinnan kannalta tämä edellyttää jatkuvaa uuden omaksumista, mutta myös vanhaan normistoon tutustumista. Muutostilanteissa verolait eivät ole takautuvia ja oikeustilan selvittämisessä ja ymmärtämisessä voi olla tarvetta palata aikaisempaa voimassa olleeseen lainsäädäntöön.

Vero-oikeudelliseen metodiin liittyy myös merkittävä sisäinen jännite. Toisaalta verolakeja on tarve tulkita hyvinkin tarkkaan ja toisaalta verolakien on sopeuduttava nopeasti muuttuvaan taloudelliseen ympäristöön, missä olosuhteet muuttuvat nopeammin kuin lainsäätäjät ehtii niihin reagoida. Tämä jännite korostetun laillisuuden periaatteet ja joustavan tulkinnan tarpeen välillä voidaan ajatella näkyvän käytännön verotustilanteissa ja ennen muuta tuomioistuimen ratkaisuisissa. Korostetun laillisuuden periaate painottaa sitä, että verosta on säädettävä lailla, ja siksi veronormeja sovellettaessa jokaiselle elementille on löydettävä välitön tuki verolaista. Tutkijalta tämä edellyttää tarkkuutta ja pitäytymistä sanamuodon mukaisessa tulkinnassa. Mikäli tutkija haluaa ylittää lakitekstin rajat tulkinnassa, tämä edellyttää erityisen hyviä perusteluita. Toisaalta taloudellisessa ympäristössä tapahtuvat muutoksen edellyttävät joustavuutta. Taloudelliset realiteetit muuttuvat ja laintulkintaan tulee jännitystä. Pahimmillaan olosuhteiden nopeat muutokset

¹² Wikström 2006: 28.

syövät jäykän soveltamisen vuoksi lakien uskottavuutta.¹³ Tiukka tulkinta ei ehkä suoraan sovikaan tapaukseen. Tarvitaan enemmän kuin sanamuodon mukaista tulkintaa ja joudutaan turvautumaan tilanteeseen vaikuttavien taloudellisten reunaehtojen tulkintaan eli muuhunkin kuin lakiin, lakien esitöihin ja oikeuskäytäntöön oikeuslähteenä.¹⁴ Joustavalla tulkinnalla ei kuitenkaan voi muodostaa uutta normia eli oikeustosisekastoa.¹⁵

Tutkimuksessa keskeisenä lähdeaineistona on Suomessa voimassa oleva lainsäädäntö. Tämän rinnalle tulevat EU-direktiivit ja suomalaiset lainsäätämistä koskevat hallituksen esitykset. Myös korkeimman hallinto-oikeuden ja keskusverolautakunnan ratkaisuilla on merkitystä niin lakia täydentävinä kuin päätelmiin johtavina ja niitä tukevinä perusteina. Verohallinnon ohjeita käytetään myös lähteinä osoittamaan, miten käytännön verotustilanteissa lakeja sekä tuomioistuinten ratkaisuja on tulkittu.

1.4. Tutkimuksen rakenne

Tutkielma jakautuu kolmeen osaan: teoriaan ja verolajien tarkasteluun, verotuksen laskemiseen ja soveltavaan osaan. Teorialla luodaan pohjaa seuraavien osien eli verotuksen konkreettiseen tarkasteluun ja soveltamisen eli verosuunnittelun käsittelyyn. Työn yleinen rakenne lähtee näin teoriasta ja siirtyy sitten verolajikohtaiseen tarkasteluun ja päättyy soveltavaan, verosuunnittelua koskevaan lukuun.

Pääluvussa kaksi käsitellään rahastosijoittamisen verotuksen kannalta keskeistä kysymystä siitä, miten ja millä perusteella veroa maksetaan, mitä verolajeja sijoitustoiminnan verotuksessa sovelletaan ja tarkastellaan lyhyesti verosuunnittelun teoreettista pohjaa kuten verovelvollisen valinnanvapautta ja verotuksen neutraliteettia.

¹³ Wikström 1997: 331–334.

¹⁴ Wikström 1997: 337–348.

¹⁵ Wikström 1997: 337.

Pääluvussa kolme syvennyttään verotuksen suorittamiseen eli miten erilaisia oikeudellisia muotoja olevista rahastoista saatavaa juoksevaa tuloa verotetaan, ja miten ko. rahastojen osakkeiden ja osuuksien luovutusta verotetaan vastikkeellisen ja vastikkeettoman saannon osalta. Luvussa myös paneudutaan perintö- ja lahjaverotuksen käytäntöön.

Luvussa neljä pääpaino on rahastosijoittajan verotuksen suunnittelussa. Esiin nostetaan erilaisten sijoitusvaihtoehtojen verotuksellisia seurauksia sekä tarkastellaan joitakin vaihtoehtoja rahastosijoittamiselle ja sitä, kuinka nämä vaihtoehdot eroavat verotuksen suhteen rahastosta saatavan tuoton verotuksessa. Luvussa myös hahmotetaan sitä, miten perintö- ja lahjaverotuksessa voidaan arvioida toimenpiteiden verotuksellisia vaikutuksia.

2. RAHASTOSIJOITTAJAN VEROTUKSEN LÄHTÖKOHTIA

2.1. Tulon verottamisesta

2.1.1. Kysymyksenasettelu

Verovelvollisen näkökulmasta verotuksen keskeisiä kysymyksiä on, mistä ja millä perusteella veroa maksetaan. Verokustannuksesta kiinnostunut sijoittaja joutuu pohtimaan erilaisia sijoitusvaihtoehtoja myös siitä näkökulmasta, millainen verotuksellinen vaikutus hänen sijoitusratkaisullaan on. Teoreettista pohjaa kysymysten tarkastelulle haetaan veropohjan ja tulolähdejaon tarkastelusta. Niiden avulla perustellaan sitä, minkälaista tuloa verotetaan, minkälaisia periaatteita verotuksessa käytetään ja lopulta, miten määräytyy se, minkälaista veroa tulosta maksetaan. Verovelvollisuuden käsite puolestaan kertoo, kuka on velvollinen maksamaan veroa Suomessa. Tilanteissa, missä henkilö on yleisesti verovelvollinen Suomessa, mutta tuloa saadaan toisesta maasta, joudutaan turvautumaan sekä Suomen kansainväliseen verolainsäädäntöön, EU-vero-oikeuteen ja verosopimuksiin. Niiden avulla etsitään vastausta millaiset periaatteet ohjaavan verotuksen suorittamista rajat ylittävissä tilanteissa.

2.1.2. Veropohjan laajuus ja tulonlähdejako

Veropohjan laajuuden käsite kertoo, mistä kaikesta tulosta maksetaan veroa. Kysymystä voidaan havainnollistaa myös talouden näkökulmasta, jolloin pohditaan sitä, mikä on se taloudellinen ilmiö, mihin veronmaksu kiinnittyy¹⁶. Teoreettisessa keskustelussa puhutaan vero-objektin käsitteestä. Vero-objekti vastaa kysymykseen siitä, mihin vero kohdistetaan, ja mistä ja millä perusteella veroa maksetaan. Tuloverotuksessa vero-objektina on tulo.¹⁷ Tulon käsitettä voidaan tarkastella sekä tuloteoria että tulopohjan

¹⁶ Wikström 2006: 120.

¹⁷ Nykänen & Råbinä 2013: 11.

osalta. Teoreettisessa katsannossa tulokäsitys voi olla laaja tai suppea. Laajaan tulokäsitykseen kuuluu teoreettisesti sekä realisoitunut että realisoimaton tulo¹⁸, mutta näin laajaa tulokäsitettä ei ole omaksuttu sellaisenaan missään. Suppeassa tulokäsityksessä puolestaan tulo yksilöidään tarkkaan, esim. pitääkö tulon olla peräisin tietystä tulolähteestä ja olla toistuvaa. Suomen tuloverojärjestelmässä käytössä olevaa tulokäsitettä voidaan pitää jonkinlaisena sekajärjestelmänä.¹⁹ Suomessa on pitäydytty käsittämään tuloksi vain realisoitunut tulo ja realisoimaton arvonnousu jätetään verottamatta²⁰. Tulokäsityksen laajuus tuloteoriassa on syytä pitää irrallaan tulopohjan laajuudesta yksittäisen verolähteen sisällä. Molempien osalta voidaan havainnoida, onko käytössä laaja tai suppea tulokäsitys. Kun veropohjan laajuutta tarkastellaan yksittäisen verolähteen kuten henkilökohtaisen tulolähteen tai elinkeinotulolähteen sisällä, on veropohja useimpien kohdalla laaja.²¹

Tulon veronalaisuutta voidaan tarkastella markkinaolettaman avulla. Silloin tulolle asetetaan kolme reunaehto. Ensinnäkin tulon tulee olla saatu TVL 29 § perusteella rahana tai rahanarvoisena etuutena. Toinen reunaehto sanoo, että tulon pitää olla vastike. Tämä jättää mm. lahjan ja perinnön tulokäsitteen ulkopuolelle. Kolmannen reunaehdon mukaan vastikkeen tulee olla peräisin ulkopuoliselta eli sisäiset toimitukset eivät ole tuloa. Wikström vielä tiivistää nämä reunaehdot yhteen seuraavasti: veronalaisessa tulossa ja verollisessa myynnissä pitää olla kysymys rahavastikkeesta, joka saadaan ulkopuoliselta.²²

Suomessa omaksuttuun tulokäsitykseen kuuluu tulon realisointiperiaate. Tästä seuraa, että tulon tulee olla realisoitunut ja verovelvollisen hallussa. Näin ollen omaisuuden arvonnousut eivät ole tuloa eivätkä myyntiä. Myöskään rahan arvon muutosta ei oteta huomioon.²³ Tulon realisointiperiaatteeseen liittyy läheisesti veronmaksukyisyyden käsite. Veronmaksukyisyyden mukaan jokaisen tulee osallistua veronmaksuun. Osallistuminen tapahtuu sen perusteella, kuinka paljon veroa verovelvollinen pystyy

¹⁸ Myrsky 2014: 138.

¹⁹ Myrsky 2014: 144.

²⁰ Wikström 2006: 120.

²¹ Wikström 2006: 148, 184.

²² Wikström 2006: 120.

²³ Wikström 2006: 120–121.

maksamaan. Veronmaksukykyisyysperiaate rinnalla tai asemasta voidaan käyttää myös etuperiaatetta. Sen mukaan vero on korvausta yhteiskunnalta saadusta edusta. Toisin kuin etuperiaatteen kohdalla, veronmaksukykyisyyden taustalla on ajatus, että verovelvollisen on pystyttävä suoriutumaan verosta.²⁴

Lahjan ja perinnön verotus jäävät vastikkeettomina saantoina tuloverotuksen ulkopuolelle. Yhtenä oikeutuksena näiden verottamiseen voidaan pitää juuri veronmaksukykyisyyttä. Lahjan ja perinnän myötä verovelvollisen varallisuus lisääntyy ja näin myös hänen veronmaksukykyisyytensä paranee.²⁵

Vero-objektin parina käytetään verosubjektin käsitettä. Sillä tarkoitetaan sitä, keneltä verot peritään ja kuka maksaa verot, toisin sanoen verosubjekti on verovelvollinen. Se, keneltä vero peritään ja kenen rahoista vero viimekädessä on pois, eivät välttämättä ole sama taho. Näin on esimerkiksi arvonnlisäverotuksen kohdalla, missä vero peritään läpikulkueränä elinkeinonharjoittajalta, mutta lopulta vero koituu loppukäyttäjän, yleensä kuluttajan, maksettavaksi ja on hänen rahoistaan pois.²⁶

Yksinkertaistettuna vastauksena kysymykseen veronmääräytymisestä voidaan todeta, verotus kohdistuu tilanteeseen, mistä tuloa realisoituu. Lisäksi kyse on rahanarvoisesta vastikkeesta, joka saadaan ulkopuolelta tai vaihtoehtoisesti luovutetaan ulkopuolelle. Tilanteet, jotka ovat merkityksellisiä rahastosijoittajan verotuksen kannalta, ovat siis sellaisia, missä tuloa realisoituu tai omaisuutta luovutetaan rahanarvoista vastiketta vastaa ulkopuoliselle. Tällaisia tilanteita ovat rahasto-osuuden hankintaan ja luovutukseen liittyvät tilanteet sekä tulon saaminen rahasto-osuudesta. Myös veronmaksukykyyn liittyvät muut muutokset voivat laukaista verotustilanteen, kuten lahjan ja perinnön kohdalla tapahtuu. Siksi on myös syytä tarkastella erikseen lahjaan ja perintöön liittyviä verotuksellisia tilanteita, jos haluaa saada kokonaisvaltaisen kuvan siitä, mitä kaikkia verotuksellisia tilanteita voi sijoittamiseen liittyä.

²⁴ Myrsky, 2013: 121.

²⁵ Myrsky 2013: 121.

²⁶ Nykänen & Rabinä 2013: 12.

Tulonlähdejako muodostaa perustan, miten verovelvollisen tuloa verotetaan. Tulo jakautuu kolmeen tulolähteeseen: henkilökohtaiseen, elinkeinotoiminnan ja maatalouden tulolähteeseen. Liike- ja ammattitoiminnasta saatu tulo lasketaan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (EVL) 1 § perusteella elinkeinotulolähteeseen. Maatalouden, erikoismaatalouden ja maa- ja metsätalouden toiminnasta saatu tulo, jos toimintaa ei ole pidettävä liikkeenä, kuuluu maatilatalouden tuloverolain (MVL) 2.1 § perusteella maatalouden tulolähteeseen. Kaikesta muusta toiminnasta saatu tulo kuuluu henkilökohtaiseen tulolähteeseen.

Henkilökohtaista tulolähdettä pidetään kaatopaikkaluokkana eli siihen kuuluvat kaikki muut tulon paitsi ne, mitkä kuuluvat elinkeinotoiminnan tai maatalouden tulolähteeseen. Tällaisia tuloja ovat tyypillisesti palkkatulot, eläke- ja etuustulot sekä osinko-, korko-, metsä- ja luovutusvoittotulot.²⁷ Siihen kuuluvat myös yksityiskäytössä olevan omaisuuden ja TVL:n mukaan verotettavan tulonhankkimistoimintaan liittyvän omaisuuden tulo. Tällaisia tuloja ovat esimerkiksi kiinteistöjen ja osakehuoneistojen vuokraus sekä sijoitusmielessä hankitut osakkeet ja muut arvopaperit.²⁸ Näihin lasketaan mukaan myös sijoitusrahasto-osuudet.

Veron laskenta toimii siten, että ensin verovelvollisen tulot ja tulon hankkimiseen ja säilyttämiseen kohdistuvat menot jaetaan tulolähteittäin elinkeinotoiminnan tulolähteeseen, maatalouden tulonlähteeseen ja henkilökohtaiseen tulolähteeseen. Tämän jälkeen tulolähdekohtaiset nettotulot erotellaan ansiotuloksi ja pääomatuloksi ja tulolajikohtaiset tulot yhdistetään veron laskemista varten. Luonnollisen henkilön kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että eri tulolähteistä saatuja tuloja verotetaan tulolajikohtaisesti pääomatuloina ja ansiotuloina. Näin olleen myös luonnollisen henkilön saamat elinkeinotoiminnan tulolähteestä saadut tulot jaetaan pääoma- ja ansiotuloksi. Tällainen tulo on saatu esimerkiksi elinkeinoyhtymästä, kuten avoimesta tai kommandiittiyhtiöstä.²⁹

²⁷ Myrsky & Rabinä 2014: 81.

²⁸ Nykänen & Rabinä 2013:15.

²⁹ Myrsky & Rabinä 2014: 78–81.

2.1.3. Verovelvollisuus Suomessa

Tuloverolain 9.1 § perusteella verovelvollisuus katsotaan joko yleiseksi tai rajoitetuksi. Yleisesti verovelvollisia ovat TVL 9.1.§ 1 kohdan perusteella Suomessa asuvat luonnolliset henkilöt, kotimaiset yhteisöt, yhteisetuudet ja kuolinpesät. Yleinen verovelvollisuus on globaalia eli koskee kaikkea Suomesta ja muualta saatua tuloa. Ulkomailta saadun tulon veronalaisuus määräytyy verosopimusten perusteella.³⁰

Luonnollista henkilö koskevan pääsäännön mukaan Suomessa asuvana pidetään henkilöä, jolla on Suomessa varsinainen asunto. Verottaja voi lähteä siitä, että väestökirjamerkintä riittää osoittamaan henkilön asuvan Suomessa, ellei muuta näyttöä ole. Viime kädessä arviointi tapahtuu kokonaisharkintana, missä otetaan huomioon verovelvollisen oma asuinvaltio, hänen perheensä asuinvaltio ja valtio, missä henkilö työskentelee tai on aikaisemmin työskennellyt.³¹ Samoin TVL 11.1 § mukainen ns. kuuden kuukauden sääntö eli yli kuuden kuukauden mittainen jatkuva oleskelu Suomessa, pois lukien tilapäiset poistumiset maasta, luo yleisen verovelvollisuuden edellytykset.³² Suomessa asuvana pidetään myös TVL 11.1 § mukaisen kolmen vuoden säännön perusteella ulkomaille muuttanutta Suomen kansalaista kolmen vuoden ajan sen vuoden loppumisesta, jonka aikana hän on muuttanut ulkomaille. Jotta kolmen vuoden sääntöä ei noudateta, tulee verovelvollisen osoittaa olennaisten siteiden Suomeen katkenneen.³³ Yhteisö puolestaan katsotaan kotimaiseksi, jos se on rekisteröity tai muuten perustettu Suomessa³⁴. Verosopimuksissa on myös saatettu sopia siitä, että yhtiön asuinpaikka on siinä valtiossa, missä johto asuu³⁵. Muista Suomessa yleisesti verovelvollisista, kuten Suomen ulkomaanedustuston työntekijöistä ja suomalaisten YK:ssa työskentelevien yleisestä verovelvollisuudesta säädetään TVL 11.2 ja 11.3 §:ssä.

Suomessa toimivien ulkomaisten edustustojen ja kansainvälisten järjestöjen muuta henkilökuntaa kuin Suomen kansalaisia koskee TVL 12 § vapautus veron suorittamisesta

³⁰ Niskakangas 2014: 98–100.

³¹ Helminen 2009: 76–77.

³² Helminen 2009: 78.

³³ Helminen 2009: 79.

³⁴ Helminen 2009: 88–89.

³⁵ Niskakangas 2014: 99.

muusta kuin Suomessa sijaitsevasta kiinteistöstä, asunto-osakeyhtiön tms. hallintaan perustuvan huoneiston vuokrauksesta ja Suomessa harjoitetusta elinkeinosta saadusta tulosta.

Tuloverolain 9.1 § 2 kohdan mukaan henkilö, joka ei ole asunut verovuonna Suomessa, mutta on saanut tuloja Suomesta, sekä Suomesta tuloja saanut ulkomainen yhteisö ovat rajoitetusti verovelvollisia. Rajoitetusti verovelvollinen on velvollinen suorittamaan veroa Suomesta saadusta tulosta.

2.1.4. Rajat ylittävän verotuksen lähtökohdat

Suomen sisäisen kansainvälisen vero-oikeuden tavoitteena on turvata Suomen verotusvalta kansainvälisissä tilanteissa. Normisto löytyy useista eri verolaeista. Esimerkkinä on TVL:n II luku eli pykälät 9-13, jotka käsittelevät verovelvollisuuden alueellista ulottuvuutta.³⁶

Verosopimukset muodostuvat kahdenvälisistä ja monenvälisistä verosopimuksista eli verosopimusoikeudesta. Kun verotus toimitetaan tällaisen sopimuksen perusteella, sen katsotaan tapahtuneen tuloverolain mukaisesti. Verosopimusten tavoitteena on estää monenkertainen verotus, jakaa verotusoikeutta sopimusvaltioiden kesken ja pyrkiä ehkäisemään veropakoa. Verosopimukset ovat hierarkkisesti samanarvoisia muun lainsäädännön kanssa, mutta valtiosopimuksina niille annetaan etusija, jotta Suomi ei rikkoisi sopimusvelvoitteitaan. Verosopimuksilla verotusta voidaan rajoittaa, mutta ei laajentaa. Lievemmän normin periaatteen mukaisesti edellytetään, että silloin, kun verosopimus ja verolainsäädäntö tarjoavat erilaisia verotusmahdollisuuksia, tarjolla olevista vaihtoehtoista on valittava se, joka johtaa verovelvollisen lievempään kohteluun.³⁷

³⁶ Helminen 2016: luku 3, alaluku Suomen sisäinen kansainvälinen vero-oikeus.

³⁷ Helminen 2016: luku 3, alaluku verosopimusoikeus.

EU-vero-oikeus velvoittaa Suomea EU-jäsenyyden perusteella. Liittyessään Euroopan Unioniin Suomi on hyväksynyt sopimuksen Euroopan Unionista (SEU). Verotuksen osalta keskeisin sopimus perustuu sopimukseen Euroopan talousyhteisön perustamisesta. Sen viimeinen muutos eli sopimus Euroopan Unionin toiminnasta (SEUT) tuli voimaan 1.12.2009 Lissabonin sopimuksella. Sopimuksen tavoitteena on jäsenvaltioiden taloudellinen integroituminen ja sisämarkkinoiden luominen. EU-vero-oikeus rajoittaa Suomen verotus-oikeutta tilanteissa, joissa vero-objektilla tai verosubjektilla on yhtäaikainen liittymä Suomeen ja toiseen EU-valtioon. EU-vero-oikeuden kaikkia velvoittava osa liittyy välilliseen verotukseen ja koskee koko Suomea lukuun ottamatta Ahvenmaata, jota koskee poikkeus välillisten verojen osalta. Välittömien verojen kohdalla EU-vero-oikeudessa noudatetaan subsidiariteetti- eli toissijaisuusperiaatetta, jonka mukaan valtioiden sisäistä verolainsäädäntöä rajoitetaan vain siltä osin, kun se on välttämätöntä sisämarkkinoiden toimivuuden kannalta.³⁸

EU-oikeudella on etusija kansalliseen lainsäädäntöön nähden. Etusija perustuu EU-tuomioistuimen päätöksiin. EU-oikeuden normit syrjäyttävät hierarkiassa sisäisen lainsäädännön ja tämä koskee myös verosopimuksia. Kolmansien maiden kanssa solmittujen vanhojen verosopimusten osalta, jotka on solmittu ennen Euroopan Yhteisön alkuperäisen perussopimuksen voimaatuloa tai uusien jäsenmaiden osalta liittymistä SEUT-sopimukseen, EU-oikeudella ei ole etusijaa. EU-oikeuden katsotaan olevan suoraan sovellettavaa oikeutta niin asetusten kuin direktiivienkin osalta ja niihin voidaan suoraan vedota sekä viranomaisten että tuomioistuinten kanssa asioitaessa. Tätä ei muuta edes perustuslain 81 §:n vaatimus, että valtion verosta on säädettävä lailla.³⁹

Kun selvitetään kansainvälisten verotuksen vaikutusta kansalliseen verotukseen, on tarpeen ottaa huomioon syrjintäkiellon periaate ja SEUTin neljä perusvapautta. Syrjintäkiellon periaatteen mukaan toisen sopimusvaltion kansalaisia tai niissä perustettuja yhtiötä ei saa asettaa verotuksessa huonompaan asemaan kuin oman valtion verosubjekteja. Syrjintäkiellolle ei ole löydettävissä yhtä selkeää lähdettä, mutta kielto

³⁸ Helminen 2016: luku 3, alaluku EU-vero-oikeus.

³⁹ Helminen 2016: luku 3, alaluku verosopimusten, EU-vero-oikeuden ja sisäisen lainsäädännön suhde.

löytyy mm. verosopimuksista, kuten OECD:n malliverosopimuksen 24 artiklasta⁴⁰, sopimuksesta Euroopan Unionin toiminnasta (SEUT) yleisenä syrjäntäkieltona 18 artiklasta, pääomien vapaan liikkumisen rajoittamista koskevana kieltona 63 artiklan 1 kohdassa ja pääomien vapaan liikkuvuuden peitellyn rajoittamisen menetelmänä verotuksen keinoin 65 artiklan 3 kohdassa⁴¹ ja ETA-sopimuksesta.⁴²

Sopimus Euroopan Unionin toiminnasta, SEUT, käsittää neljä perusvapautta, joiden toteutumista ei verotuksella saa haitata. Nämä ovat tavaroiden, henkilöiden ja pääomien vapaa liikkuvuus sekä palveluiden vapaa tarjoaminen ja vastaanottaminen Euroopan Unionin alueelle. Perusvapauksiin voi suoraan vedota kansallisissa tuomioistuimissa. SEUT artikla 63 takaa pääomien ja maksujen vapaan liikkuvuuden ja merkitsee, ettei verotuksella saa tähän puuttua.⁴³ Pääomien ja maksujen vapaata liikkuvuuden osalta SEUT 63 artikla mahdollistaa mm. varojen sijoittamisen muussa EU-valtiossa toimiluvan saaneeseen rahastoon ilman, että sijoittajan asuinvaltio verotuksessa kohtelee sijoitusta toisella tavalla kuin vastaavaa asuinvaltioon tehtyä sijoitusta. Sijoittamista ei tule myöskään kohdella toisin silloin, kun se kohdistuu EU:n ulkopuolisiin valtioihin.

Erityispiirteenä kansainvälisessä verotuksessa on monenkertaisen verotuksen ongelma, joka johtuu valtioiden pyrkimyksestä maksimoida verotulonsa. Verotusoikeuden rajat voidaan ratkaista kolmen pääperiaatteen, kansalaisuusperiaatteen, asuinvaltioperiaatteen ja lähdevaltioperiaatteen kautta. Kun useimmissa valtioissa sovelletaan ainakin kahta periaatetta, seurauksena verotuksessa on vaarana tulon monenkertainen verotus. Kansalaisuusperiaatteen mukaan henkilöä verotetaan siinä valtiossa, jonka kansalainen hän on. Asuinvaltioperiaatteen mukaan verotusoikeus on sillä valtiolla, minkä alueella henkilö asuu. Lähdevaltioperiaatteen mukaan valtio saa verottaa, jos tulo on sieltä peräisin tai varallisuus sijaitseen kyseissä valtioissa.⁴⁴

⁴⁰ OECD malliverosopimuksen versio 2014, artikla 24, kohta 1. "Nationals of the contracting state shall not be subjected to any taxation ... which is more burdensome than the taxation... to which nationals of that other state...are or may be subjected."

⁴¹ SEUT 2012: 56, 71–72.

⁴² Helminen 2016: luku 3, alaluku syrjäntäkielto.

⁴³ Helminen 2016: luku 3, alaluku SEUT.

⁴⁴ Helminen 2009: 45–46.

Suomessa toteutetaan TVL 9.1 § 1 ja 2 kohtien mukaisesti asuinvaltioon ja lähdevaltioon perustuvaa verotusta yhtä aikaa. Vaikka verotus ei perustukaan kansalaisuusperiaatteelle, myös kansalaisuus saattaa vaikuttaa Suomen kansalaisen verotukseen. Tuloverolain 11.1 § perusteella Suomen kansalaista pidetään Suomessa asuvana kolmen vuoden ajan sen vuoden päättymisestä, kun hän on lähtenyt maasta, jollei hän näytä olennaisten siteiden katkenneen Suomeen.⁴⁵

Monenkertaista verotusta poistetaan niin valtioiden sisäisin keinoin lainsäädännöllä kuin valtioiden välisillä verosopimuksilla⁴⁶. Suomen verosopimuksissa monenkertaista verotusta poistetaan pääsääntöisesti hyvitysmenetelmää käyttäen, joskin vapautusmenetelmää saatetaan soveltaa tiettyihin tulotyyppeihin, kuten eläke tai palkkatuloihin. Hyvitysmenetelmää sovelletaan siten, että asuinvaltiolla on velvollisuus hyvittää lähdevaltiossa peritty sopimuksen mukainen valtion vero siihen määrään saakka, mikä vastaa vastaavaa samasta tulosta perittävää veroa asuinvaltiossa. Muita veroja ei yleensä hyvitetä. Vapautusmenetelmää käytetään päämenetelmänä joissakin vanhemmissa verosopimuksissa.⁴⁷

Asuinvaltioperiaatteen ja kansalaisuusperiaatteen noudattaminen verotuksessa saattaa synnyttää kaksoisasumiskonfliktin, kun kaksi tai useampi valtio katsoo yhtä aikaa olevansa verovelvollisen asuinvaltio. Kaksoisasumiskonflikteihin puututaan verosopimuksilla.⁴⁸ Esimerkiksi Suomen ja Saksan liittotasavallan välisessä verosopimuksessa on oikeushenkilön ja yhtymän osalta sovittu, että tällaisessa tilanteessa yhtymän katsotaan asuvan siinä valtiossa, missä sen tosiasiallinen liikkeenjohto on⁴⁹.

2.5.5. Yhtymä ja yhteisö rajat ylittävässä verotuksessa

Rajanvetoon suomalaisen ja ulkomaisen sijoitusyhteisön välillä ei ole lainsäädäntöä. Verotuskäytännössä katsottu, että yhteisön on oltava rekisteröity Suomessa tai muuten

⁴⁵ Helminen 2009: 47.

⁴⁶ Niskakangas 2014: 97.

⁴⁷ Helminen 2009: 53.

⁴⁸ Helminen 2009: 51–52.

⁴⁹ Suomen ja Saksan Liittotasavallan välinen verosopimus 1982: artikla 4, kohta 3 ja 4.

perustettu Suomen lakien mukaan, jotta se katsotaan suomalaiseksi. Muutoin yhteisöä pidetään ulkomaisena.⁵⁰

Toisessa valtiossa sijaitsevista sijoitusrahastoista saatavaa tuloa koskevissa verotuskysymyksissä on merkittävää osaa esittänyt se, rinnastetaanko rahasto verotuksessa suomalaiseen yhtymään vai yhteisöön. Ratkaisu vaikuttaa sijoittajan verotukseen siten, että yhteisöstä saatu tulo lasketaan pääomatuloksi (TVL 32 §) ja yhtymästä saatu tulo jaetaan TVL 40.1 § mukaan pääoma- ja ansiotulo-osuuksiin. TVL 40.4 mukaan elinkeinoyhtymästä saadut luovutusvoitot katsotaan pääomatuloksi.

Kun kyse on yleisesti verovelvollisen ulkomailla saadun tulon verotuksesta, verokohtelun soveltamisen lähtökohdaksi on ratkaistava, mitä Suomen verolakien säännöksiä sovelletaan tuottoa jakavaan yhteisöön. Luokittelun ajatuksena on varmistaa, että ulkomaisia ja kotimaisia yhteisöjä kohdellaan samalla tavalla EU-oikeuden näkökulmasta ja että luokittelussa otetaan huomioon SEUT 49 ja 63 artiklat, jotka koskevat sijoittumisvapautta ja pääomien vapaata liikkuvuutta. Luokittelu on kaksivaiheinen. Ensin tarkastellaan sitä, miten yhteisö asettuu kansallisessa lainsäädännössä ja sitten arviointi kohdistuu sen asemaan verosopimuksen näkökulmasta. Jotta ulkomainen yhteisö voidaan katsoa Suomen verotuksessa yhteisöksi, tulee kyseeseen TVL:n 3 § 7 kohta ja pohdinta siitä, onko kyseessä pykälän 1-6 kohdissa tarkoitettuihin yhteisöihin verrattava muu oikeushenkilö tai erityiseen tarkoitukseen varattu varallisuuskokonaisuus. Kun huomiota vielä annetaan ulkomaisen yhteisön tosiasialliseen toimintaan, vastuukysymyksiin ja yhteisön kotivaltion lainsäädännön tavoitteisiin, voi käydä, ettei verrattavuusvaatimus samannimisen kotimaisen ja ulkomaisen yhteisön välillä täyty. Silloin kyseistä ulkomaista yhteisöä ei voi rinnastaa kotimaiseen yhteisöön.⁵¹ Jos kyseessä on yhtymä, on vielä tarkasteltava, onko kyse elinkeinoyhtymästä, veroyhtymästä, yhteisetuudesta vai luonnollisesta henkilöstä⁵². Verosopimuksen näkökulmasta ulkomaisen yhteisön luokittelu liittyy esisijaisesti siihen, millä perusteella kyseissä verosopimuksessa mainitunlaisen ulkomaisen yhteisön osuuden tai osakkeen omistajaa verotetaan.

⁵⁰ Helminen 2009: 87.

⁵¹ Lammi 2015: 518–522.

⁵² Lammi 2015: 528.

Yhtymänä verotuksessa pidetään TVL 4.1 § mukaisesti laivaisännöintiyhtiötä, avointa yhtiötä, kommandiittiyhtiötä ja muuta osakkaiden lukuun toimivaa yhteenliittymää, jota ei katsota yhteisöksi. Yhtymän kohdalla ei rahaston kotimaisuudella tai ulkomaalaisuudella ole väliä, sillä yhtymät eivät ole verosubjekteja vaan yhtymiä verotetaan yhtiömiesten tasolla⁵³. Yhteisön kohdalla verokohtelun selvittämiseksi on tarkasteltava sitä, millaiseen kotimaiseen yhteisöön ulkomainen sijoitusyhtymä rinnastetaan.

KHO:n ratkaisussa KHO 12.3.2010 taltio 470 todetaan edellytykset, joiden perusteella ulkomaista yhteisöä voidaan pitää kotimaista yhteisöä vastaavana yhteisönä. KHO:n ratkaisussa oli kyse Luxemburgilaisen vaihtuvapääomaisen SICAV-yhtiön Suomesta maksetun osingon lähdeverotuksesta. Ratkaisussa todetaan, milloin ulkomaista yhteisön voidaan pitää kotimaista yhteisöä vastaavana. Tällöin ulkomaisen yhteisön on vastattava jotakin TVL 3 § mukaista yhteisöä. TVL 3 § 4 kohdan mukaan yksityisoikeudellisia yhteisöjä ovat mm. osakeyhtiö, osuuskunta, sijoitusrahasto ja aatteellinen tai taloudellinen yhdistys. KHO:n ratkaisun seurauksena verohallinnon antoi tulkintaohjeen, jonka mukaan ollakseen rinnasteinen kotimaiseen yhteisöön, ulkomaisten yhtiön on täytettävä ainakin seuraavat edellytykset. Ulkomaisen yhtiön on oltava kotivaltiossaan erillinen oikeushenkilö, ja ulkomaisen yhtiön on sovellettavan verosopimuksen mukaan oltava sopimusvaltiossa asuva ja sitä kautta verosopimukseen oikeutettu⁵⁴. Oikeustila ei kuitenkaan tältä osin ole täysin selvä. Nykänen ja Räbinä huomauttavat, ettei suomalainen sijoitusrahasto ole itsenäinen oikeushenkilö, vaikka se verotuksessa rinnastetaan yhteisöön. Samoin oikeuskäytännössä on ristiriitaisuutta. KHO:n vuonna 2004 antamassa ratkaisussa KHO:2004:116 Luxemburgilainen FCP-tyyppinen sijoitusrahasto katsottiin läpivirtausyksiköksi, jolloin sen saamia tuloja pidettiin suoraan osakkaiden veronalaisena tulona. Sen sijaan keskusverolautakunnan vuonna 2013 antamassa ennakkoratkaisussa KVL 2013/13 vastaava Luxemburgilainen FCP tyyppinen sijoitusrahasto rinnastetaan suomalaiseen sijoitusrahastoon. Rahaston tuottoa olisi näin mahdollista verottaa pääomatulona ja osuuden luovutuksesta saatua voittoa luovutusvoittona.⁵⁵

⁵³ Helminen 2009: 90.

⁵⁴ Verohallinto 2012: luku 3.

⁵⁵ Nykänen & Räbinä 2013: 331.

Vaikka ulkomainen sijoitusyhteisö on todettu kotimaista yhteisöä vastaavaksi, on vielä selvitettävä, mitä oikeudellista muotoa olevaa yhteisöä se vastaa. Tällä on vaikutusta osakkaan/osakkeen omistajan verotukseen. Jos yhteisöä verrataan verotuksessa sijoitusrahastoon, tuotto verotetaan kokonaan pääomatulona (TVL 32 §), ja jos yhteisöä verrataan osakeyhtiöön, verotus menee kuten Suomen osinkoverotus eli osa tulosta on verovapaata (TVL 33c §).⁵⁶

Muussa ETA-valtiossa kuin Suomessa toimiluvan saanutta, sijoitusrahastodirektiivin mukaisia yhteistä sijoittamista harjoittavaa yritystä kutsutaan SRL 2.1 § 10 kohdan mukaisesti yhteissijoitusyrityksiksi. Näistä voidaan käyttää myös nimitystä UCITS-direktiivin mukaiset sijoitusrahastot ja ne voidaan pääsääntöisesti rinnastaa suomalaisiin sijoitusrahastoihin. Näin ollessa niihin sovelletaan samoja periaatteita kuin kotimaisiin sijoitusrahastoihin eli voittoa voidaan verottaa kokonaan veronalaisena pääomatulona.⁵⁷

2.2. Sovellettavat verolait sijoittajan verotuksessa

2.2.1. Pääoma- ja ansiotulovero

Pääomatulo muodostuu TVL 32 § mukaisesti varallisuudesta kertyneestä tulosta. Tällainen tulo voi syntyä joko juoksevana tulona tai arvonnousuna. Juoksevia tuloja ovat mm. vuokra, korko ja osinkotulot. Arvonnousuun perustuvat tulot syntyvät luovutusvoiton perusteella.⁵⁸ Pääomatuloa verotetaan nettotulon periaatteella. Tämä näkyy TVL 54.1 §:ssä, jonka mukaan verovelvollisella on oikeus vähentää pääomatulosta niiden hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot. Kyseistä pykälää täydentää TVL 29 §, jossa näitä menoja kutsutaan luonnollisiksi vähennyksiksi. Pääomatuloon kohdistuvat vähennykset voidaan tehdä vain pääomatulolajissa. Jos veronalaiset pääomatulot eivät riitä tappioiden vähentämiseen, niistä muodostuu TVL 60 §:n

⁵⁶ Fasoulas & Niiranen & Manninen: 133.

⁵⁷ Nykänen & Råbinä 2013: 330.

⁵⁸ Myrsky & Råbinä 2014: 97–98.

mukainen alijäämä, joka vähennetään 131-134 §:ien mukaisesti alijäämähyvityksenä ansiotulosta. Jos alijäämähyvitys ei riitä kattamaan tappiota, se vahvistetaan TVL 60.2 § perusteella pääomatulolajin tappioksi ja voidaan vähentää TVL 118 § mukaisesti seuraavan 10 vuoden aikana sitä mukaa kuin pääomatuloa syntyy.⁵⁹

Ansiotuloa on TVL 61.1 § perusteella muu kuin tuloverolain luvussa 2 mainittu pääomatulo. Tulo voi olla saatu paitsi rahana myös erilaisina rahanarvoisina etuuksina. Tällaisia ovat palkka, sosiaalietuudet sekä erilaiset korvaukset, jotka on saatu veronalaisen ansiotulon sijaan. Muuhun ansiotuloon lasketaan monenlaiset elinkeinotulon ja ansiotulon välimaastoon jäävät tulot, kuten lastenhoidosta saatu tulo tai ravintolan vahtimestarin palvelurahatulo.⁶⁰

Ansiotuloa verotetaan valtion-, kunnallis- ja kirkollisverotuksessa sekä siitä suoritetaan eräitä veronluonteisia maksuja. Valtionverotuksessa ansiotuloa verotetaan vuosittain vahvistettavan progressiivisen veroasteikon mukaan, kunnallisverotuksessa tasaverona kotikunnan tuloveroprosentin mukaan ja kirkollisveroa maksavat Suomen Evankelisluterilaiseen kirkkoon tai Suomen Ortodoksiseen kirkkoon kuuluvat henkilöt oman seurakunnan veroasteen mukaan. Kunnallisverotuksessa vahvistettu veronalainen ansiotulo toimii myös sairausvakuutusmaksun perustana. Kun kyse on palkasta, sen määrästä maksetaan myös työntekijän työeläkemaksu ja työttömyysvakuutusmaksu.

Tuloverotus perustuu nettotulon verotukseen eli tuloon, josta on vähennetty luonnolliset vähennykset. Tätä tuloa kutsutaan TVL 30.3 §:ssä puhtaaksi ansiotuloksi. Ansiotuloon kohdistuvat vähennykset voidaan jakaa luonnollisiin eli TVL 29.1 §:n mukaisiin tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneisiin kuluihin sekä puhtaasta ansiotulosta tehtäviin valtion- ja kunnallisveron vähennyksiin (TVL 66-98 §), puhtaasta ansiotulosta tehtäviin valtionveron vähennyksiin (TVL 100 §) ja puhtaasta ansiotulosta tehtäviin kunnallisveron vähennyksiin (TVL 101-106 §).⁶¹

⁵⁹ Myrsky & Rabinä 2014: 174.

⁶⁰ Andersson & Linnakangas & Frände 2016: 206–207.

⁶¹ Myrsky & Rabinä 2014: 438–439.

2.2.2. Vastikkeellisen saannon luovutusvoiton verotus

Saantoa ja luovutusta voidaan pitää toistensa peilikuvina. Verovelvollisen saadessa omistusoikeuden omaisuuteen, puhutaan saannosta. Saanto voi koskea irtainta tai kiinteää omaisuutta ja olla vastikkeellinen tai vastikkeeton. Kiinteä omaisuus voidaan määrittää tuloverotuksessa TVL 6 §:n perusteella. Siihen luetaan kuuluvaksi mm. rakennetut kiinteistöt, maa- ja metsätilat, sekä toisen maalla olevat rakennelmat, joka voidaan luovuttaa toiselle maanomistajaa kuulematta. Muu omaisuus on irtainta omaisuutta. Tällaisia ovat myös asunto- ja kiinteistöyhtiöiden osakkeet ja yhtiöosuudet. Rahastosijoittamisen näkökulmasta olennaista on irtaimen omaisuuden saanto. Luvussa käsitellään irtaimen vastikkeellisen saannon luovutusta. Vastikkeellisessa saannossa, kuten kaupassa, saaja maksaa saamastaan omaisuudesta vastikkeen saannon luovuttajalle. Perintö ja testamentti ja lahja ovat puolestaan vastikkeettomia saantoja. Vastaavasti verovelvollisen luovuttaessa omaisuutta, puhutaan luovutuksesta.⁶²

Luovutusvoiton verotuksessa keskeisenä on ajatus, että vain realisoituneet omaisuuden arvonnousut ovat veronalaista tuloa. Arvonnousu, joka ei ole realisoitunut, ei pääsääntöisesti kuulu tuloverolain tulokäsitteen piiriin. Vastaavasti realisoitumatonta arvonnousua ei voi vähentää verotuksessa.⁶³

Luovutusvoitto verotetaan nimiperiaatteen mukaisesti siltä, joka on yksityisoikeudellisesti omistanut luovutetun hyödykkeen. Jos omaisuus on omistettu yhteisesti, kutakin omistajaa verotetaan siitä osuudesta, joka hänellä on yhteisesti omistettuun luovutettuun omaisuuteen. Kuolinpesän osalta omistus on jakamatonta yhteisomaisuutta ja luovutusvoitosta TVL 17 §:n mukaisesti verotetaan kuolinpesää. Nimiperiaatteesta on verotuksessa voitu poiketa, jos osapuolet pystyvät osoittamaan, ettei kirjaus vastaa osapuolten tarkoitusta. Esimerkkinä on tilanne, missä omaisuus on merkitty vain toisen puolison nimiin, vaikka hankintahetkellä tarkoitus on ollut toinen.⁶⁴

⁶² Andersson & Linnakangas & Frände 2016: 225–228.

⁶³ Nykänen & Råbinä 2013: 9–10.

⁶⁴ Andersson & Linnakangas & Frände 2016: 243–244.

Tulonlähdejaon merkitys luovutusvoittojen laskentaan on siinä, että eri tulonlähteiden tulokset lasketaan eri tavoin ja eri lakien mukaan, vaikka voitto on pääsääntöisesti veronalaista tuloa. Luovutusvoittojen osalta elinkeinoverotuksessa kattavuus on suurin, kun henkilökohtaisessa verotuksessa puolestaan on useita erilaisia verovapaussäännöksiä. Elinkeinotoiminnan ja henkilökohtaisen tulonlähteen väliset tärkeimmät erot johtuvat vain henkilökohtaisessa tulolähteessä käytettävissä olevasta TVL 46.1 § mukaisesta hankintameno-olettamasta, vähennysoikeuksien eroista ja verokannan määräytymisestä.⁶⁵ Sijoitustoiminta luetaan pääsääntöisesti henkilökohtaiseen tulonlähteeseen, jollei toiminta ole päätoimista ja sitä varten otettu vierasta pääomaa, ja ellei toimintaa varten ole hankittu erityisiä toimitiloja eikä palkattu henkilökuntaa.⁶⁶

Luonnollisen henkilön saamat luovutusvoitot kuuluvat ensisijaisesti henkilökohtaiseen tulonlähteeseen ja niihin sovelletaan TVL:n luovutusvoittoja koskevia säännöksiä. Yleensä tulolähteen valinta on ongelmatonta, ja mahdolliset ongelmat liittyvät henkilökohtaisen tulon ja elinkeinotulon väliseen rajanvetoon. Jotta luovutusvoitto voitaisiin laskea elinkeinotoiminnan tulolähteeseen, tulee toiminnan täyttää liiketoiminnan tunnusmerkit. Vakiintuneessa verotuskäytännössä ei täysin yksiselitteistä rajanvetoa sen suhteen voida tehdä, milloin sijoitustoiminnasta saadut luovutusvoitot kuuluvat henkilökohtaiseen ja milloin elinkeinotoiminnan tulolähteeseen. Rajatilanteet tulee ratkaista tapauskohtaisesti. Valitun tulolähteen suhteen tulee kuitenkin toimia johdonmukaisesti, eikä sitä voida vaihtaa muulloin kuin verovelvollisen toiminnan muuttuessa tosiasiallisesti.⁶⁷

Luovutushetki eli verollisuuden alkamisenhetki määräytyy TVL 110.2 §:ssä. Sen mukaan luovutusvoitto katsotaan sen verovuoden tuloksi, jolloin kauppa, vaihto tai muu luovutus on tapahtunut.⁶⁸ Eräissä tapauksissa, esim. ehdollisen luovutushinnan ollessa kyseessä, on oikeuskäytännössä pääsääntöisesti päädytty TVL 110.2 § vastaisesti siihen, ettei myöhemmin määräytyvää lisäkauppahintaa ole voitu ottaa huomioon kaupantekovuoden

⁶⁵ Nykänen & Råbinä 2013: 15–16.

⁶⁶ Niskakangas & Knuutinen 2015: luku luovutusvoitot/tulonlähdejako. KHO:2000:3191.

⁶⁷ Nykänen & Råbinä 2013: 18, 21. Verohallinto 2015a: luvut 3 ja 4.

⁶⁸ Andersson & Linnakangas & Frände 2016: 134.

verotuksessa. Kun lisähintaa ei tarvitse etukäteen arvioida ja verotus tapahtuu todellisen lisähinnan perusteella silloin, kun maksu tapahtuu, välttyään myös verotuksen tarpeettomilta oikaisuilta, jos lisähinta-arvio ei olisikaan osunut kohdalleen.⁶⁹

Lähtökohtana luovutusvoittojen verotuksessa on todellisen nettovoiton verotus. Sitä varten lasketaan luovutusvoitto. Tämä voidaan tehdä kahdella tavalla, joista käytetään verovelvolliselle edullisempaa. Ensimmäinen vaihtoehto lasketaan siten, että luovutusvoitosta vähennetään todellinen hankintameno ja voiton hankkimisesta aiheutuneet kulut. Tällöin voi käydä niin, että tulokseksi saadaan luovutusvoiton sijaan luovutustappiota. Luonnollinen henkilö, kuolinpesä tai yhteisö voi myös käyttää hankintameno-olettamaan todellisen hankintamenoa sijaan. Tällöin luovutusvoitosta voidaan vähentää TVL 46.1 § mukaan omistajan perusteella joko 20 % tai 40 % hankintameno. Tässä laskentatavassa verovelvolliselle syntyy aina luovutusvoittoa. Luovutusvoitot lasketaan saannoittain. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että esimerkiksi säännöllisellä säästösopimuksella hankittujen sijoitusrahasto-osuuksien luovutuksessa jokaiselle erilliselle hankinnalle lasketaan erikseen luovutusvoitto- tai tappio.⁷⁰

Luovutushinnan tarkka määrittäminen on verotuksen lähtökohta. Luovutushintana pidetään bruttohintaa, josta ei tehdä vähennyksiä. Hinnan määrittäminen on useimmiten helppoa, se on löydettävissä kauppakirjasta ja muusta vastaavasta asiakirjasta.⁷¹ Joissakin tapauksissa hinnan määrittäminen on puolestaan ongelmallista. Useamman hyödykkeen yhtäaikaista luovutusta, jos luovutushintoja ei ole määritelty hyödykkeille erikseen, on tästä esimerkki. Muita mahdollisia tilanteita liittyy vaihtokauppaan, missä ei pystytä varmuudella määrittämään vaihdettavan hyödykkeen hintaa. Tällöin verotuksessa käytetään käypää hintaa tai sen ollessa hankalaa, hyödykkeen arvo pyritään määrittämään PerVL 9.1 §:n mukaisilla arvostamisperusteilla. Ongelmallisia ovat myös tilanteet, missä luovutushinnasta on vaikea vaikeaa erottaa tiettyjä juoksevia kuluja, kuten ennakkoon pääomalle maksettavaa korkoa silloin, kun kauppahinnan suorittamiselle on myönnetty maksuaikaa. Selkeän poikkeuksen bruttohinnan käyttämiseen tekee asunto-osaakeyhtiön

⁶⁹ Nykänen & Rabinä 2013: 56–57.

⁷⁰ Nykänen & Rabinä 2013: 64.

⁷¹ Niskakangas & Knuutinen 2015: Luku luovutusvoitot/luovutusvoiton määrä.

tai keskinäisen kiinteistöyhtiön luovutus, missä osakkeeseen kohdistuvaa yhtiölainaosuutta ei lueta luovutusvoiton verotuksessa käytettävään luovutushintaan.⁷²

Hankintamenona käytetään todellista hankintamenoa, jolla tarkoitetaan verotuksessa poistamatta olevaa hankintamenoa. Hankintameno voi määräytyä joko jatkuvus- tai epäjatkuvusperiaatteella. Useimmiten käytetään epäjatkuvusperiaatetta. Jokainen epäjatkuvuutta noudattava luovutus katkaisee hankintamenon perusteen ja realisoi arvonnousun. Periaatetta käytetään pääsääntönä vastikkeellisissa luovutuksissa. Myös vastikkeettomissa saannoissa kuten perintö- ja testamenttisaantojen kohdalla epäjatkuvusperiaatetta käytetään pääsääntönä. Omaisuudesta hankinnasta aiheutuneet välittömät menot on oikeuskäytännössä luettu myös hankintameno.⁷³

Voiton hankkimisesta syntyneet menot ovat myös vähennyskelpoisia menoja luovutusvoiton laskemisessa TVL 46.1 § perusteella. Ne voidaan kuitenkin vähentää ainoastaan silloin, kun käytetään todellista hankintahintaa, eli niitä ei voi vähentää käytettäessä hankintameno-olettamaa. Vähennyskelpoisia menoja ovat kaikki sellaiset omaisuuden luovutuksesta ja luovutuksen valmistelusta aiheutuneet menot, joista myyjä on vastannut. Tällaisia menoja voivat olla mm. erilaiset asiantuntijapalkkiot, välityspalkkiot ja kauppakirjan laadinnasta aiheutuneet kulut. Nämä kulut voidaan vähentää välittämättä siitä, minä verovuonna ne ovat syntyneet.⁷⁴

2.2.3. Vastikkeettomat saannot: Perinnön ja lahjan verotus

Perintö- ja lahjavero kohtaavat rahastosijoittajan kahdella tapaa. Ensimmäinen kohtaaminen tapahtuu perinnönjakoa suunnitellessa ja toisaalta joko suunnitelman seurauksena tehtävien vastikkeettomien varallisuuden siirtojen seurauksena tai kun varallisuutta muusta syystä siirretään vastikkeetta toiselle osapuolelle. Voi myös olla, että perinnönjako on jäänyt suunnittelematta ja rahastosijoittajan omaiset joutuvat ottamaan

⁷² Nykänen & Råbinä 2013: 66–70.

⁷³ Nykänen & Råbinä 2013: 70–75. KVL 2010/63 ja KHO:2000:51.

⁷⁴ Niskakangas & Knuutinen 2015: Luku luovutusvoitot/luovutusvoiton määrä/todellinen hankintameno.

kantaa perityn omaisuuden kohtaloon. Sijoittajan verosuunnittelun näkökulmasta perintö- ja lahjaveron perusteiden ja käytännön ymmärtäminen on tärkeää.

Perintö ja testamentti säätelevät omistajanvaihdosta, joka tapahtuu kuoleman johdosta. Perinnön ja testamentin ero lähtee siitä, että perintöön oikeutettujen saajapiiri on rajattu perintökaaren (PK) 2:1 §:ssä lähinnä rintaperillisiin. Jos rintaperillisiä ei ole, perintö jaetaan PK 2:2 § mukaisesti vanhemmille ja heidän sijassaan heidän perillisillensä sekä kuolleen veli- ja sisarpuolille. Mikäli perittävä oli naimissa eikä rintaperillisiä ole, perinnöstä puolet menee PK 3:1 § kuolleen puolisolle ja toinen puoli vanhemmille tai heidän sijailleen. Jollei perillisiä ole, menee perintö valtiolle (PK 5:1 §). Lakiosa koskee PK 7:1.1 § mukaan rintaperillistä, hänen jälkeläistään ja ottolasta ja suojaa heidän oikeuttaan perintöön. PK 7:1.2 § mukaan lakiosa on puolet lakimääräisen perintöosan arvosta. Perittävä voi testamentillaan tehdä lakiosaan oikeutetun perinnöttömäksi PK 15.4 § perusteella, jos tämä loukkaa rikoksella tahallisesti perittävää tai viettää kunniatonta tai epäsiiveellistä elämää. Testamentin tekijä saa määrätä lakiosan ylittävän varallisuuden jakamisesta.

Lainsäädännössä, sen enempää perintökaareissa kuin perintö- ja lahjaverolaissa (PerVL) ei ole erikseen määritelty, mitä testamentilla tarkoitetaan. Urpo Kankaan mukaan testamentilla tarkoitetaan ”kuolemanvaraista, vastikkeetonta ja yksipuolista oikeustointa, jolla omistaja määrää, miten hänen omaisuutensa on hänen kuolemansa jälkeen jaettava”. Käsitteellisellä tasolla on hyvä pitää mielessä, että testamentti asiakirjana ja tahdonilmauksena ei ole saman asia, sillä yksi asiakirja saattaa sisältää useita tahdonilmauksia.⁷⁵ Testamenttiin liittyy PK 10:1 § mukaan ankaria muotovaatimuksia kuten kahden todistajan läsnäolovaatimus tekohetkellä, testamentin varmentaminen tekijän ja todistajien allekirjoituksin, ja se, että todistajien on tiedettävä, että kyseessä on testamentti. Testamentin tekijä saa PK 10:2.1 § perusteella määrätä, kenelle hänen omaisuutensa on kuoleman jälkeen jaettava. Testamentti on kuitenkin tehoton sellaisen henkilön osalta, joka ei elä tai ei ole siitetty testamentin tekijän kuolinhetkellä.

⁷⁵ Kangas 2013: 513.

Myöskään lahjan käsitteelle ei löydy lainsäädännöstä tukea, ei edes perintö- ja lahjaverolaissa ole sitä erikseen määritelty, joten lahjan tunnusmerkkejä tulee etsiä siviilioikeuden puolelta. Lahjan perustunnusmerkkejä on neljä: saanto on vastikkeeton, luovutuksen seurauksena antaja varallisuus vähenee ja saajan varallisuus kasvaa, luovutustoimi on vapaaehtoinen, ja luovutukseen sisältyy lahjoitustahto. Vero-oikeudessa lahjakäsite on ollut yhtenevä siviilioikeuden lahjakäsitteen kanssa, joskin liikuntaa sekä käsitteen suppeampaan että laajempaan käyttöön on ollut. Siviilioikeudellista käsitettä laajemmasta soveltamisesta esimerkkinä on esimerkiksi lahjanluoteinen kauppa.⁷⁶

Teoreettisen tarkastelun perusteella, laajan tulokäsitteen mukaan, lahja ja perintö ovat tuloa, mutta Suomessa ne on jätetty tuloverotuksen ulkopuolella⁷⁷. Perintöveroa kuitenkin peritään ja sen hyväksyttävyyttä voidaan perustella esimerkiksi jakopoliittisilla ja veronmaksukykyisyyteen liittyvillä syillä.⁷⁸ Jakopoliittisten tavoitteiden tarkoitus on estää tulojen ja varallisuuden keskittyminen samoille tahoille ja jo keskittyneen varallisuuden uusjakoa.⁷⁹

Myös oikeudenmukaisuus- ja tehokkuusnäkökulmien katsotaan puoltavan lahjan ja perinnön verotusta. Oikeudenmukaisuuden näkökulmasta veronmaksukykyisyyden parantuminen perustelee verotusta. Parantaako perinnön tai lahjan saaminen käytännössä aina veronmaksukykyä, on puolestaan kiistanalaista, ja väitettä vastaan voidaan esittää argumentteja. Tyypitilanteita veronmaksukykyyn paranemista koskevaa väitettä vastaan ovat vaikeasti realisoitavan omaisuuden periminen ja perinnönjättäjän kanssa samassa taloudessa asuneen perillisen, ennen muuta lesken, tosiasiallisen veronmaksukykyyn parantuminen perinnön seurauksena.⁸⁰

Tehokkuusnäkökulman taustalta löytyy erilaisia teorioita, kuten taloustieteen peruselinkaarimalli, jonka mukaan säästämisen tavoitteena on rahoittaa eläkkeellä vietetyn elinajan menot. Perintö johtuu mallin mukaan ennakoimattomasta kuolemasta.

⁷⁶ Ossa 2015: luku 3.1.1.

⁷⁷ Wikström 2006: 120.

⁷⁸ Myrsky 2013: 121.

⁷⁹ Puronen 2015: 9.

⁸⁰ Niskakangas 2011: 137.

Jos perinnön jättö on puolestaan suunnitelmallista, niin perintöverotus vastaa säästämisen verotusta. Toisen teorian eli yhtäläisten mahdollisuuksien periaatteen kautta tarkasteltuna perintöverotuksella on hyvinvointiyhteiskunnassa vankat perusteet. Sen mukaisesti tasa-arvoa pitäisi tarkastella sellaisten yhtäläisten perusmahdollisuuksien suhteen, jotka kannustavat ihmistä tuottavaan toimintaan, eikä lopputuloksen suhteen. Tästä seuraa ajatus, että perinnönsaaja, joka jättäytyy pois hyvinvointiyhteiskuntaa rakentavasta tuottavasta työstä, merkitsee kansantaloudellista tuhlausta.⁸¹

Perintö- ja lahjaveron tarkastelu samassa yhteydessä johtuu niiden verotuksellisesta kytköksestä. Perintöveron katsotaan olevan ensisijainen vero ja lahjaveron katsotaan olevan täydennys, joka estää perinnön kiertämisen siten, että omistaja lahjoittaa omaisuutensa pois ennen kuolemaansa.⁸² Lahjaveron tehtävä ei kuitenkaan ole olla ainoastaan perintöveron täydentäjä, sillä verolla on Suomessa yleinen luonne. Lahjaverotoimitetaan periaatteessa aina, kun saanto täyttää lahjan tunnusmerkit.⁸³

Perintöverotus voidaan kohdistaa joko perintöosuuteen tai jäämistöön. Ensimmäisessä vaihtoehdossa kutakin perintö- tai testamenttiosuuden saajaa verotetaan jokaisesta saannosta erikseen. Kun verotus tapahtuu jokaisen saannon kohdalla erikseen, kukin verotuspäätös tehdään erikseen ja siinä otetaan huomioon jokaisen verovelvollisen henkilökohtainen tilanne. Jäämistöverojärjestelmässä vero kohdistuu jäämistöön eikä sen suuruuteen vaikuta perillisten tai testamentin saajien määrä eikä suhde perinnönjättäjään. Laskentatapojen eriosta johtuen verokertymät mallien välillä eroavat toisistaan.⁸⁴

Perintö- ja lahjaverotukseen liittyy siviilioikeudellisia kytköksiä, ja tämän osalta se sisältää muusta vero-oikeudesta poikkeavia piirteitä. Perintö ja lahja ovat yksityisoikeudellisia käsitteitä. Toisin sanoen perintö- ja lahjaverotuksen pohjana on siviilioikeudellisesti säännellyt tapahtumat ja määräämistoimet. Tämän seurauksena oikeuskäytännössä tehtyjä ratkaisuja perustellaan paitsi vero-oikeudellisilla myös

⁸¹ Niskakangas 2011: 137.

⁸² Niskakangas 2011: 136. Andersson 2006: 116.

⁸³ Puronen 2015: 10.

⁸⁴ Puronen 2015: 11–12.

siviilioikeudellisilla normeilla.⁸⁵ Erityisesti siviilioikeuden tahdonvaltaisten ja kohtuullisuusnormien soveltaminen saattaa irrottaa veron laskentaa todellisuudesta.⁸⁶

Rajat ylittävissä tilanteissa perintö- ja lahjaverotukseen liittyy useita erityisiä piirteitä, jotka poikkeavat tuloverotuksen sääntelystä rajat ylittävissä tapauksissa. Näitä ovat lainvalintaan ja Suomen verotusoikeuden laajuuteen liittyvät kysymykset ja monenkertaisen verotukseen poistamiseen liittyvät toimet.

Perintöä ja testamenttia koskevaan lainvalintaan sovelletaan maailmalla erilaisia säädöksiä. Yleisimpinä vaihtoehtoina kansalaisuus ja asuinpaikka. Suomessa sovelletaan perimyksen asuinvaltioperiaatetta eli perintöön sovelletaan Suomen lakia.⁸⁷ Sovellettavaan lakiin liittyy kuitenkin tahdonvaltaisuutta eli perintökaaren 26:5.1 §:n mukaan perinnön jättäjällä on valta määrätä, sovelletaanko perintöön sen maan lakia, missä perittävällä oli kuollessaan kotipaikka vai sen maan lakia, minkä kansalainen perittävä kuollessa oli.⁸⁸

Perintöä ja perintöverotusta koskeva oikeudellinen säätely on erillistä ja erottelu on syytä pitää mielessä. Perintöä ja testamenttisaantoa koskeen siis kaksi erillistä lainsäädäntöä. Se miten perintö- tai testamenttisaanto määräytyy, on erillinen siitä, miten verovelvollisuus syntyy. Perintöverotuksen osalta verotusoikeus Suomessa määräytyy asuinpaikan mukaan. PerVL 4.1 § 1 kohdan mukaan perintöveroa on suoritettava perintönä tai testamentilla saadusta omaisuudesta, kun perinnönjättäjä, perillinen tai testamentin saaja asui perinnönjättäjän kuolinhetkellä Suomessa. Myös perintönä saadusta kiinteästä omaisuudesta tai sellaisen yhteisön osakkeista tai osuudesta, jonka varoista yli 50 % muodostuu Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta, on maksettava perintöveroa Suomeen. Suomen verotusvallan alueellisista laajuutta voidaan pitää suurena verrattaessa sitä moniin muihin valtioihin⁸⁹. Perintöveron maksuvelvollisuus eli verovelkasuhde syntyy PerVL 5 §:n mukaisesti perinnönjättäjän kuolinhetkellä.

⁸⁵ Andersson 2006: 116–117.

⁸⁶ Puronen 2015: 12.

⁸⁷ Helin 2013: 607.

⁸⁸ Helin 2013: 608.

⁸⁹ Helminen 2016: luku 17, alaluku perintöverotuksen alueellinen ulottuvuus.

Lahjaveron osalta veronmaksuvelvollisuus on säädetty PerVL 18.1 §:ssä. Jos lahjan antajan tai saaja asui lahjoitushetkellä Suomessa, on lahjana annetusta omaisuudesta maksettava lahjaveroa. Samoin on maksettava lahjaveroa Suomessa sijaitsevasta lahjana saadusta kiinteästä omaisuudesta tai sellaisen yhteisön osakkeista tai osuudesta, jonka varoista yli 50 % muodostuu Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta.

Vero-oikeudessa lahjakäsitemäärittely on ollut yhtenevä siviilioikeuden lahjakäsitemäärittelyn kanssa. Lahjan perustunnusmerkkejä on neljä: saanto on vastikkeeton, luovutuksen seurauksena antaja varallisuus vähenee ja saajan varallisuus kasvaa, luovutustoimi on vapaaehtoinen ja luovutukseen sisältyy lahjoitustahto.⁹⁰ Lahjan määrittelyn ja lahjan verollisuuden osalta laissa on omia määräyksiään. Lahjaksi määritellään myös PerVL 18.3 § mukaan lahjanomainen kauppa, kun sovittu vastike on enintään kolme neljännestä käyvästä hinnasta, ja PerVL 18a.1 §:n mukaan edunsaajamääräyksen nojalla vastikkeetta saatu vakuuskorvaus. Lahjan verottomuudesta puolestaan säädetään PerVL 2 §:ssä tiettyjen perinnönsaajien osalta ja 19 §:ssä tavanomaisen koti-irtaimiston osalta 4000 euroon saakka. Myöskään kasvatukseen, koulutukseen tai elatukseen annettuja lahjoja sekä muita pienempiä lahjoja, jotka saadaan samalta lahjoittajalta, ja joiden yhteisarvo ei kolmen vuoden aikana nouse yli 4000 euron, ei katsota veronalaiseksi tuloksi.

Sekä perintö- että lahjaveron osalta verovelvollisuuden katsotaan syntyvän asuinvaltioperiaatteen mukaan. Henkilön katsotaan asuvan Suomessa PerVL 4.3 ja 18.4 §:n mukaisesti, jos hänellä on täällä perinnönjättäjän kuolinhetkellä tai lahjan antohetkellä varsinainen asunto ja koti. Tätä on tulkittu siten, että koti ja asunto ovat Suomessa, jos henkilö on konkreettisesti hallinnut asuntoa pysyvästi Suomessa. Perintö- ja lahjaverolain mukainen Suomessa asuminen poikkeaa tässä tuloverolain 11 § mukaisesta Suomessa asumisesta niin tilapäisen oleskelun, kuuden kuukauden säännön kuin kolmen vuoden säännönkin osalta. Näin samaa henkilöä voidaan samaan aikaan kohdella verotuksessa eri tavalla tuloverotuksen ja perintö- ja lahjaverotuksen osalta. Asuinvaltioperiaate antaa mahdollisuuden käyttää hyväksi eri valtiossa noudatettavia

⁹⁰ Ossa 2015: luku 3.1.1.

perintöverotuksen eroja verosuunnittelun keinona suhteellisen lyhyen aikajänteen puitteissa.⁹¹

Perintö- ja lahjaverotuksen osalta saattaa helposti syntyä kaksinkertaista verotusta eri valtioiden erilaisten verotuskäytäntöjen ja verovallan alueellisen ulottuvuuksien erojen johdosta. Ongelmia syntyy erityisesti kaksoisasumiskonfliktitilanteissa, kiinteän omaisuuden suhteen, ja jos sekä perinnön tai lahjan jättäjän ja saajan valtiot verottavat saantoa. Ulkomailla verotetun perintöveron hyvityksestä hyvitysmenetelmällä säädetään PerVL 4.2 §:ssä ja lahjan osalta PerVL 18.2 §:ssä. Hyvitys ei saa olla suurempi kuin määrä, joka vastaa yhtä suurta osaa kuin vastaavasta omaisuudesta Suomen verotuksessa maksettaisiin.⁹²

2.2.4. Varainsiirtovero

Arvopaperin omistusoikeuden vaihtumista verotetaan varainsiirtoverolain 15 § mukaan varainsiirtoverolla (VSVL). Verovelvollisuus on luovutuksen saajalla eli vero kohdistuu tilanteeseen, missä sijoittaja on hankkimassa itselleen VSVL:n mukaisia arvopapereita. Mikäli arvopaperin luovutus tapahtuu kiinteää rahavastiketta vastaan ja arvopaperi on otettu kaupankäynnin kohteeksi säännellyllä markkinalla tai monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä, varainsiirtoveroa ei tarvitse maksaa (VSVL 15a.1 §). Verovapauden edellytyksenä on, että luovutuksessa osallisena tai osapuolena on sijoituspalvelulaissa tarkoitettu sijoituspalveluyritys tai muu palveluntarjoaja (VSVL 15a.2 §).

Rahastosijoittamisessa, niin kuin se on tässä tutkimuksessa määritelty, tullaan tekemisiin VSVL:n mukaisten arvopapereiden kanssa. Arvopaperiksi määritellään VSVL 17 § mukaan osake ja sen väliaikaistodistus, taloudellisen yhteisön osuustodistus, yhteisön antama saamistodistus tai velkakirja, jonka korko määräytyy toiminnan tuloksen/osingon suuruuden mukaan tai joka oikeuttaa osuuteen voitosta tai ylijäämästä, ja näiden

⁹¹ Helminen 2016: luku 17, alaluku Suomessa asuminen.

⁹² Helminen 2016: luku 17, alaluku kaksinkertaisen verotuksen poistaminen.

merkintäoikeudesta annetut todistukset tai merkintäoikeutta koskevat luovutuskirja. Sijoitusrahasto-osuuden luovutuksesta ei tarvitse maksaa varainsiirtoveroa. Taustalla on VSL:ää edeltäneen leimaverolain aikainen päätös. Hallituksen esityksessä Eduskunnalle laiksi leimaverolain 54 ja 88 §:ien muuttamisesta, HE 3/1992, todetaan, että sijoitusrahasto-osuuden luovutustilanne on sijoitusrahastolakia 1987 säädettäessä haluttu rinnastaa suoraan arvopaperien hankkimiseen ja rinnastaa se verotuksellisesti leimaverolain 54 §:ssä mainittuihin muihin arvopapereihin, joiden hankinnasta on suoritettava leimaveroa. Lain muutoksessa esitettyä sijoitusrahasto-osuuden luovutuksen vapauttamista leimaverosta puolestaan perustellaan sillä, ettei ulkomaisen sijoitusrahasto-osuuden luovutuksesta tarvitse maksaa leimaveroa ja muutoksella halutaan saattaa kotimaiset sijoitusrahastot samaan verotukselliseen asemaan ulkomaisten sijoitusrahastojen kanssa.⁹³ Vuonna 1996 leimaverolakia muutettiin suuremmissa mittakaavassa ja kumottiin osa korvattiin varainsiirtoverolaila. Hallituksen esityksessä Eduskunnalle varainsiirtoihin kohdistuvan leimaverotuksen uudistamista koskeva lainsäädännöksi HE 121/1996 perusteluissa ehdotetaan, että uudessa varainsiirtoverolaissa arvopaperimääritelmä noudattaisi leimaverolain 54 §:ää.⁹⁴ Tässä yhteydessä leimaverolain aikana säädetty sijoitusrahasto-osuuden hankinnan verovapaus on siirtynyt varainsiirtoverolakiin.

Avoimen yhtiön eikä kommandiittiyhtiön yhtiöosuutta ei ole oikeuskirjallisuudessa eikä verotuskäytännössä pidetty varainsiirtoverolain mukaisena arvopaperina eikä niihin näin ollen ole kohdistunut varainsiirtoveroa.⁹⁵ Mielenkiintoinen kysymys nousee kuitenkin siitä, että kiinteistörahastolain mukaan KRL:n mukaisen kommandiittiyhtiön osuuksien tulee olla arvopaperimarkkina-alaissa tarkoitettuja arvopapereita, vaikkakaan niitä ei koske KRL 11 §:n listautumisvaade (KRL 2 §). Kun AML:n ja VSVL:n määritelmät arvopaperiksi poikkeavat toisistaan, tästä seuraa kysymys, ovatko KRL:n mukaisen kommandiittiyhtiömuotoisen kiinteistörahaston yhtiöosuudet tulkittavissa varainsiirtolain mukaisiksi arvopapereiksi. Varainsiirtoverolain 17.1 § 3 kohta antaisi mahdollisuuden siihen, että kyseiset arvopaperiksi muodostetut yhtiöosuudet tulkitaan VSVL:n mukaisiksi arvopapereiksi. Kohdan mukaan arvopaperina pidetään yhteisön

⁹³ HE 3/1992vp: 2.

⁹⁴ HE 121/1996vp: 23

⁹⁵ Verohallinto 2015f: luku 2.1. Niskakangas 2014: 177.

antamaa velkakirjaa tai muuta saamistodistetta, jossa korko perustuu tulokseen tai osingon suuruuteen tai joka oikeuttaa osuuteen voitosta tai ylijäämästä. Verotuskäytännössä ei tähän ole otettu kantaa ja verohallinnon ohjeen mukaan kommandiittiyhtiön yhtiöosuutta ei katsota arvopaperiksi⁹⁶.

Luovutuksen varainsiirtoveroon kohdistuvan verovapauden yhtenä ehtona on, että vastikkeen maksaminen suoritetaan rahana. Jos vastikkeena käytetään lain mukaista omaisuutta, vero maksetaan molemmista luovutuksista (VSVL 15.2 §). Toisin sanoen, jos vastikkeena käytetään VSL:n mukaisia veronalaisia arvopapereita tai kiinteistöjä, on maksettava varainsiirtovero⁹⁷. Varainsiirtovero ei pääsääntöisesti koske ulkomaisen yhtiön liikkeelle laskeman arvopaperin luovutusta (VSVL 18 §). Rajatapauksissa velvollisuus suorittaa varainsiirtoveroa tulisi ratkaista tapauskohtaisesti.

2.3. Verosuunnittelu ja verotuksen ohjaavuus

2.3.1. Verovelvollisen valinnanvapaus ja verosuunnittelu

Verosuunnittelulla tarkoitetaan tilannetta, missä verovelvollinen ottaa verot huomioon yhtenä taloudellisen toiminnan synnyttämänä kustannustekijänä ja pyrkii etsimään itselleen taloudellisesti edullisinta vaihtoehtoa toimia. Verosuunnittelun kanssa samantapainen termi on veron minimointi, erona ensin mainittuun on se, että minimoinnissa keskeistä on mahdollisimman pienen veron maksaminen taloudellisesti edullisimman ratkaisun etsimisen sijaan. Aggressiivisesta verosuunnittelusta puhutaan silloin, kun tarkoituksellisesti hyödynnetään verolakien valmistelussa sattuneita erehdyksiä ja verolaeissa olevia aukkoja.⁹⁸

Teoreettisesti verosuunnittelun oikeutus voidaan johtaa perustuslain turvaamista perusoikeuksista ja siellä PL 15.1 §:n takaamasta omaisuuden suojasta ja 18.1 §:

⁹⁶ Verohallinto 2015f: luku 2.1.

⁹⁷ Verohallinto 2015f: luku 13.1.

⁹⁸ Wikström 2006: 84.

oikeudesta hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla ja elinkeinolla. Näillä vahvistetaan yrittämisen vapauden periaate. Tästä voidaan vetää vero-oikeuteen sovellettava tulkinta, jonka mukaan verovelvollisella on vapaus valita vaihtoehto, joka on hänelle taloudellisesti edullisin. Verovelvollisen valinnanvapauten ei saa puuttua eli se sitoo veronsaajan muodostaen näin verovelvollisen ja veronsaajan välille sidonnaisuuden. Tämä sidonnaisuus näkyy verovelkasuhteessa siten, ettei veronsaajalla ole oikeudellista valtaa poiketa verovelvollisen tekemästä, siviilioikeudellisesti sitovasta valinnasta. Mikäli veronsaaja haluaa poiketa verovelvollisen tekemästä valinnasta, on hänen löydettävä tälle erityinen oikeuttamisperusta. Tämä lähtökohtaisesti tarkoittaa sen osoittamista, etteivät veronmaksajan tekemät oikeustoimet ole moitteettomia, vaan niitä rasittaa joko virhe tai pätemättömyysperusta.⁹⁹

Verosuunnittelu siis sisältyy verovelvollisen valinnanvapauteen. Tällöin hyödynnetään oikeusjärjestyksen mahdollistamista vaihtoehdoista sitä, joka tuottaa taloudellisesti edullisimman vaihtoehdon. Olennaista verosuunnittelun osalta on se, että siinä säilyy verovelkasuhteessa syntynyt sidos. Veron minimoinnissa puolestaan liikutaan usein tämän sidonnaisuuden rajoilla. Niin kauan kuin sidonnaisuus säilyy eli verovelvollisen tekemät oikeustoimet ovat moitteettomia, liikutaan lain hyväksyttävällä puolella, muutoin siirrytään veron kiertämisen puolelle. Veron kiertämisestä voidaan puhua silloin, kun kustannuksille ei ole osoitettavissa muuta kuin verotuksellista syytä, esimerkiksi sama järjestely voitaisiin toteuttaa taloudellisesti edullisemmin toisella tavalla. Myös aggressiiviseen verosuunnitteluun usein liittyvä verojärjestelmälle vieraiden veroetujen tavoittelu voidaan tulkita veronkierroksi.¹⁰⁰

2.3.2. Verotuksen neutraliteetti

Verotuksen neutraalisuudella ja ohjaavuudella on suora yhteys verosuunnitteluun. Ohjaava verotus kannustaa verovelvollista tietyn tyyppisiin ratkaisuihin, kun neutraali verotus nostaa muut kuin verotukselliset syyt verovelvollisen taloudellisten toimien

⁹⁹ Wikström 2006: 79–81.

¹⁰⁰ Wikström 2006: 84–85.

perusteeksi. Wikström määrittää neutraalin verotuksen niin, että siitä voidaan puhua silloin, kun verotuksella ei ole muita kuin veron kantamiseen välittömästi liittyviä vaikutuksia yksityiseen sektoriin. Toisin sanoen neutraalilla verotuksella ei ole sivuvaikutuksia. Hän kuitenkin tyrmää ajatuksen, että verotus voisi olla kirjaimellisesti tai absoluuttisesti neutraalia.¹⁰¹ Tilalle hän suosittaa suhteellisesti neutraalin verotuksen käsitettä. Se tarkoittaa, että verotus vaikuttaa koko hintatasoon samalla tavalla ja hintojen väliset suhteet jäävät ennalleen. Verotus siis leikkaa kaikkia hintoja yhtä paljon. Tosin Wikström toteaa, että suhteellisesti neutraalia tuloveroa on mahdoton toteuttaa.¹⁰²

Käsitteen kaventaminen ja puhuminen neutraliteetista tietyissä konteksteissa tuo esiin toisen tavan lähestyä neutraliteetin periaatetta. Tällöin voidaan puhua esimerkiksi kuluttajan valintaneutraliteetista, eli siitä, ettei verotus ei vaikuta kuluttajan valintoihin tai rahoitusneutraliteetista, jolloin se, rahoitetaanko toimintaa omalla vai vieraalla pääomalla ei saisi vaikuttaa valintoihin. Voidaan myös puhua yritysmuotoneutraliteetista, jonka mukaisesti se, harjoitetaanko toimintaa esim. osake tai henkilöyhtiön kautta, ei saisi vaikuttaa verotukseen.¹⁰³

Neutraliteetin kysymystä voidaan lähetystä myös ohjaavan verotuksen näkökulmasta. Edellä mainittuun viitaten Wikström toteaa, että kaikilla veroilla on ohjaava vaikutus ja tämä tekee ohjaavan verotuksen määrittämisen hankalaksi. Jos ohjaava verotus määritellään siten, että se on luonteeltaan interventionistista eli tarkoituksellisesti ohjaavaa, niin saadaan sen vastakohta, neutraali verotus, helpommin määriteltyä. Tällöin neutraali verotus on fiskaalista eli se pyrkii pelkästään julkisen rahoitustarpeen hoitamiseen.¹⁰⁴

Niskakangas yhtyy Wikströmin johtopäätökseen. Hän määrittää verotuksen neutraliteetin siten, että jos veroilla pyritään ei-fiskaalisiin tavoitteisiin, siis muihin tavoitteisiin kuin varojen keräämiseen valtiolle ja kunnalle, on kyse verotuksen ohjaavasta vaikutuksesta.

¹⁰¹ Wikström 2006: 70

¹⁰² Wikström 2006: 71

¹⁰³ Wikström 2006: 72–73

¹⁰⁴ Wikström 2006: 74

Verotuksella halutaan silloin kannustaa tiettyä käyttäytymistä ja toisaalta estää jotakin muuta käyttäytymistä.¹⁰⁵

Verotuksen ohjaavaa vaikutusta eli ohjaavaa veropolitiikkaan käytetään erilaisten yhteiskuntapoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tällaisia ovat mm. jakopoliittinen tavoite, jolla pyritään saamaan aikaan sellainen tilanne, missä tulonjako verotuksen jälkeen on tasaisempi kuin ennen verotusta, ja sosiaalipoliittinen tavoite, missä erilaisten sosiaalisten ryhmien toimintakykyä tai elintaso pyritään parantamaan.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Niskakangas & Knuutinen 2015: luku 3, alaluku neutraali vai ohjaava verotus.

¹⁰⁶ Myrsky 2013: 18.

3. RAHASTONSIJOITTAJAN VEROTUKSEN KÄYTÄNTÖ

3.1. Juoksevan tulon verotus

3.1.1. Sijoitusrahaston voitto-osuuden verotus

Sijoitusrahastosta saatavan tulon verotukseen vaikuttaa se, minkä tyyppisen rahasto-osuuden sijoittaja omistaa rahastossa. SRL 47 §:n mukaan sijoitusrahaston osuudet voivat olla joko tuotto- tai kasvuosuuksia. Suomalaisesta sijoitusrahastosta tuotto-osuudelle saatu voitto-osuus on TVL 10.1§ kohta 9 mukaan Suomessa saatua tuloa. Sitä verotetaan TVL 32 §:n mukaan eli voitto-osuus katsotaan kokonaisuudessaan pääomatuloksi.

Pääomatulon veroprosentti on TVL 124.2 §:n mukaisesti 30 %. Mikäli verotettava pääomatulo ylittää 30 000 euroa, on ylimenevältä osalta maksettava pääoman korotettua tuloveroprosenttia, joka on 34 %.

Esimerkki 1. Sijoitusrahaston voitto-osuudesta verotus. X saa sijoitusrahastoihin tehdyistä sijoituksista tuottoa 40 000 euroa. Veroa maksetaan 30 % aina 30 000 euroon saakka ja 34 % ylimenevältä osalta. Laskelmassa ei ole otettu huomioon mahdollisia vähennyksiä.

Vero 30 %	$30\,000 * 30\% = 9\,000$
Vero 34 %	$10\,000 * 34\% = 3\,400$
Vero yhteensä	12 400
Nettotulo	27 600

Rahasto voi sääntöjen niin salliessa maksaa vuotuisen tuoton myös antamalla saman rahaston uusia rahasto-osuuksia. Kouvolan hallinto-oikeus on antanut julkaisemattoman ratkaisun Kouvolan HAO 18.1.2013 T 13/0039/2, joka koskee verotusta edellä mainitussa

tilanteessa. Ratkaisun mukaan uusien rahasto-osuuksien antamista pidetään vuotuisena tuottona ja sitä verotetaan käyvästä arvosta pääomatulona.¹⁰⁷

ETF-rahastot (Exchange Traded Funds) ovat pörssinoteerattuja rahastoja. Rahasto-osuudet voivat olla joko tuotto-osuuksia tai kasvuosuuksia. Rahasto-osuudet poikkeavat tavanomaisten sijoitusrahastojen rahasto-osuuksista siinä, että niillä on arvopaperin luonne. Tämä tarkoittaa, että osuuksilla käydään kauppaa pörssissä kuten osakkeilla. Verotuksen osalta ETF-rahastojen rahasto-osuudet seuraavat sijoitusrahastojen verotusta.¹⁰⁸

Verovelvollisella on TVL 54.1 § mukaan mahdollisuus vähentää pääomatuloista niiden hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneet kulut. Sijoitusrahasto-osuudesta maksettavia vuotuisia hallinto- ja säilytyspalkkiota ei kuitenkaan voi vähentää verotuksessa pääomatulon hankintakuluina, sillä ne vähennetään osuuksien arvosta. Nämä kulut pienentävät luovutushintaa, ja tulevat siten välillisesti otetuksi huomioon luovutusvoittoon vaikuttavina erinä.¹⁰⁹

Kasvuosuudelle tuleva tuotto pääomitetään SRL 47.2 § kohdan mukaan ja siitä tulee osa rahasto-osuuden omistajan rahasto-osuutta. Kasvuosuuden tuottoa ei voi realisoida muutoin kuin realisoimalla koko rahasto-osuus. Tällöin myös suoritetaan luovutusvoiton verotus.¹¹⁰

Ulkomaisen sijoitusrahasto-osuuden tuoton verotuksessa on ratkaisevaa, rinnastetaanko sijoitusrahasto suomalaisiin yhteisöihin vai yhtiöihin. Jos ulkomainen sijoitusrahasto poikkeaa suomalaisesta rahastosta siinä määrin, että se on verrattavissa suomalaisiin yhtiöihin eikä yhteisöihin, sijoitusrahaston tulosta verotetaan yhtymäverotuksen tapaan suoraan sijoitusrahasto-osuuksien omistajia¹¹¹. TVL 4.1 § 1 kohdan mukaan elinkeinoyhtymänä pidetään henkilöyhtiöitä ja muita yhteiseen lukuun toimivia

¹⁰⁷ Nykänen & Myrsky 2013: 332–333.

¹⁰⁸ Sijoitusopas 2012: 12.

¹⁰⁹ Nykänen & Myrsky 2013: 333. Fasoulas & Niiranen & Manninen: 132.

¹¹⁰ Verohallinto 2015e: luku 3.

¹¹¹ Helminen 2009: 129.

elinkeinotoiminnan harjoittamista varten perustettuja yhteisöjä, ja niitä verotetaan TVL 16a §:n mukaisesti eli ulkomaista elinkeinoyhtymästä saadusta tulosta.

Ulkomaiselta, suomalaiseseen sijoitusrahastoon rinnastettavalta sijoitusrahastolta saatua vuotuista tuottoa verotetaan Suomessa pääomatulona ja rahasto-osuuden luovutuksesta saatua voittoa luovutusvoittona. Suomen kansallista verolainsäädäntöä siis noudatetaan ulkomaisesta sijoitusrahaston saatuihin tuloihin. Näin yhteisönä käsiteltävän ulkomaisen sijoitusrahasto-osuuden omistajia verotetaan vasta, kun rahastosta jaetaan voittoa.¹¹² Voitto-osuus on sijoittajalle kokonaan verollista pääomatuloa. Verotusta voi tuki mutkistaa se, miten sijoitusyhteisö tulkintaa sen asuinvaltiossa ja tulkintaako voitto-osuus voitto-osuudeksi vai osingoksi. Mikäli voitto-osuus katsotaan osingoksi, voidaan yhteisön asuinvaltiossa verottaa sitä verosopimusten mukaisesti lähdeverolla¹¹³. Tuotto-osuudesta ulkomailla maksettu lähdevero hyvitetään Suomessa maksettavassa verotuksessa¹¹⁴.

3.1.2. Osakeyhtiömuotoisen rahaston osingon verotus

Osakeyhtiömuotoisesta rahastosta saatavan osingon verotus voidaan suorittaa kolmen erilaisen perusteen mukaisesti. Mikäli osakeyhtiötä ei ole julkisesti noteerattu kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa tarkoitetulla säännellyllä markkinalla, osinkotuloa verotetaan TVL 33b § mukaisesti kuten listaamattomasta yhtiöstä saatavaa osinkotuloa. Jos yhtiö on noteerattu em. lain mukaisesti säännellyllä markkinalla, osinkotulon verotus suoritetaan TVL 33a §:n mukaisesti eli kuten julkisesti noteeratusta yhtiöstä saatavaa osinkotuloa verotetaan. Jos kyseessä on kiinteistörahastolain mukainen julkisen osakeyhtiön muotoinen julkisesti noteerattu osakeyhtiö, joka on saanut vapautuksen tuloveron maksamisesta eräiden asuntojen vuokraustoimintaa harjoittavien osakeyhtiöiden verohuojennuksista annetun lain ns,

¹¹² Helminen 2009: 129.

¹¹³ Fasoulas & Niiranen & Manninen. 2014: 134. Suomen ja Saksan Liittotasavallan välinen verosopimus 1982: artikla 10 kohdat 1, 2 ja 4.

¹¹⁴ Verohallinto 2016c.

REIT-verolain perusteella, siitä saatavan osinkotulon verotus REIT-verolain 8 §:n perusteella.

Osinkotulon erilaiset verotusperusteet voivat koskea eri ajankohtina samasta osakeyhtiömuotoisesta rahastosta saatavaa tuloa. Asiantila havainnollistuu, kun tarkastellaan kiinteistörahastolain mukaisen osakeyhtiömuotoisen kiinteistörahaston kehityksen vaiheita. KRL:n 2.1 §:n mukaan osakeyhtiömuotoisen kiinteistörahaston tulee olla julkinen osakeyhtiö. Kun kiinteistörahasto perustetaan, siitä saatavaa osinkoa verotetaan TVL 33b §:n mukaisesti eli kuin muusta kuin julkisesti noteeratusta osakeyhtiöstä saatavaa osinkoa. Kiinteistörahaston on listauduttava eli haettava osakkeidensa ottamista kaupankäynnin kohteeksi kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa tarkoitetulla säännellyllä markkinalla kolmen vuoden kuluessa toiminnan aloittamisesta (KRL 8.1 §). Listautumisen jälkeen osakeyhtiöstä saatavaa tuloa verotetaan TVL 33a §:n mukaisesti eli kuten julkisesti noteeratusta osakeyhtiöstä saatavaa osinkoa verotetaan. Mikäli kiinteistörahasto sijoituspolitiikka on REIT-verolain mukaista eli se pääsääntöisesti harjoittaa asuntojen vuokraustoimintaa, se voi hakea ko. lain mukaista vapautta tuloverosta ja silloin yhtiöstä saatavaa osinkotuloa tuloa verotetaan REIT-verolain 8 §:n mukaisesti. Kun kiinteistörahastolain mukaisen osakeyhtiömuotoisen rahaston voitonjakoa rajoittaa vain KRL 15a §:n mukainen vaatimus jakaa 8/10 tilikauden voitosta tilanteessa, missä rahasto on hakeutunut REIT-verolain verovapauden piiriin, voidaan tämän perusteella katsoa, että kaikki muut osakeyhtiölain sallimat voitonjakotavat ovat myös osakeyhtiömuotoisen kiinteistörahaston käytettävissä.

Osakkeisiin sijoittava voi saada yhtiöltä myös muuta varojenjakoja kuin osinkotuloa. Osakeyhtiölain (OYL) 13:1.1 §:n mukaan varojen voidaan jakaa neljällä erilaisella tavalla. Kyse voi ensinnäkin olla voitonjaosta eli osingosta tai varojen jaosta vapaan pääoman rahastosta. Toiseksi varoja voidaan jakaa osakepääoman alentamisen yhteydessä. Kolmas varojenjaketapa liittyy omien osakkeiden hankkimiseen ja lunastamiseen. Myös yhtiön purkamisen ja rekisteristä poistamisen yhteydessä tapahtuu varojen jakamista. OYL 13:6.3 § mukaan varojen jaon yhteydessä on mainittava jaon määrä ja se, mitä varoja jakoon käytetään.

Osinkotulona verotetaan voitonjako eli osinko ja varojen jakaminen vapaan pääoman rahastosta eräin poikkeuksin. Julkisesti noteeratusta osakeyhtiöstä saatu varojenjako vapaan pääoman rahastosta pidetään verotuksessa osinkona (TVL 33a.3 §). Muusta kuin julkisesti noteeratusta osakeyhtiöstä saatua varojenjakoja vapaan pääoman rahastosta pidetään myös osinkotulona TVL 45a §:ssä säädetyin poikkeuksin (TVL 33b.6 §). Poikkeuksessa on kyse tilanteesta, missä yhtiöön pääomasijoituksen tehneelle palautetaan kyseinen sijoitus vapaan pääoman rahastosta, ja silloin varojen jakoa käsitellään verotuksessa veronalaisena luovutuksena. Ehtona on, että varoja jaettaessa pääomasijoituksen tekemisestä on kulunut enintään kymmenen vuotta, ja että verovelvollinen esittää luotettavan selvityksen edellytysten täyttymisestä. Osinkotuloon rinnastetaan myös sen TVL 33d.3 § sijaan saatu sijaisosinko. Veronalaisena luovutusvoittoina verotetaan osakepääoman alentaminen, osakeyhtiön purkuun liittyvä varojen jako sekä tilanteet, missä yhtiö lunastaa tai hankkii omia osakkeitaan itselleen. Myös varojen jako muusta kuin julkisesti noteeratusta osakeyhtiöstä TVL 45a §:n mukaisessa poikkeustilanteessa on veronalaista luovutusvoittoa.¹¹⁵

Yksityishenkilöinen saamien osinkotulojen verotus määräytyy sen mukaan, onko osinko saatu julkisesti noteeratusta eli listausta osakeyhtiöstä vai listaamattomasta osakeyhtiöstä. Rahasto voi olla kumpaa tahansa edellä mainituista. Kiinteistörahastolain 2.1 § mukaan osakeyhtiömuotoisen kiinteistörahaston tulee olla julkinen osakeyhtiö, jonka osakkeiden tulee KRL 11.1 § mukaan olla otettu kaupankäynnin kohteeksi säännellyllä markkinalla tai muulla kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetun lain 1:2.7 § tarkoittamalla monikeskisellä kaupankäyntijärjestelmällä. Sallittu aika kiinteistörahastotoiminnan aloittamisesta listautumiseen on KRL 11.1 §:ssä 3 vuotta, mitä voidaan Finanssivalvonnan erityisellä luvalla jatkaa kahdella vuodella. Tänä aikana kiinteistörahaston osakasta verotetaan listaamattomasta yhtiöstä saatavan osinkoverotuksen perusteella. Vaihtoehtorahastojen hoitajista annettu laki ei aseta ei-ammattimaisille asiakkaille markkinoitavien vaihtoehtorahastojen osalta VRHL 13:31 §:n perusteella erillistä rajoitusta, että osakeyhtiömuotoinen rahasto voisi olla vain julkinen osakeyhtiö.

¹¹⁵ Myrsky 2014: 107–110.

Poikkeuksen listatusta osakeyhtiöstä saatavan osingon verotukseen muodostavat kiinteistörahastot, jotka harjoittavat sijoittamista vuokra-asuntoihin yksinomaisena tai pääasiallisena liiketoimintana ja jotka ovat saaneet lain eräiden asuntojen vuokraustoimintaa harjoittavien osakeyhtiöiden verohuojennuksesta (REIT-verolaki) perusteella vapautuksen tuloverotuksesta. Näitä rahastoja kutsutaan REIT-kiinteistörahastoiksi, ja niistä saatavien osinkojen verotusta tarkastellaan tarkemmin myöhemmässä vaiheessa.

Listatun osakeyhtiön yksityishenkilölle jakaman osingon verotuksesta säädetään TVL 33a.1 §:ssä. Sen mukaan julkisesti noteeratusta yhtiöstä saadusta osingosta 85 % on veronlaista pääomatuloa ja 15 % verovapaata tuloa. Pääomatulon vero lasketaan TVL 124.2 § mukaisesti. Pääomatulosta maksetaan 30 % veroa ja jos verotettava pääomatulo ylittää 30 000 euroa, on ylimenevältä osalta maksettava pääoman korotettua tuloveroprosenttia eli 34 %.

Esimerkki 2. Julkisesta osakeyhtiöstä saadun osingon veron laskeminen. X on saanut 40 000 euroa osinkoa. Siitä 15 % on verovapaata ja 85 % veronalaista pääomatuloa. Veroa maksetaan 30 % aina 30 000 euroon saakka ja 34 % ylimenevältä osalta. Laskelmassa ei ole otettu huomioon mahdollisia vähennyksiä.

Verovapaa pääomatulo	$40\,000 * 15\% = 6\,000$
Veronalainen pääomatulo	$40\,000 * 85\% = 34\,000$
Vero 30 %	$30\,000 * 30\% = 9\,000$
Vero 34 %	$4\,000 * 34\% = 1\,360$
Vero yhteensä	10 360
Nettotulo	$6\,000 + 23\,640 = 29\,640$

Kuten edellä todettiin, ennen kuin kiinteistörahaston listautuminen on tapahtunut, siitä saatavan osinkotulon verotuksessa noudatetaan VL 33b §:n mukaisia verotusperiaatteita eli verotus suoritetaan siten, kuin muusta kuin julkisesti noteeratusta osakeyhtiöstä saatavaa osinkoa verotetaan. Listaamattomasta osakeyhtiöstä saadun osingon veron laskemisesta säädetään TVL 33.b §:ssä. Tämä edellyttää yhtiön matemaattisen arvon selvittämistä, ja se tapahtuu lain varojen arvostamisesta verotuksessa (Arvostamislaki) 2

luvun mukaisesti. Arvostamislain 2.1.§ perusteella matemaattinen arvo lasketaan verovuotta edeltävän vuoden tilinpäätöksen mukaisen tarkistetun nettovarallisuuden perusteella. Nettovarallisuudella tarkoitetaan tulosta, joka saadaan vähentämällä yhtiön velat yhtiön varallisuudesta.

Veronalaisen tulon määrää osingosta laskettaessa on TVL 33§.1 § perusteella otettava huomioon kaksi muuttajaa. Ensimmäinen muuttaja on 8 % tuottoraja yhtiön matemaattiselle arvolle. Toinen veronalaisen tulon määrään liittyvä muuttaja laukeaa, kun osingon määrä ylittää 150 000 euron määrärajan. Näin saadaan kolme erilaista tulo rajaa, jotka määrittävät veronalaisen pääomatulon määrän osingosta. Ensimmäinen tulo rajan alittavasta osuudesta 25 % on veronalaista pääomatuloa ja 85 % on verovapaata tuloa, ja laskentaperuste koskee pääomatuloa, joka on enintään 8 % yhtiön matemaattisesta arvosta ja on enintään 150 000 euroa. Toinen tulo raja muodostuu, kun osinkotulo ylittää 150 000 euroa, mutta on enintään 8 %:in yhtiön matemaattisesta arvosta. Ylimenevästä osasta 85 % on pääomatuloa ja 15 % verovapaata tuloa. Kolmanteen ryhmään kuuluvat tulot silloin, kun osinkotulo ylittää 8 % yhtiön matemaattista arvosta. Tästä osinkotulosta on TVL 33b.2 § mukaan 75 % on ansiotuloa ja 25 % verovapaata tuloa. Mikäli osaketuloja saadaan useammasta listaamattomasta yhtiöstä, otetaan pääomatuloja laskettaessa erikseen jokaisen yhtiön kohdalla huomioon 8 % tuottoraja kyseisen yhtiön matemaattisesta arvosta. Sen sijaan 150 000 euron raja on osakaskohtainen eli siihen lasketaan yhteen kaikki kyseisen henkilön saamat listaamattomien yhtiöiden osingot. Samoin kaikki saman verovuoden aikana saadut ansiotulot lasketaan yhteen verotuksen toimittamista varten.¹¹⁶

Pääomatulosta maksetaan TVL 124.2 § mukaisesti 30 % veroa. Mikäli verotettava pääomatulo ylittää 30 000 euroa, on ylimenevältä osalta maksettava pääoman korotettua tuloveroprosenttia, joka on 34 %. Ansiotulon osalta verotus jakautuu progressiivisen veroasteikon mukaan määräytyvään valtionveroon, kotikunnan perusteella määräytyvään kunnallisveroon ja oman seurakunnan tuloveroprosentin mukaiseen kirkollisveroon

¹¹⁶ Verohallinto 2016b.

veronmaksuoikeuden omaavaan kirkkokuntaan kuuluvien osalta. Lisäksi ansiotulosta suoritetaan sairausvakuutusmaksu.¹¹⁷

Esimerkki 3. Listaamattoman osakeyhtiön jakaman osingon veronalaisen ja verovapaan tulo-osuuden laskeminen. X omistaa 3000 osakkeita Y yhtiön osakkeita. Hän saa 53 euroa osinkoa osaketta kohden eli yhteensä osinkoa kertyy 159 000 euroa. Yhden osakkeen matemaattinen arvo on 51 euroa, jolloin X:n omistusosuuden matemaattinen arvo on 153 000 euroa. Laskelmassa ei ole otettu huomioon mahdollisia vähennyksiä.

Osuus, joka enintään 8 % osuuden matemaattisesta arvosta ja enintään 150 000 euro. Siitä 25 % on veronalaista pääomatuloa eli $150\,000 * 25\% = 37\,500$ ja 75 % verovapaata osuutta eli $150\,000 * 75\% = 112\,500$.

Osuus joka on enintään 8 % osuuden matemaattisesta arvosta, mutta ylittää 150 000. Siitä 85 % on veronalaista pääomatuloa eli $3\,000 * 85\% = 2\,550$ ja 15 % on verovapaat pääomatuloa eli $3\,000 * 15\% = 450$.

Osuus, joka ylittää 8 % osuuden matemaattisesta arvosta, on 6 000 ja siitä 75 % on ansiotuloa eli $6\,000 * 75\% = 4\,500$ ja 25 % verovapaata tuloa eli $6\,000 * 25\% = 1\,500$.

X saa verovapaata tuloa yhteensä 114 450 euroa, veronalaista pääomatuloa 40 050 euroa ja veronalaista ansiotuloa 4 500 euroa.

Tuloverosta vapautetut julkisen osakeyhtiön muotoiset kiinteistörahastot eli ns. REIT-kiinteistörahastot¹¹⁸ muodostavat poikkeuksen osinkotulon verotuksessa. Nämä rahastot ovat REIT-verolain 1 §:n mukaisesti vapautettu suorittamasta tuloveroa. REIT-kiinteistörahaston osakkaan verotus voi tapahtua kahdella tapaa. Kiinteistörahastotoiminnan aloittaneen, mutta listausta vielä odottavan REIT-kiinteistörahaston osakkaan verotus noudattaa listaamattoman osakeyhtiön verotusta, eli osinkotulo jaetaan ansio- ja pääomatuloksi yhtiön nettovarallisuuden perusteella¹¹⁹. Listatun REIT-kiinteistörahaston osakkaan osingot ovat puolestaan REIT-verolain 8.1 § perusteella kokonaan veronalaista pääomatuloa. Tätä perustellaan sillä, että REIT-

¹¹⁷ Ossa 2013: 65.

¹¹⁸ REIT tulee sanoista Real Estate Investment Trust. Suomessa REIT-rahastoiksi kutsutut kiinteistörahastot eivät ole täysin vertailukelpoisia alkuperäiseen vastineeseensa verrattuina.

¹¹⁹ Fasoulas & Niiranen & Manninen 2014: 91.

kiinteistörahasto halutaan rinnastaan verotuksessa suoraan sijoittamiseen vuokra-asuntoihin. Näin ollen REIT-kiinteistörahastoille on myös asetettu korkea voitonjakovelvoite ja sen vastapainona ne vapautetaan tuloverotuksesta.¹²⁰

Tuloverovapauden vastapainona REIT-yhtiöihin kohdistuu rajoittavia määräyksiä. Sijoittajan osalta merkittävänä voidaan pitää sitä, että yksittäinen omistaja saa REIT-verolain 2.1 § 5 kohdan mukaan omistaa REIT-kiinteistörahastosta enimmillään vähemmän kuin 10 %. Näin estetään mahdollisuus hyödyntää verosopimuksiin sisältyvät ns. suorasijoitusosinkoihin liittyvät lähdeverokantoja tai lähdeverosopeutuksia. Samalla varmistetaan omistuksen riittävä hajautus.¹²¹

Korkea voitonjakovelvoite tarkoittaa, että yhtiön on jaettava osinkona REIT-verolain 7 §:n perusteella 90 % tilikauden voitosta, ellei osakeyhtiönlain osingonjakoa rajoittavan säädöksen vuoksi muuta johdu. Jaettavaan voittoon ei lasketa realisoitumattomia arvonmuutoksia. REIT-verolain 15.1 § 3 kohdan mukaan varoja saa jakaa vain osinkona. Vaikka osinko on REIT-verolain 8.1 § mukaan saajalleen kokonaan veronalaista tuloa, osinko voi olla saajalleen verovapaata, jos saajaan sovelletaan verovapautta muilla perusteilla, kuten EVL 6a.1 § mukaisesti sijoitusrahastojen osalta.¹²²

Esimerkki 4. Listatun REIT-kiinteistörahaston osakkaan verotus. X saa 40 000 euroa osinkoa REIT-kiinteistörahastosta. Se on kokonaan veronalaista tuloa. Veroa maksetaan 30 % aina 30 000 euroon saakka ja 34 % ylimenevältä osalta. Laskelmassa ei ole otettu huomioon mahdollisia vähennyksiä.

Vero 30 %	$30\,000 * 30\% = 9\,000$
Vero 34 %	$10\,000 * 34\% = 3\,400$
Vero yhteensä	12 400
Nettotulo	27 600

Ulkomaisen osinkotulon verotus määräytyy sen mukaan, onko kyse osakeyhtiöstä, joka kotipaikka on toisessa EU- tai ETA-valtiossa tai verosopimusvaltiossa (TVL 33c.1 §).

¹²⁰ HE 117/2008: luku 2.

¹²¹ Viitala 2009: 285.

¹²² Viitala 2009: 288.

Lisäksi edellytetään, että kyseiseen yhtiöön sovelletaan emo-tytäryhtiödirektiiviä (2011/96/EU). Jos ko. direktiiviä ei sovelleta yhtiöön, edellytetään, että yhtiö on velvollinen kotimaassaan suorittamaan vähintään 10 % veroa siitä tulosta, josta osinko lasketaan. EU- ja verosopimusvaltiosta saatu tulo puolestaan jakautuu listatusta ja listaamattomasta yhtiöstä saatuun tuloon ja osingon verotus määräytyy samalla tavalla kuin suomalaisen osingon.¹²³

Kun kyse on edellä mainitusta EU/ETA-valtiosta tai verosopimusvaltiosta saadusta osinkotulosta, sitä verotetaan kuten kotimaisesta osakeyhtiöstä saatua tuloa eli julkisesti noteerattujen osakeyhtiöiden kohdalla TVL 33a §:n mukaisesti ja muiden kuin julkisesti noteerattujen osakeyhtiöiden osalta TVL 33b §:n mukaisesti. Mikäli muun kuin julkisesti noteeratun osakeyhtiön matemaattisen arvon laskentaa ei voida tehdä Arvostamislain mukaisesti, vuotuinen tuotto lasketaan siitä osakkeen käyvästä arvosta, mikä omistajan hallussa olevilla osakkeilla oli osingon jakovuotta edeltäneen verovuoden päättyessä (TVL 33c.4 §).

3.1.3. Kommandiittiyhtiömuotoisesta rahastosta saatavan tulon verotus

Kommandiittiyhtiömuodon käyttö yleisölle myytävien rahastojen oikeudellisena muotona on KRL 2.2 §:n ja VRHL 13:3.1 § 2 kohdan mukaan sallittua, mutta käytäntöä voidaan pitää Suomessa harvinaista. Sen sijaan institutionaalisille sijoittajille tarkoitettussa rahastomuotoisessa pääomasijoitustoiminnassa kommandiittiyhtiömuoto on suosittu. Niissä vastuullisena yhtiömiehenä toimii hallinnointiyhtiö ja sijoittajat ovat äänettöminä yhtiömiehinä.¹²⁴ Kommandiittiyhtiömuodon suosio näkyy Suomeen rekisteröityjen suljettujen pääomarahastojen tarkastelussa, 266 rekisteröidystä suljetusta pääoma- ja kiinteistörahastosta 82 % on kommandiittiyhtiöitä¹²⁵. Kommandiittiyhtiömuotoisten rahastojen käsittelyä tässä yhteydessä perustelen sillä, että rahastomuotona ne tarjoavat potentiaalisen, vaikkakin vähän käytetyn mahdollisuuden

¹²³ Verohallinto 2016c. Myrsky 2014: 116.

¹²⁴ Harju & Vanhanen & Viitala 2004: 65.

¹²⁵ Suomen pankki 2015: Sijoitusrahastotilasto.

rahastotoiminnan kehittämiseen. Erityisesti niitä voidaan pitää vaihtoehtona erikoissijoitusrahastomuotoiselle kiinteistörahastotoiminnalle.

Kiinteistörahastotyöryhmän väliraportissa 2004 pohdittiin, millä tavoin kommandiittiyhtiömuotoisen rahaston yhtiöosuuksia voitaisiin tarjota yleisölle myytäväksi. Ongelmana pidettiin kommandiittiyhtiön yhtiösopimuksen väljää sääntelyä, joka on vaikeasti yhteen sovitettavissa rekisteriviranomaisten vaatimusten kanssa.¹²⁶ Hallituksen esityksessä Eduskunnalle laeiksi kiinteistörahastolain ja sijoitusrahastolain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi (HE 102/2006) tarkennettiin yhtiösopimuksen väljää sääntelyä juontuvaa ongelmaa ja kohdistettiin huomion vastuunalaisen yhtiömiehen oikeuteen tehdä vapaasti yksityisottaja sekä lain kieltoon luovuttaa yhtiöosuutta ilman toisen yhtiömiehen suostumusta. Hallituksen esityksessä ehdotettiin, että yhtiösopimuksessa sovitaan kiellosta, jonka mukaan vastuunalainen yhtiömies ei saa tehdä yksityisottoja yhtiöstä, sekä sovitaan äänettömän yhtiömiehen osuuksien vapaasta luovutettavuudesta.¹²⁷ Varsinaisissa perusteluissa kommandiittiyhtiötä koskevassa KRL 2.2 §:ssä kuitenkin lähdettiin ratkaisemaan vain yhtiöosuuden luovutuksen rajoituksia, ja siinä todetaan, että kiinteistörahastona toimivan kommandiittiyhtiön rakenteen tulisi olla sellainen, missä yleisölle tarjottavat osuudet ovat äänettömän yhtiömiehen osuuksia. Vaihdamakelpoisuuden takaamiseksi niistä tulisi tehdä vaihdantakelpoisia arvopapereita arvopaperimarkkinalain tarkoittamassa mielessä, jolloin niitä koskisivat myös AML:n yleistä tiedonantovelvollisuutta, arvopapereiden markkinointia ja esitevelvollisuutta koskevat kohdat. Hallituksen esityksen mukaan kommandiittiyhtiön arvopaperistettuja osuuksia ei kuitenkaan tarvitsisi listata.¹²⁸

Kiinteistörahastolaki 2.2 § hyväksyy kommandiittiyhtiömuodon käytön KRL:n mukaisen kiinteistörahaston osalta. Pykälässä asetetaan kaksi ehtoa, joista ensimmäisen mukaan osuuksien on oltava arvopaperimarkkinalain mukaisia arvopapereita. Arvopaperina pidetään AML2:1.1 mukaan sellaista arvopaperia, jonka tulee olla vaihdantakelpoinen ja joka lasketaan yleiseen liikenteeseen oikeuksiltaan saman sisältöisten arvopapereiden kanssa. Toisena ehtona KRL 2.2 § on, että kommandiittiyhtiö tarjoaa yleisölle

¹²⁶ Harju & Vanhanen & Viitala 2004: 64.

¹²⁷ HE 102/2006vp: 5.

¹²⁸ HE 102/2006vp: 23.

mahdollisuuden osallistua kiinteistösijoituksiin.¹²⁹ Kommandiittiyhtiömuoto on toki myös käytettävissä säätelemättömänä sijoitusmuotona, jolloin ei ole tarvetta laskea liikkeelle KRL 2.2 § :n mukaista arvopaperistettuja yhtiöosuuksia.

Vaihtoehtorahastojen hoitajista annetun lain säätämisen yhteydessä otettiin kantaa siihen, miten kommandiittiyhtiömuotoisen, ei-ammattimaiselle asiakkaalle markkinoitavien vaihtoehtorahastojen yhtiösopimusta tulisi säädellä, jotta sijoittajasuoja säilyisi. Siinä yhteydessä palattiin kommandiittiyhtiön jo KRL:n muuttamisen yhteydessä todettuun ongelmaan vastuunalaisen yhtiömiehen oikeudesta tehdä vapaasti yksityisottoja. Hallituksen esityksessä vaihtoehtorahastojen hoitajia koskevaksi laiksi todetaan, ettei käytännössä voida estää ei-ammattimaisia asiakkaita sijoittamasta vaihtoehtorahastoihin esim. eurooppalaisissa pörseissä, joten sijoittajasuojan parantamiseksi olisi syytä sallia hallittu sijoittaminen vaihtoehtorahastoihin myös Suomessa. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan kommandiittiyhtiömuodon osalta, että ei-ammattimaisen sijoittajan sijoittajasuojan näkökulmasta ongelmalliseksi saattaa olla vastuunalaisen yhtiömiehen mahdollisuus tehdä yksityisottoja ja tätä tulisi rajoittaa yhtiösopimuksessa.¹³⁰ Rajoitus löytyy VRHL 13:3.2 §:stä, jossa kielletään markkinoimasta ei-ammattimaiselle asiakkaalle sellaista kommandiittiyhtiömuotoista vaihtoehtorahastoa, jonka voitonjakoa ei ole rajoitettu yhtiösopimuksessa. Koska kiinteistörahastolaissa kiinteistörahastot katostaan vaihtoehtorahastoiksi, koskee VRHL:n rajoitus myös kiinteistörahastolain mukaista kommandiittiyhtiötä (KRL 2 §).

Vaikkei sitä yksiselitteisesti sanotakaan KRL:ssä eikä VRHL:ssä, edellä läpikäyty lainsäädännöllinen kehitys antaa mahdollisuuden lukea, että lainsäätäjän tarkoituksena on ollut, että ei-ammattimaiselle sijoittajalle tarjottaisiin ensisijaisesti äänettömän yhtiömiehen osuuksia. Silloin ei-ammattimaisen, kommandiittiyhtiömuotoiseen rahastoon sijoittaneen sijoittajan verotuksen näkökulmasta verotuksessa tarkasteluun nousisi ensisijaisesti äänettömän yhtiömiehen verotus. Toinen kysymys, mikä mutkistaa sijoittajan verotuksen tarkastelua, on se, että kommandiittiyhtiömuotoisen rahaston yhtiösopimuksesta voidaan, VRHL:n yksityisottokieltoa ja KRL:n osuuden

¹²⁹ Tässä on nähtävissä kehityskulku, missä kommandiittiyhtiömuotoiseen yhtiömuotoon tuodaan osakeyhtiölle tyyppillisiä piirteitä.

¹³⁰ HE 94/2013vp: 150–152.

vaihdettavuutta koskevien rajoitusten ulkopuolella varsin vapaasti sopia yhtiösopimuksen ehdoista ja myös äänettömän yhtiömiehen saaman korvauksesta. Siksi on syytä yleisellä tasolla tarkastella myös sitä, miten vastuunalaisen yhtiömiehen verotus suoritetaan.

Kommandiittiyhtiö lasketaan verotuksessa TVL 4.1 § mukaisesti yhtymäksi laivaisännöinti-yhtiön, avoimen yhtiön ja muut sellaisen osakkaiden lukuun toimivan yhteenliittymän kanssa, jota ei katsota yhteisöksi. Yhtymä ei ole TVL 16.1 §:n perusteella verotuksessa erillinen verovelvollinen. Yhtymälle kuitenkin lasketaan edellisten vuosien tappiolla vähennetty elinkeinotoiminnan tulos, joka jaetaan verotettavaksi osakkaiden tulona heidän tulo-osuuksiensa mukaan.

Kommandiittiyhtiön muiden kuin yhteisömuotoisten osakkaiden eli luonnollisten henkilöiden ja kuolinpesien tulo jaetaan TVL 40.1 § perusteella ansiotuloksi ja pääomatuloksi. Pääomatulo-osuuden laskentaan vaikuttaa se, onko osakas vastuullinen vai ääneton yhtiömies ja miten äänettömän yhtiömiehen tulo-osuus on määritelty. Kommandiittiyhtiön voitonjako lähtee liikkeelle siitä, että ennen kuin voittoa voidaan jakaa vastuunalaisille yhtiömiehille, voitosta suoritetaan lain avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä (AKYL) 7:4.1 §:n mukaisesti äänettömälle yhtiömiehelle hänelle sovittu korko-osuus tilikauden alkaessa maksettuna olleelle pääomapanokselle. Jos korko-osuus ylittää 20 % pääomapanoksesta, katsotaan tulo 20 % saakka pääomatuloksi ja ylimenevä osuus ansiotuloksi.¹³¹

Esimerkki 5. Kommandiittiyhtiömuotoisen rahaston äänettömän yhtiömiehen pääoma- ja ansiotulo-osuuden laskeminen, kun voitonjako perustuu hänen tilikauden pääomaosuudelle maksettavalle korko-osuudelle. Pääomaosuus on 15 000 euroa ja sille on sovittu 25 % korko. Tulo on verolaista pääomatuloa, 20 % tuotto-osuuteen saakka. Korosta 20 % tuotto-osuuden ylittävä osuus lasketaan ansiotuloksi. Pääomatulo-osuudesta maksetaan veroa 30 % aina 30 000 euroon saakka ja 34 % ylimenevältä osalta. Ansiotulo-osuus yhdistetään veronsaajan muihin ansiotuloihin verotusta varten.

¹³¹ Kukkonen & Walden 2015: luku 2.2. Niskakangas & Knuutinen 2015: luku Elinkeinoyhtymä, tulon jakaminen osakkaille. Myrsky & Malmgrén 2014: 617.

Koron määrä on $15\,000 * 25\% = 3750$ euroa. Tässä pääomatulo-osuus on $15\,000 * 20\%$ eli 3 000 euroa ja ansiotulo-osuutta on $15\,000 * 5\% = 750$ euroa.

Äänettömän yhtiömiehen korvaus on voitu myös sopia toisin kuin korko-osuutena pääomaosuudelle, esimerkiksi osuudeksi kommandiittiyhtiön tuloksesta. Siinä tapauksessa äänettömän yhtiömiehen verotus lasketaan samalla tavalla kuin vastuullisten yhtiömiesten. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO:1997:42 käsitellään tapausta, missä äänettömän yhtiömiehen voitonjako on sovittu AKYL 7:4.1 §:stä poikkeavasti. Tapauksessa oli äänettömän yhtiömiehen voitto-osuudesta sovittu, että se määräytyy samalla tavalla kuin vastuunalaisen yhtiömiehen voitto-osuus. Äänettömän yhtiömiehen osuudeksi oli sovittu 25 % yhtiön voitosta, kun loppu meni vastuunalaiselle yhtiömiehellä. KHO:n ratkaisussa todetaan, että koska voitto-osuudesta oli sovittu kuten vastuunalaisen yhtiömiehen osalta, oli äänettömän yhtiömiestä tulo-osuutta määrättäessä kohdeltava kuten vastuunalaista yhtiömiestä eli tulo-osuus oli laskettava yhtiön verotettavan tulon perusteella.

Kun ulkomainen yritys luokitellaan Suomen verotuksessa yhtymäksi, sen tuloa verotetaan Suomessa asuvien osakkaiden tulona. Näin tehdään siitä riippumatta, jakaako ulkomainen yritys voittoa tai kohdellaanko sitä erillisenä verovelvollisena asuinvaltiossaan. Tuloverolain 16a §:n mukaan ulkomaisen yhtymän tulo jaetaan eri tulolähteisiin Suomen verolainsäädännön periaatteiden mukaisesti. Tulolähteille voidaan myös vahvistaa tulolähdekohtaiset tappiot TVL V osan mukaisesti, jotka vähennetään seuraavien verovuosien tuloista tulolähdekohtaisesti.¹³²

¹³² Helminen 2016: luku 6, alaluku yhtymät, ulkomainen yhtymä.

3.2. Vastikkeellinen saannon luovutuksen verotus

3.2.1. Sijoitusrahasto-osuuden luovutus

Omaisuuksien luovutuksesta saatu voitto verotetaan TVL 45.1 § mukaan pääomatulona. Tämän perusteella myös sijoitusrahasto-osuuden luovutuksesta saatua tuloa verotetaan luovutusvoittona. Se voi realisoitua seuraavissa tapauksissa. Sijoittaja voi vaatia sijoitusrahastoa lunastamaan rahasto-osuuden. Sijoittaja voi myös myydä sijoitusrahasto-osuudet toiselle sijoittajalle. Luovutus voi tapahtua myös niin, että sijoittaja vaihtaa sijoitusrahasto-osuutensa toisen sijoitusrahaston osuuteen. Sijoitusrahaston purkautuminen ja varojen jako osakkaille katsotaan myös luovutukseksi¹³³.

Omaisuuksien luovutuksesta syntyneitä voittoja tai tappioita laskettaessa vähennetään TVL 46.1 § omaisuuden hankintamenoa poistamatta oleva osa ja voiton hankkimisesta johtuvat kulut. Luovutusvoitto voidaan laskea kahdella tavalla. Molemmilla tavoilla ensin lasketaan luovutusvoiton määrä ja siitä vähennetään joko hankintameno ja voiton hankkimisesta johtuvan menon määrä tai vaihtoehtoisesti voidaan vähentää hankintameno-olettama¹³⁴. Hankintameno-olettamana voidaan TVL 46.1 § mukaan käyttää 20 % luovutushinnasta tai jos luovutettu omaisuus on omistettu vähintään 10 vuoden ajan, niin voidaan käyttää 40 % hankintameno-olettamaa¹³⁵.

Luonnollisen henkilön tai kuolinpesän saamat pienet luovutusvoitot eivät ole verolaisia TVL 48.6 § mukaan. Vastaavasti pieniä tappioita ei voi vähentää TVL 50.5 § mukaan. Tämä edellyttää, että verovuonna luovutetun omaisuuden yhteenlasketut luovutushinnat ovat enintään 1000 euroa.

Sijoitusrahaston vuotuisia hallinnointikuluja eikä säilytyspalkkioita voi vähentää erikseen voiton tai pääomatulon hankkimisesta aiheutuneina menoina. Nämä kulut vähennetään

¹³³ Nykänen & Rabinä 2013: 332.

¹³⁴ Nykänen & Rabinä 2013: 332.

¹³⁵ Verohallinto 2015d: luku 10.

vuosittain sijoitusrahasto-osuuden arvosta, joten ne pienentävät luovutushintaa. Näin ne otetaan välillisesti huomioon verotuksessa luovutusvoittoa pienentävinä erinä.¹³⁶

Sijoitusrahasto-osuuksien luovutusjärjestys määräytyy TVL 47.4 § mukaan fifo -menetelmän mukaisesti (first in, first out), eli osuudet katsotaan luovutetuksi siinä järjestyksessä kuin ne on hankittu, ellei verovelvollinen muuta näytä. Myös indeksiosuudet eli noteeratut sijoitusrahasto-osuudet katsotaan luovutetuiksi siinä järjestyksessä kuin ne on saatu.¹³⁷

Verotuksessa vaikeammin tulkittavissa on tilanne, missä rahasto-osuuden tuotto maksetaan antamalla saman rahaston uusia rahasto-osuuksia ja miten tämä vaikuttaa luovutusvoiton laskemiseen. Kouvolan hallinto-oikeuden lainvoimaiseksi jääneessä, mutta julkaisemattomassa ratkaisussa, Kouvolan HAO 18.1.2013 T 13/0039/2, voittoosuutena saatuja uusia rahasto-osuuksia pidetään rahastosta jaettuna vuotuisena tuottona ja siten käyvästä arvostaan pääomatulona osuudenomistajille. Nykänen ja Rabinä pitävät tältä osin oikeustilaa epäselvänä ja kysyvät, miten tällainen rahasto eroaa taloudelliselta luonteeltaan sellaisesta rahastosta, jossa on kasvuosuuksia. Kysymystään he perustelevat sillä, että kummassakaan tapauksessa rahasto ei tosiallisesti jaa voittoa. Sen sijaan rahasto-osuuden arvo kasvaa rahaston saaman tuoton määrällä.¹³⁸ Sillä, katsotaanko rahasto-osuutena maksettu tuotto tuloksi vai ei, on vaikutusta luovutusvoiton laskemiseen. Silloin kun uusien osuuksien saanto katsotaan tuloksi, uusien osuuksien hankintamenona pidetään niiden käypää arvoa saantihetkellä ja saantihetkenä sitä ajankohtaa, milloin osuudet annettiin. Jos uusien osuuksien saantoa ei pidetä verotuksessa tulona, tulisi tilannetta käsitellä kuten osakkeen splittausta. Aiempien osuuksien hankintameno jaetaan vanhoille osakkeille ja niiden perusteella saaduille uusille osuuksille. Tästä seuraa, että uusien osuuksien hankinta-ajankohta määräytyy vanhojen osuuksien perusteella.¹³⁹

¹³⁶ Ossa 2013: 195.

¹³⁷ Nykänen & Rabinä 2013: 332.

¹³⁸ Nykänen & Rabinä 2013: 332–333.

¹³⁹ Nykänen & Rabinä 2013: 333

Samassa rahastossa voi olla sekä voitto- että kasvuosuuksia. Keskusverolautakunta on ratkaisuisaan KVL 1998/102 ja KVL 2014/54 katsonut, ettei saman sijoitusrahaston sisällä tapahtuvassa osuustyyppin vaihdossa ole kyse luovutuksesta. Oletuksena KVL 1998/102 ratkaisussa on, että rahastossa on useampaan eli rahasto-osuustyyppiä ja rahastoyhtiön hallitus on tehnyt päätöksen, että rahasto-osuudet ovat vaihdettavissa toiseen omistamaansa osuutta vastaavaan sarjaan saman rahaston sisällä.¹⁴⁰ Ratkaisussa KVL 2014/54 katsottiin, ettei osuustyyppin vaihdossa saman rahaston sisällä ole kyse luovutuksesta, kun vaihdon yhteydessä ei palautettu rahaston varoja sijoittajalle eikä sijoitettu uutta pääomaa ja kun vaihdossa saatavat osuudet oikeuttivat samaan varallisuuteen kyseisessä rahastossa kuin aiemmin omistetut osuudet. Edellä käydyn perusteella voidaan vetää yhteen ehtoja, joilla keskusverolautakunnassa on perusteltu sitä, ettei rahasto-osuuksien vaihtamisessa rahasto-osuustyypistä toiseen saman rahaston sisällä ole kyse luovutuksesta. Nämä ovat: rahaston säännöt mahdollistavat useampia rahasto-osuuksien olemassaolon ja vaihtamisen rahasto-osuustyypistä toiseen, vaihdossa saadut rahasto-osuudet oikeuttavat samaan varallisuuteen rahastossa kuin aiemmin omistetut rahasto-osuudet ja rahasto-osuuksien vaihdossa ei palauteta varoja sijoittajalle eikä sijoiteta uutta pääomaa.

Jos rahasto-osuus vaihdetaan toisen rahaston rahasto-osuudeksi, on kyseessä luovutus, ja siitä saatu voitto on verolaista pääomatuloa. Tämä koskee myös tilannetta, jossa molemmat rahastot ovat saman rahastoyhtiön hallinnoimia. Rahaston vaihdosta lasketaan luovutusvoitto tai -tappio, vaikka rahaa ei nostettaisi rahaston vaihdon yhteydessä.¹⁴¹

Sijoitusrahaston indeksiosuuden lainausta pidetään luovutuksena sekä lainaksiottajan että lainaksiantajan osalta. Kun lainaus tapahtuu vakioidulla lainaussopimuksella EVL 6.6 ja 6.7 § mukaisesti, verokohtelu muuttuu, ja lainaksiottajaa ja lainaksiantajaa kohdella eri tavoin (KVL 2002/75). Tällöin lainaksiottajan verotuksessa lainausta pidetään hankintana ja indeksiosuuksien palauttamista luovutuksena. Sen sijaan lainaksiantajan verotuksessa lainausta ei pidetä luovutuksena silloin, kun se tapahtuu EVL 6.6 ja 6.7 § edellytykset täytyen. Ratkaisussa KVL 2002/75 katsottiin, että silloin kyseessä on oltava EVL 6.6 §

¹⁴⁰ Verohallinto 2016a.

¹⁴¹ Verohallinto 2016a. KHO 10.5.2000 taltio 862.

1 kohdan mukainen arvopaperiksi katsottava indeksiosuus. EVL 6.6 § 1 kohdan mukaisen arvopaperin tulee olla oman pääoman ehtoinen, sen tulee olla otettu kaupankäynnin kohteeksi arvopaperimarkkina-alaissa tarkoitettulla säännellyllä tai muulla viranomaisten valvomalla markkinapaikalla tai olla arvo-osuusjärjestelmään liitetty ja yleisölle merkittäväksi tarjottu joukkovelkakirja tai siihen rinnastettava sitoumus. Myös muiden EVL 6.6 §:n ja 6.7 §:n ehtojen tulee täytyä tilanteessa. Näitä ovat premion maksaminen ja lainaajan tuoton korvaaminen lainaajalle, ei kuitenkaan mahdollisen arvonusun korvaamista, sopimuksen kesto on enintään yksi vuosi, sopimuksen selvittäminen tapahtuu arvo-osuusjärjestelmästä ja selvitystoiminnasta annetun lain mukaisessa selvitysyhteisössä, ja ettei verovelvollinen käsittele lainausta kirjanpidossaan luovutuksena.¹⁴²

Sijoitusrahastoihin liittyvien järjestelyjen yhteydessä tapahtuvia osuuksien vaihtamisia käsitellään verotuksessa kuten muihinkin yhtymiin liittyviä järjestelyjä. Näin sijoitusrahaston toiminnan jatkuvuutta tai epäjatkuvuutta voidaan pitää rahasto-osuuden luovutuksen tapahtumisen keskeisenä määrittäjänä. Sijoitusrahastoa pidetään TVL 3.1 § 4 kohdan mukaan yhteisönä ja siten siihen voidaan soveltaa EVL 52.1 § perusteella EVL:n säädöksiä. Sijoitusrahastojen järjestelyistä säädetään sijoitusrahastolaissa, sijoitusrahastotoiminnan luovuttamisesta toiselle rahastoyhtiölle SRL 15 luvussa, sulautumisesta SRL 16 luvussa ja jakautumisesta SRL 17 luvussa. Silloin kun sijoitusrahaston katsotaan jatkavan toimintaansa EVL 52–52f §:ien mukaisesti luovuttamisen, sulautumisen ja jakautumisen yhteydessä, rahaston ei katsota purkautuneen vaan jatkavan toimintaansa. Tällöin myös osakkaan verotuksessa noudatetaan jatkuvuusperiaatetta, eli osakkaan ei katsota luovuttaneen osuuttaan vaan omistuksen katsotaan jatkuneen yhtenäisenä alkuperäisestä hankinnasta lähtien. Hankintameno lasketaan alkuperäisen hankinnan mukaisesti.¹⁴³

Jatkuvuusperiaatetta sovelletaan myös rajat ylittäviin tilanteisiin ja kokonaan toisessa EU-maassa tapahtuvissa rahastojärjestelyissä, kun rahasto-osuuden omistaja on Suomessa yleisesti verovelvollinen. Ratkaisussa KHO:2004:112 oli kyse tapauksesta,

¹⁴² Verohallinto 2015e: luku 5. Nykänen & Rabinä 2013: 381.

¹⁴³ Nykänen & Rabinä 2013: 336–338.

missä suomalainen henkilö ja yhtiön omistivat osuuksia Luxemburgiin rekisteröidystä SICAV-muotoisesta rahastosta ja he hakivat verotuksen ennakkoratkaisua tilanteessa, missä rahasto oli sulautumassa toiseen Luxemburgilaiseen SICAV-rahastoon, ja osuudenomistajat olivat saamassa vaihdossa vastikkeena vastaanottavan rahaston osuuksia. Ratkaisussa katsottiin, että vaikka sulautuvat yhtiöt eivät olekaan kotimaisia, niihin voidaan soveltaa EVL 52b.4 §:ää, jonka mukaan sulautumisessa osakasta ei veroteta luovutuksesta. Ratkaisun mukaan sulautuvan yhtiön osakkeiden vaihtamista vastaanottavan yhtiön osakkeisiin ei kyseisessä tapauksessa pidetä osakkeiden luovutuksena osakkeenomistajan verotuksessa. Korkein hallinto-oikeus sivuutti ratkaisussaan veroasiamiehen väitteen siitä, että sijoitusrahastot eivät täytä yritysjärjestelydirektiivin (90/434/EY) edellytyksiä, eikä niitä voi rinnastaa myöskään yhtymän verotukseen, ja kun vielä EVL 52.2 § soveltaminen rajat ylittävissä tapauksissa edellyttää yhteisöveron maksamista, pykälää ei voisi soveltaa sijoitusrahastojen yhdistymisiin. KHO totesi ratkaisussa, että koska kyse oli toisen maan sisällä tapahtuvasta sulautumisesta, ei EVL 52.2 §:n edellytyksillä ole merkitystä tapauksessa. Ratkaisun jälkeen sijoitusrahastojen rajat ylittävien sulautumisten ongelmaksi jäi vielä se, voiko niihin soveltaa EVL 52.2 §:ää. Keskusverolautakunta on ratkaisussa KVL 2013/15 katsonut, että sijoitusrahastojen välisissä yhdistymisissä, kun kyse on rajat ylittävistä tilanteista ja sijoitusrahastodirektiivin mukaisista sijoitusrahastoista, on otettava huomioon SEUT artikkelit 49 ja 63, jotka koskevat sijoittumisvapautta ja pääomien vapaata liikkuvuutta. Yhdistyvien rahastojen osuudenomistajia on rajat ylittävissä tilanteissa kohdeltava samoin kuin puhtaasti kotimaisissa rahastojen yhdistymissä tehtäisiin. Näin rahastojen yhdistymisessä tuli soveltaa ELV 52b.4 §:ää ja osuudenomistajan verotuksessa tuli noudattaa jatkuvuusperiaatetta.

3.2.2. Osakkeiden luovutusvoiton verotus

Osakkeiden luovutusvoitto verotusta varten lasketaan TVL 46.1 § mukaisesti vähentämällä luovutushinnasta hankintamenon poistamatta oleva osan ja voiton hankkimisesta olleiden menojen yhteismäärä. Luovutusvoiton määrän laskemisen kaksi keskeistä kysymystä ovat osakkeen hankintamenon määrittäminen erilaisissa tilanteissa ja hankintameno-olettamaan käytettäessä hankintahetken määrittäminen. Osakkeiden

hankintamenon määräytymiseen liittyy paljon erityiskysymyksiä ja sen vuoksi ongelmakenttä on pirstaleinen. Kysymykset voidaan jakaa neljään ryhmään sen perusteella, että niihin liittyy saman tyyppisiä kysymyksiä ja yhteneväisiä ongelmia. Ensimmäisen muodostavat yhtiön toimien aiheuttamat muutokset arvopapereiden laatuun ja määrään. Näitä ovat muun muassa osakkeiden splittaukset ja yhdistämiset sekä uusmerkinnät ja rahastoannit. Toisen kysymysryhmään kuuluvat yhtiöiden järjestelyistä, kuten sulautumisesta ja jakautumisesta aiheutuvat muutokset. Kolmanteen ryhmään kuuluvat poikkeukselliset saannot kuten verotettavana tulona tapahtuneet saannot. Neljänteen ryhmään hän laskee muiden kuin osakkeiden saantoon tai luovutukseen liittyvät kysymykset. Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa merkintä- ja optio-oikeuksien luovutukseen liittyvät kysymykset.¹⁴⁴ Ongelmankenttää ei lainkaan yksinkertaista se, että vuonna 2005 tuli voimaan TVL 47.3 § muutos, ja se toi tullessaan muutoksen osakeannissa saadun osakkeen hankintamenon laskemiseen. Uutta TVL 47.3 §:n mukaista osakkeen hankintamenon laskentatapaa sovelletaan vain sellaisiin osakkeisiin, jotka on saatu vuonna 2005 tai sen jälkeen kaupparekisteriin merkityssä osakeannissa.¹⁴⁵

Rahastosäästämisen luonteen vuoksi kaikki osakkeiden luovutusvoiton laskemiseen liittyvät erityiskysymykset eivät ole yhtä lailla merkityksellisiä. Näin työsuhteeseen ja osakkeiden epäsuoraan saantoon liittyvät erityiskysymykset jätetään tarkastelun ulkopuolelle ja huomio keskitetään ensisijaisesti yritysten suorittamiin osakkeen määrään ja laatuun liittyviin kysymyksiin sekä yritysten sulautumiseen, jakautumiseen ja osakevaihtoon liittyvään problematiikkaan.

Osakkeiden luovutusjärjestykseen vaikuttaa se, ovatko osakkeet fyysisiä osakekirjoja vai merkitty arvo-osuustilille. Jos kyse on fyysisistä paperiasiakirjoista, ne voidaan yksilöidä osakekirjan numerolla. Tämä ei onnistu arvo-osuustilillä oleville osakkeille ja johtaa erinäisiin ongelmiin. Arvo-osuudet eivät ole yksilöitävissä, ne ovat lajiesineitä, joten ostajan kannalta ei ole merkitystä, mitkä yksittäiset arvopaperit hänellä siirtyvät¹⁴⁶. Tuloverolain 47.4 §:n mukaan arvo-osuusjärjestelmään kuuluvat osuudet katsotaan

¹⁴⁴ Nykänen 2004: 354–356.

¹⁴⁵ Nykänen & Rabinä 2013: 224.

¹⁴⁶ Nykänen & Rabinä 2013: 209.

luovutetuiksi siinä järjestyksessä kuin ne on saatu. Jos verovelvollinen haluaa, että luovutusjärjestys poikkeaa tästä, on se erikseen näytettävä. Käytännössä tätä ns. fifo menetelmää sovelletaan arviolikohtaisesti ja jos muuta halutaan näyttää, se tapahtuu pitämällä useampaa arvo-osuustiliä. Myymällä osuuksia eri arvo-osuustileiltä, voidaan osoittaa haluttu luovutusjärjestys.¹⁴⁷

Arvo-osuusjärjestelmässä omaisuuden luovutusjärjestystä ratkaistaessa omistusaika määräytyy TVL 47.4 §:n mukaan saman ajankohdan mukaan kuin omistusaika lasketaan luovutusvoiton verotuksessa. Epäjatkuvuutta noudatettaessa omistusaika alkaa joko kaupantekohetkellä pörssissä, perinnönjättäjän kuolinhetkellä tai lahjan merkitsemisellä arvo-osuustilille. Jatkuvuusperiaatteen mukaisessa saannossa, kuten aikaisempaan omistukseen perustuvassa osakeantimerkinnässä, yritysjärjestelyssä, osakevaihdossa tai osituksessa, omistusaika määräytyy sen mukaan, milloin jatkuvuuden perusteena olleet osakkeet on hankittu.¹⁴⁸ Tilanne, missä samalla arvo-osuustilillä on ennen vuotta 2005 osakeannissa saatuja osakkeita ja niiden perusteella osakeannissa saatuja osakkeita, muodostaa poikkeuksen. Kysymyksen nostaa esille se, että näillä osakkeilla katsotaan olevan jatkuvuusperiaatteen mukaan sama hankinta-ajankohta, mutta poikkeava hankintameno. Tällöin poiketaan luovutusjärjestyksen osalta fifo-periaatteesta ja luovutus katsotaan tehdyksi tosiasiallisessa saamisjärjestyksessä.¹⁴⁹

Osakeyhtiön perustamisen yhteydessä merkityt osakkeet katsotaan hankituiksi yhtiön perustamisasiakirjan allekirjoitushetkellä ja hankintamenona pidetään merkintähintaa. Jos merkintähinta maksetaan apporttina, niin hankintamenoksi katsotaan apporttiomaisuuden käypä arvo merkintähetkellä.¹⁵⁰

Ennen vuotta 2005 kaupparekisteriin merkityssä osakeannissa hankintameno määräytyy silloin voimassa ollen TVL 47.3 §:n mukaan. Sen mukaisesti merkintäetuoikeuden perusteella osakeannissa saadun osakkeen hankintamenona pidettiin siitä mahdollisesti

¹⁴⁷ Niskakangas & Knuutinen 2015: luku luovutusvoitot/arvopapereiden luovutustoivot/arvo-osuusjärjestelmä.

¹⁴⁸ Myrsky & Rabinä 2014: 200–201.

¹⁴⁹ Nykänen & Rabinä 2013: 211–212.

¹⁵⁰ Myrsky & Rabinä 2014: 202.

maksettua hintaa ja rahastoannissa saadulla osakkeella ei ollut lainkaan hankintamenoa. Hankinta-ajankohdaksi merkintäetuoikeuden perusteella saadun osakkeen kohdalla katsotaan se hetki, jolloin merkinnän perusteena ollut osake hankittiin. Kun kyse on muusta kuin omistuksen perusteella saadulla merkintäetuoikeudella hankitusta osakkeesta, vaikka kyse olisi ostetulla merkintäetuoikeudella hankitusta osakkeesta, hankintamenoksi lasketaan merkintähetken hinta ja mahdollinen merkintäetuoikeuden arvo. Hankinta-ajankohdaksi katsotaan merkintähetki.¹⁵¹

Vuonna 2005 ja sen jälkeen osakeannissa merkityn osakkeen hankintamenon laskeminen tapahtuu uuden TVL 47.3 §:n mukaan. Sen mukaan lasketaan yhteen merkinnän perusteena olleiden osakkeiden ja niiden perusteella saatujen uusien osakkeiden hankintamenot ja saatu hankintameno jaetaan tasan kaikille näille osakkeille. Hankinta-ajankohta määräytyy merkinnän perusteena olleiden osakkeiden hankinnan perusteella. Kun kyse on muusta kuin osakkeenomistajien merkintäetuoikeuden perusteella merkitystä osakkeesta, kyse ei ole TVL 47.3 § mukaisesta hankintamenosta ja hankintameno määräytyy siten, että lasketaan yhteen merkintähinta ja mahdollinen merkintäetuoikeuden hankintahinta. Hankinta-ajankohta perustuu merkintähetkeen.¹⁵²

Osakkeiden jakaminen eli splittaus ja yhdistely ovat mahdollista vain vanhan, ennen vuonna 2006 voimaantuleen osakeyhtiölain mahdollistamassa nimellisarvoisessa järjestelmässä, missä yksittäiselle osakkeelle on annettu nimellisarvo. Näitä osakkeita on yhtä olemassa ja mainitut toimenpiteet ovat niiden osalta mahdollisia. Nykyisessä nimellisarvottomassa järjestelmässä osakkeiden splittaus ja yhdistäminen eivät ole mahdollisia. Osakkeiden splittauksista ja yhdistämisistä ei katsota luovutukseksi. Näin niihin sovelletaan jatkuvuusperiaatetta. Hankinta-ajankohta määräytyy toimenpiteen kohteena olevan osakkeen hankinnan mukaan ja hankintamenoksi katsotaan molemmissa tapauksissa alkuperäinen hankintameno jaettuna osakkeiden määrällä.¹⁵³

¹⁵¹ Niskakangas & Knuutinen 2015: luku 5 alaluku arvopapereiden luovutusvoitot/hankintamenon määräytyminen osakeannissa.

¹⁵² Niskakangas & Knuutinen 2015: luku 5 alaluku arvopapereiden luovutusvoitot/hankintamenon määräytyminen osakeannissa.

¹⁵³ Nykänen & Rabinä 2013: 247–250.

Jatkuvuusperiaatteen soveltamisella tai soveltamatta jättämisellä on suuri merkitys sille, miten sulautuminen, jakautuminen ja osakevaihto vaikuttavat yritysjärjestelyitä tekevien rahastojen osakkeenomistajan verotuksessa. Kun sulautuminen ja jakautuminen katsotaan suoritetuksi EVL 52 - 52f §:n mukaisesti, sitä ei pidetä osakkeenomistajan verotuksessa luovutuksena EVL 52b.4 §: perusteella, eikä järjestelystä aiheudu veroseuraamuksia osakkaille. Sulautumisen ja jakautumisen tulee olla myös OYL 16 ja 17 lukujen mukaisesti suoritettuja eli yhtiöoikeudellisesti moitteettomia, jotta jatkuvuusperiaatetta voidaan soveltaa. Osakevaihtoa ei tunneta OYL:ssä, joten sen osalta OYL:n soveltaminen ei tule kyseeseen. Osakevaihtoa pidetään TVL 45.5 § perusteella luovutuksena, mutta siihen sovelletaan verotuksellista jatkuvuutta.

Jatkuvuusperiaatetta sovelletaan EVL 52.1 §:n mukaisesti EVL 52–52f §:ien edellytykset täyttävissä kotimaisissa järjestelyissä ja EVL 52.1 §:n perusteella myös EU-alueella tapahtuviin järjestelyihin, kun ne ovat yritysjärjestelydirektiivin (90/434/ETY) 3 artiklan a kohdan tarkoittamia yhteisöjä ja ne ovat velvollisia maksamaan yhteisöveroa. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun KHO 2012:93 perusteella sulautumista, jakautumista ja osakevaihtoa koskevia säännöksiä sovelletaan myös silloin, kun osapuolena on ETA-alueella asuva yhtiö. Jos jatkuvuusperiaatetta ei sovelleta, niin osakkeenomistajan verotuksessa osakkaiden vaihto katsotaan luovutukseksi ja sitä verotetaan luovutusvoiton osalta.¹⁵⁴ Jatkuvuuden soveltamisen edellytyksenä on, että korkeintaan 10 % maksetusta vastikkeesta on rahaa (EVL 52a.1 §1 kohta, EVL 52c.1 § ja EVL 52f.1 §). Rahana maksetusta vastikkeesta tulee maksaa luovutusvoiton vero. Osakkeenomistaja ei maksa varainsiirtoveroa sulautumisissa tai jakautumisissa saamistaan uusista osakkeista VSVL 15.4 §:ään perustuen, kun sulautumisissa ja jakautumisissa noudatetaan jatkuvuusperiaatetta (VSVL 4.5 §). Kun saatu vastike on muuta kuin uusia osakkeita, esimerkiksi yhtiön hallussa olevia vanhoja osakkeita, varainsiirtovero on suoritettava.¹⁵⁵

Sulautumisen, jakautumisen ja osakevaihdon kohdalla hankintamenon ja hankintaajankohdan määräytyminen edellyttää useimmissa tapauksissa laskemista.

¹⁵⁴ Nykänen & Rabinä 2013: 290–294.

¹⁵⁵ Myrsky & Rabinä 2014: 214.

Verotuksellista jatkuvuutta noudattavassa sulautumisessa ja jakautumisessa on keskusverolautakunnan ratkaisujen KVL 1997/147 ja KVL 1999/14 mukaisesti katsottu, että vastaanottavan yhtiön osakkeiden hankinta-ajankohtana on pidetty sulautuvan ja jakautuvan yhtiön osakkeiden hankinta-ajankohtaa. Hankintamenon on katsottu siirtyvän vastikkeena saatujen osakkeiden hankintamenoksi. Kun hankintameno ja -ajankohta määräytyvät sulautumisessa saannoittain, uuden hankintamenon laskeminen tapahtuu saantokohtaisesti siten, että vanhan saannon hankintameno jaetaan saantoa vastaavien uusien osakkeiden määrällä. Kokonaisjakautumisessa hankintamenon laskennassa noudatetaan EVL 52c.5 §:ää, jonka mukaan jakautuvan yhtiön osakkeiden hankintameno muodostuu pääsääntöisesti uusille yhtiölle siirtyvien nettovarojen mukaisesti. Osittaisjakautumisessa vastaavasti katsotaan jakautuneen yhtiön hankintamenoksi sille siirtynyt osa yhtiön nettovarallisuudesta. Mikäli on ilmeistä, etteivät nettovarallisuuden perusteella lasketut arvot vastaa jakautuneiden yritysten käypiä arvoja, käytetään hankintamenon laskemisessa käypiä arvoja hankintamenon määrittelyssä.¹⁵⁶ Osakevaihtoa pidetään TVL 45.5 § perusteella luovutuksena, mutta siihen sovelletaan verotuksellista jatkuvuutta EVL 52f §:n perusteella. Osakkeiden hankintamenot lasketaan saannoittain ja jaetaan saantoa vastaaville uusille osakkeille. Hankinta-ajankohtana pidetään saannon perusteena olevien osakkeiden hankinta-aikaa.¹⁵⁷

Suomessa yleisesti verovelvollista verotetaan ulkomailta saadusta osakkeiden luovutusvoitosta TVL 45 § mukaisesti eli samalla tavalla kuin kotimaasta saadusta osakkeiden luovutusvoitosta. Veronalaisen luovutusvoiton määrä lasketaan siten kuten kotimainenkin luovutusvoitto eli TVL 46-47 ja 50 §:n mukaan. Kaksinkertaisen verotuksen poistaminen tapahtuu menetelmälain mukaisesti vähentämällä ulkomailla maksettu vero kotimaassa maksettavasta verosta. Ensisijaisesti vähennys tehdään hyvitysmenetelmän mukaisesti (MenetelmäL 2 §). Verosopimuksen perusteella voidaan soveltaa myös muuta menetelmää, kuten vapautusmenetelmää. Ulkomailta saatu luovutusvoitto voi myös olla verovapaata TVL 48 §:n perusteella. Silloin kyseeseen tulee lähinnä 1 momentin 3 kohta, joka koskee luovutusvoiton verovapautta tilanteessa, missä on omistettu vähintään 10 % omistusosuus ja omistusaika on ollut vähintään 10 vuotta.

¹⁵⁶ Nykänen & Rabinä 2013: 295–305.

¹⁵⁷ Myrsky & Rabinä 2014: 217–218.

Ulkomaille maksettua, kotimaassa verovapaaksi säädettyä veroa ei kuitenkaan palauteta Suomessa. Verosopimusten vaikutus luovutusvoiton verotukseen on merkittävä. Ensisijaisesti OECD:n malliverosopimuksen vuoden 2014 version 13 artiklan kohtia 4 ja 5 voidaan soveltaa rahastosijoittamisen osalta. Kohta 5 koskee muusta kuin kiinteän omaisuuden myynnistä saatua myyntivoittoa, kohdan mukaan verotusoikeus niistä saaduista luovutusvoitoista on vain verovelvollisen asuinvaltiolla. Kohta 4 puolestaan tulee kyseeseen, jos myydään sellaisen yhtiön osakkeita, joka sijoittaa suoraan tai epäsuorasti vähintään puolet varallisuudesta verosopimusvaltiossa sijaitsevaan kiinteään omaisuuteen. Kyseessä voi olla esimerkiksi kiinteistörahasto. Silloin verosopimusvaltiolla, mihin sijoitus kohdistuu, on oikeus verottaa luovutusvoitosta. Erityisessä, kahden valtion välisessä verosopimuksessa on voitu sopia luovutusvoiton verotuksesta myös toisin.¹⁵⁸

Ulkomaisen yhtiön liikkeelle laskemien osakkeiden myyntivoitosta ei makseta varainsiirtoveroa VSVL 18.1 § perusteella. Poikkeuksena on tilanne, missä ulkomainen yhtiö harjoittaa sijoittamista kiinteistöihin ja on sijoittanut vähintään puolet varallisuudestaan joko suoraan tai välillisesti Suomeen, ja ainakin toinen osapuolista on yleisesti verovelvollinen Suomessa (VSVL 18.2 §).

3.2.3. Kommandiittiyhtiön osuuden luovutus

Kommandiittiyhtiömuotoisen kiinteistörahaston ei-ammattimaiselle sijoittajalle tarjottavan osuuden tulee olla KRL 2.2 §:n mukaan arvopaperimuodossa ja vaihdantakelpoinen. VRHL:n 13.3.2 §:ssä puolestaan kielletään tarjoamasta ei-ammattimaiselle sijoittajalle muita kuin sellaisten kommandiittiyhtiömuotoisten rahastojen osuuksia, missä voiton jakamista on rajoitettu yhtiösopimuksessa ja rajoituksen rikkomisesta on asetettu asianmukaiset seuraamukset. Ei-ammattimaisen sijoittajan sijoittajasuoja on ollut yksi KRL:n ja VRHL:n em. säädösten keskeisiä tavoitteita ja sen toteutumiseksi lienee syytä olettaa, vaikka sitä ei laissa erikseen säädetä,

¹⁵⁸ Helminen 2016: luku 11, alaluku yleisesti verovelvollisen saamat tulot, luovutusvoitot. OECD malliverosopimus 2014.

että tarjolla olevat osuudet ovat äänettömiä eli vastuultaan sijoitettuun pääomapanokseen rajoitettuja osuuksia. Näistä syistä seuraavassa käsitellään vain äänettömän yhtiömiehen osuuden palautusta.

Äänettömän yhtiömiehen eroaminen yhtiöstä johtaa hänen sijoittamansa pääoman palautukseen. Samoin yhtiön purkautuessa hänelle palautetaan hänen pääomasijoituksensa jako-osuutena. TVL 45 § mukaan omaisuuden luovutuksesta saatu voitto on pääomatuloa, jolloin sijoitetun pääoman arvoinen palautus ei aiheuta sen enempää luovutusvoittoa kuin tappiotakaan. Pääoman palautuksen yhteydessä voidaan joissakin tapauksissa saada luovutusvoittoa, joka on veronalaista.¹⁵⁹ Tällainen tilanne saattaa esimerkiksi olla KRL:n mukaisen yleisölle tarjottavan kiinteistörahaston yhtiöosuuden luovuttaminen toiselle sijoittajalle. Silloin osuuden luovutusvoitto lasketaan TVL 46 §:n perusteella. Äänettömän yhtiömiehen osuuden hankinta-ajankohta määrittyy yhtiötä perustettaessa perustamisasiakirjan allekirjoittamisen perusteella. Mikäli yhtiöosuus on hankittu myöhemmin, esim. hankittaessa KRL 2.2 § mukaisen kommandiittiyhtiömuotoisen rahaston arvopaperistettu osuus toiselta sijoittajalta, hankinta-ajankohta määräytyy osuuden tosiasiallisen hankinta-ajankohdan mukaan. Kommandiittiyhtiön yhtiöosuutta ei verotuskäytännössä katsota VSVL:n 17 §:n mukaiseksi arvopaperiksi, joten siitä ei myöskään makseta varainsiirtoveroa.¹⁶⁰

Ulkomaisen yhtymämuotoisen yhtiön yhtiöosuuden myyntivoiton verotuksen periaatteet ovat samanlaiset kuin ulkomaisen yhtiön osakkeen luovutusvoiton verotuksen kohdalla. Tämän mukaisesti ulkomainen yhtymä rinnastetaan kotimaiseen yhtymään ja yhtymäosuuden luovutukseen. Juridinen kaksinkertainen verotus poistetaan Suomen sisäisen kansainvälistä verotusta koskevien lakien ja verosopimusten perusteella.

¹⁵⁹ Nykänen & Rabinä 2013: 401.

¹⁶⁰ Verohallinto 2015f: luku 2.1.

3.3. Vastikkeettoman saannon luovutuksen verotus

Perintö- ja lahjaverotukseen liittyvät kysymykset eivät suoranaisesti aktualisoidu rahastosijoittamisen arkipäivässä niin kauan, kun sijoittamista tehdään omaksi hyväksi. Problematiikka avautuu paremmin siinä vaiheessa, kun ryhdytään miettimään varallisuuden siirtämistä eteenpäin seuraaville sukupolville, ja halutaan etsiä verokohtelun kannalta edullisia vaihtoehtoja. Perinnön ja lahjan osalta on kyse saajan vastikkeettomasta saannosta ja verosuunnittelun keskeinen kysymys on lahjan/perinnön saajaan kohdistuva verokohtelu. Lahjan antajaan ei kohdistu lahjan vuoksi erillisiä veroseuraamuksia lahjoitettujen työsuhdeoptioiden lunastamiseen liittyvää verotusta lukuun ottamatta. Samoin perinnön osalta veroseuraamukset kohdistuvat perijään; perintö siirtyy perittävän kuoleman jälkeen ensin kuolinpesän haltuun, ja perintöverotus kohdistuu ainoastaan perinnön vastaanottajan. Verosuunnittelun näkökulmasta voidaan omaisuuden siirtämistä lähestyä seuraavien kysymysten kautta. Ensinnäkin saavutetaanko jotain etuja verosubjektia vaihtamalla eli mikä on toimenpiteen veroseuraamus t. -kustannus. Toiseksi on syytä kysyä, voidaanko lahjoituksella, perinnöllä tai osituksessa muuttaa omaisuuden saantoperustetta eli hankintamenoa.¹⁶¹

Perintö- ja lahjaverolaissa saajat luetaan kahteen veroluokkaan. Jako tapahtuu PerVL 11 §:ssä, missä määritellään kuolinpesän osuuksien saajien veroluokat. Lahjaveron osalta PerVL 21 §:ssä todetaan, lain 11 § määritetyt kuolinpesän osuuksien saajia koskevat veroluokat koskevat myös lahjaveron suorittajaa. I veroluokkaan kuuluvat perinnönjättäjän aviopuoliso sekä perinnönjättäjän ja hänen aviopuolisonsa perilliset suoraan ylenevässä ja alenevassa polvessa. Perinnönjättäjän ja hänen aviopuolisonsa ottolapsia kohdellaan kuten perillistä ylenevässä ja alenevassa polvessa. Myös perinnönjättäjän kihlakumppanille ja avopuolisolle voidaan jättää PK 8:2 § mukaan jäämistöstä kohtuullinen määrä avustusta, jos hänen toimeentulonsa on perittävän kuoleman johdosta heikentynyt, ja heidän verotuksensa menee I veroluokan mukaan. Muut sukulaiset ja vieraat maksavat perintö- ja lahjaveroa II veroluokan mukaan.

¹⁶¹ Nykänen & Rabinä 2013: 197.

Hankintamenon määräytymistä lahja- ja perintöverotuksessa määrittää pääsääntönä epäjatkuvuusperiaate. Sen mukaan vastikkeetta saadun omaisuuden hankintameno määräytyy TVL 47.1§ mukaisesti eli perintö ja lahjaverotuksessa käytettynä verotusarvona. Verotusarvo määritellään PerVL 9.1 § mukaisesti eli arvonmäärityksen perusteena on se käypä arvo, mikä omaisuudella oli verovelvollisuuden alkaessa. Käypä arvo on omaisuuden todennäköinen luovutushinta. Saajan näkökulmasta luovutusvoiton verotuksessa tämä tarkoittaa sitä, että perintö- ja lahjaverotuksessa määrätty arvo rinnastuu todelliseen hankintamenuon siten, kun siitä TVL 46.1 §:ssä säädetään.¹⁶²

Hankintamenon epäjatkuvuusperiaatteeseen liittyy TVL 47.1 §:n poikkeus, jonka mukaan hankintameno lasketaan lahjoittajan hankintamenuosta, jos lahjansaaja luovuttaa saamansa omaisuuden ennen kuin lahjoituksesta on kulunut yksi vuosi. Tarkoituksena on ollut estää luovutusvoiton verotuksen välttäminen epäjatkuvuusperiaatetta hyödyntämällä. Yhden vuoden säännön vuoksi on kuitenkin mahdollista, että samaan saantoon voi samanaikaisesti liittyä sekä lahjaverotus että luovutusvoiton verotus. Sen vuoksi PerVL 21a §:ssä säädetään, että tilanteessa, missä sovelletaan TVL 47.1 §:n mukaista 1 vuoden sääntöä, omaisuuden arvosta vähennetään tuloverotuksessa luovutustoivon verotuksessa maksuun pantu vero.¹⁶³

¹⁶² Nykänen & Rabinä 2013: 99.

¹⁶³ Nykänen & Rabinä 2013: 115.

4. RAHASTOSIJOITTAMISEN VEROSUUNNITTELUSTA

4.1. Verotuksen neutraalisuus ja verosuunnittelu

Sijoitusmuotojen neutraalisuus verotuksessa edellyttää, ettei verotuksella ole vaikutusta siihen, miten sijoituksen tekee¹⁶⁴. Erilaisten sijoitusmuotojen verovaikutusten vertailun tekeminen ei kuitenkaan ole suoraviivaista, sillä sijoitusmuotojen sisältämät vaihtoehdot tekevät helposti kohteista erilaisia ja laskelmista monimutkaisia. Tuloksena saattaa olla, että tiettyjen ehtojen täytyessä yksi vaihtoehto on edullisempi ja muissa tapauksissa toinen on edullisempi. Kun vertailuun otetaan mukaan vielä sijoitustoimeen liittyvät muut taloudelliset vaikutukset, niin vertailu monimutkaistuu. Näin sijoitusmuotojen edullisuudesta on vaikea sanoa mitään yleistä; jokainen sijoitustoimi on nähtävä erillisenä toimenpiteenä ja verovaikutusten arvioiminen on syytä tehdä tapauskohtaisesti.

Tiettyjä johtopäätöksiä voidaan kuitenkin tehdä hyvin yleisellä tasolla. Jos tarkastellaan sijoittamista osakeyhtiöihin sijoittavaan sijoitusrahastoon ja verrataan sitä suoraan sijoittamiseen osakkeisiin, huomataan, etteivät sijoitusmuodot asetu täysin neutraaliin asemaan. Seuraavassa tarkastellaan sijoituksesta saatavaa juoksevaa tuottoa, sen verotuksessa erot pelkistyvät maksetun veron määrään. Tarkastellaan 40 000 euron tuottoa, ja miten sitä verotetaan toisaalta julkisen osakeyhtiön osakkeisiin tehtävänä suorasijoituksena ja toisaalta sijoitusrahastosijoituksena. Sijoitusrahastosta saatuna kyseinen tulo on kokonaan veronalaista pääomatuloa ja siitä maksetaan nykyisellä pääomaveroasteella TVL 124.2 §:n mukaan 30 % veroa aina 30 000 asti ja siitä ylöspäin 34 %. Veron määräksi tulee 12 400 euroa. Jos tulo saadaan osingoista, siitä 85 % on veronalaista pääomatuloa ja 15 % verovapaata tuloa. Näin veron määräksi tulee 10 360 euroa. Vertailu osoittaa, että veron minimoimisen näkökulmasta suora sijoittaminen on kannattavampaa.

¹⁶⁴ Wikström 2006, s.70.

Taulukko 1. Suoran sijoituksen ja sijoitusrahastosijoituksen vertailu I.

Sijoitusmuoto	Veronalaisen tulon määrä, kun sijoituksen tuotto on 40 000 euroa	Maksettavan veron määrä
Suora sijoitus julkisen osakeyhtiön osakkeisiin	Veronalaista pääomatuloa 85 % tuotosta eli 34 000	30 000 * 30 % = 9000 4 000 * 34 % = 1360 yhteensä 10 360
Sijoitus osakkeisiin sijoittavaan sijoitusrahastoon	Kokonaan veronalaista pääomatuloa	30 000 * 30 % = 9000 10 000 * 34 % = 3400 yhteensä 12 400

Toinen vertailu voidaan tehdä joukkovelkakirjoihin sijoittavan sijoitusrahaston ja joukkovelkakirjoihin suoraan sijoittamisen välillä. Korkotulojen lähdevero joukkovelkakirjalainalle maksetusta korosta on lain korkotulojen lähdeverosta 6 § mukaan 30 %. Pääomatulon vero on TVL 124.2 § mukaan 30 % aina 30 000 euroon saakka ja siitä ylöspäin 34 %. Näin olleen mitä suuremmasta korkotulosta on kyse, sitä enemmän on syytä tarkastella, onko sijoitusrahastoon sijoittamisesta vastaavaa hyötyä.

Taulukko 2. Suoran sijoituksen ja sijoitusrahastosijoituksen vertailu II.

Sijoitusmuoto	Veronalaisen tulon määrä, kun sijoituksen tuotto on 40 000 euroa	Maksettavan veron määrä
Suora sijoitus joukkovelkakirjoihin	Kokonaan veronalaista korkotuloa veroprosentti 30	40 000 * 30 % = 9000 yhteensä 12 000
Sijoitus osakkeisiin sijoittavaan sijoitusrahastoon	Kokonaan veronalaista pääomatuloa vero 30 % aina 30 000 euroon ja siitä ylöspäin 34 %	30 000 * 30 % = 9000 10 000 * 34 % = 3400 yhteensä 12 400

Toisaalta sijoitusrahastoihin liittyy kaksi verotuksellista etua, joita ei suorasijoittamisessa ole tarjolla. Sijoitusrahaston kasvuosuuden hyödyntäminen mahdollistaan verotuksen siirtämisen eteenpäin ja antaa tilaisuuden nostaa tuotto edullisempänä ajankohtana. Toinen mahdollisuus, joka on sijoitusrahastoissa, liittyy sijoitusrahastojen TVL 20 § mukaiseen vapauteen tuloverosta. Kaikki sijoitusrahaston saama kotimainen tulo, oli kyse sitten tuotosta tai luovutusvoitosta, on verovapaata ja siirtyy osuudenomistajalle verotettavaksi, tuotto-osuuden omistajan osalta juoksevana tulona ja kasvuosuudenhaltijan osalta luovutusvoiton verotuksessa siinä vaiheessa, kun hän luopuu

osuudestaan sijoitusrahastossa. Näitä mahdollisuuksia suorasijoituksessa ei voi hyödyntää.¹⁶⁵

4.2. Taloudellisesti kahdenkertainen verotus rahastosijoittamisessa

Taloudellisesti kahdenkertaisella verotuksella tarkoitetaan sitä, että yhtiöverotuksessa osakeyhtiö ensin maksaa veroa omasta tuloksestaan ja sitten jakaa siitä osinkoa yksityiselle sijoittajalle, joka maksaa uudestaan veroa saamastaan osingosta¹⁶⁶. Sijoittajan näkökulmasta kahdenkertainen verotus tarkoittaa sitä, että sijoittaja maksaa sijoittamalleen panokselle saatavasta tuotosta ensin veron yhtiöverotuksessa ja sen jälkeen henkilökohtaisessa verotuksessa. Taloudellisesti kahdenkertaista verotusta ei ole kohdistettu kommandiittiyhtiöihin, joiden saama tulo verotetaan TVL 16.2 § mukaisesti yhtiömiesten verotuksessa. Myös julkisten osakeyhtiöiden kohdalla se on poikkeuksellisesti poistettu tiettyjen asuntojen vuokraustoimintaa harjoittavien yhtiöiden, ns. REIT-asuntorahastojen osalta (REIT-verolaki 1 §).

Rahastosijoittamisessa oikeudellisella muodolla ja mahdollisilla verovapauksilla on siis vaikutus siihen, miten kahdenkertainen verotus vaikuttaa sijoituksen tuottamaan tuottoon. Rahastojen kautta kiinteistöihin sijoittavalla sijoittajalla on vaihtoehtona sijoittaa varansa erikoissijoitusrahastoon, osakeyhtiömuotoiseen julkisen osakeyhtiön muotoiseen kiinteistörahastoon tai REIT-asuntorahastoon, osakeyhtiömuotoiseen yksityiseen osakeyhtiöön ja kommandiittiyhtiömuotoiseen kiinteistörahastoon. Erimuotoisten kiinteistörahastojen kohdalla taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen vaikutusta voidaan tarkastella seuraavan taulukon avulla. Yksinkertaisuuden vuoksi tarkastellaan tilannetta, missä rahasto on tuottanut 100 euroa voittoa ennen veroja ja jakaa sen sijoittajalle osinkona/voitto-osuutena. Selvitettävänä on, kuinka suuren osuuden verottaja ottaa kussakin tapauksessa¹⁶⁷.

¹⁶⁵ Nykänen 2004: 578–580.

¹⁶⁶ Andersson & Linnakangas & Frände: 2016: 143.

¹⁶⁷ Tässä on hyödynnetty verokiilan käsitettä. Verokiilan avulla saadaan selville verorasituksen kohdentuminen tuloon. Wikström 2008: 66.

Taulukko 3. Kiinteistörahastojen osakkaan verotus. Rahaston oikeudellisen muodon vaikutus taloudellisesti kahdenkertaiseen verotukseen ja osakkaan saaman tuottoon. Osakkaan verokanta on laskettu kaavalla: saatu tulo x veronalainen tulo määrä prosentteina x veroprosentti. Ensimmäinen verokanta koskee enintään 30 000 euron tuloa ja toinen yli 30 000 euron tuloa. Viimeisessä sarakkeessa laskettu lopullinen veron määrä on saatu laskemalla yhteisöveron mukainen vero ja siihen on lisätty osakkaan maksama vero.

Rahastomuoto	Tuloverovelvollisuus	Osakkaan verotus	Vero yhteensä 100:sta eurosta
Erikoissijoitusrahasto	Vapautettu yhtiöverosta TVL 20 §	Kokonaan pääomaveron alaista tuloa. Verokanta 30/34 %	$100 * 30 \% = 30$ euroa
Julkisen osakeyhtiö	Yhtiövero 20 % TVL 124.2 §	85 % pääomaveron alaista tuloa. Verokanta 25,5/28,9 %	$100 * 20 \% = 20$ $80 * 25,5 \% = 20,4$ yhteensä 40,4 euroa
REIT-asuntorahasto	Vapautettu yhtiöverosta REIT-verolaki 1 §	Kokonaan pääomaveron alaista tuloa. Verokanta 30/34 %	$100 * 30 \% = 30$ euroa
Yksityinen osakeyhtiö	Yhtiövero 20 % TVL 124.2 §	25 % pääomaveronalaista tuloa aina 150 000 saakka, kun kyseessä on enintään 8 % tuotto yhtiön matemaattiselle arvolle ja osinko alle 150 000 Euroa. Verokanta 7,5/8,5%	$100 * 20 \% = 20$ $80 * 7,5 \% = 6$ yhteensä 26 euroa
Kommandiittiyhtiö (äänetön yhtiömies)	Tuloverotusta ei tehdä yhtiötasolla vaan vasta yhtiömiesten verotuksessa TVL 16 §	Kokonaan pääomaveron alaista pääomatuloa. Verokanta 30/34 %	$100 * 30 \% = 30$ euroa

Vertailu osoittaa taloudellisesti kahdenkertaisen verotuksen vaikutuksen rahaston kykyyn maksaa osinkoa/voitto-osuutta osakkaalle. Yksityisen osakeyhtiön muotoisen rahaston kohdalla jokaista voittona saatua ja osinkona jaettua 100 euroa kohden verottaja vie 26 % kun julkisen osakeyhtiön muotoisen rahaston kohdalla verottajan osuus on 40,4 %. Voidaan siis ajatella, että identtisen sijoituskohteen kohdalla yksityinen osakeyhtiö tuottaa parhaan tuloksen sijoitukselle, kommandiittiyhtiö, erikoissijoitusrahasto ja REIT-asuntorahasto ovat tuottavat samanlaisen tuoton verottajan viedessä tuotosta 30/34 % ja julkisen osakeyhtiön muotoiseen rahastoon sijoittanut luovuttaa tuotostaan suurimman osuuden (40,4 %) verotuloina valtiolle. Erikoissijoitusrahastoon sijoittaneella on mahdollisuus hyödyntää myös kasvuosuutta eli siirtää juoksevan tulo verotus tapahtuvaksi myöhemmin luovutusvoiton verotuksena.

Sijoituksen kustannuksia voidaan myös tarkastella suhteessa otettuun riskiin. Riskin suhteen erilaiset rahastotyypit ovat samanarvoisia eli sijoittajalle koituva riski on jokaisen rahastotyypin kohdalla samanlainen. Kaikissa tarkastelun alaisissa tapauksissa sijoittajan vastuu on rajattu vain sijoitettuun pääomaan, joten pahimmillaan hän voi menettää vain saman verran kuin on sitonut pääomaa sijoitukseen. Johtopäätelmänä voidaan todeta, että taloudellinen kahdenkertainen verotus vaikuttaa merkittävästi siihen, millainen verokiila milläkin sijoitusvaihtoehdolla on.

4.3. Sijoittaminen yrityksen kautta

Käytännön verotuksessa yksi merkittävä kysymys liittyy veron kohdistamiseen verovelvolliselle eli siihen, kuka on velvollinen maksamaan veron. Verosuunnittelun näkökulmasta voidaan pohtia sitä, vaikuttaako verovelvollisen vaihtaminen siihen, millainen verorasitus saatavalle tulolle on. Sijoittamisen osalta kysymys voidaan kiteyttää siihen, toimiiko hän suoraan sijoitusmarkkinoilla eli on itse verovelvollinen sijoitustoiminnasta saadusta tulosta vai siirtääkö hän sijoitustoimintansa erillisen sijoitusyrityksen, ns. holdingyhtiön hoidettavaksi.

Muuttamalla sijoitustoiminta henkilökohtaisesta tulonlähteestä elinkeinotulonlähteeseen ja käyttämällä sijoitusyhtiön yhtiömuotona yksityistä osakeyhtiötä, voidaan parhaimmillaan saavuttaa huomattavaa verosäästöä. Järjestelyn edullisuus voidaan selvittää tarkastelemalla vaihtoehtojen verokantoja. Tarkastelu voidaan suorittaa kahdella tavalla, voidaan verrata keskenään pelkkää osakkaan/osuudenhaltijan veroastetta tai ottaa huomioon myös kumuloituvat verot eli yhtiöveron osuus. Tarkastelu jää pakostakin yleiselle tasolle, sillä todellisen efektiivisen verokannan laskeminen edellyttäisi konkreettista tilannetta; laskelman lopputulos vaihtelisi sen mukaan, millaisesta sijoituskokonaisuudesta kulloinkin on kysymys ja kuinka pitkälle taaksepäin verojen vaikutusta tarkastellaan.

Kuten edellisestä luvusta käy ilmi, rahastot voivat olla perustettuja erilaisten oikeudellisten muotojen mukaa, ja muoto vaikuttaa siihen, millainen on sijoittajan

verokohtelu. Yksinkertaisuuden vuoksi seuraavassa tarkastellaan yksityistä sijoittamista sijoitusrahastoon ja verrataan sitä listaamattoman osakeyhtiön kautta tapahtuvaan sijoittamiseen. Toisena oletuksena on, että sijoitusyrityksen tuloa verotetaan elinkeinoverolain perusteella tuloverolain sijasta, eli kyse ei ole elinkeinotulolähteen henkilökohtaisesta tulosta.

Sijoittaja suorittaa sijoitusrahastosijoituksen tuotosta pääomaveroa koko tulosta TVL 124.2 §:n mukaan 30 % ja yli 30 000 euron osalta 34 %. Listaamattomasta yhtiöstä saatavasta osingosta TVL 33b.1 §:n perusteella 25 % on veronalaista pääomatuloa ja 75 % verovapaata niin kauan kuin saatu osinko alittaa 150 000 euroa ja 8 % vuotuisen tuoton yhtiön matemaattiselle arvolle. Niin kauan kuin lain määrittämiä raja-arvoja ei ylitetä voidaan verokanta laskea seuraavalla tavalla: saatu tulo x veronlaisen tulon määrä prosentteina x pääomaverokanta eli $100 * 25 \% * 30 \%$. Verokannaksi jää 7,5 % ja korotettu veroaste on 8,5 %. Vaikka laskelmassa otettaisiin huomioon sijoitusyhtiön maksama 20 % yhtiövero, niin verojen osuus yhtiön jakamaa osingosta jää 27,5/28,5 % tasolle eli alhaisemmaksi kuin suorassa sijoittamisessa.

Taulukko 4. Verot sijoitusrahastosta ja listaamattomasta yhtiöstä. Verokannan ero sijoitusrahastosta saatavasta tulosta ja listaamattomasta osakeyhtiöstä saatavasta tulosta.

	Veronalaisen tulon määrä	Vero saadulle tulolle
Tulo sijoitusrahastosta	Tulo kokonaan veronalaista pääomatuloa	30/34 %
Tulo listaamattomasta osakeyhtiöstä. Yhtiö on maksanut tuloksestaan 20 % yhtiöveroa ennen osingonjakoa	25 % veronalaista, kun tulo jää alle 150 000 euroa ja vastaa enintään 8 % tuottoa yhtiön matemaattiselle arvolle	26/26,8% (7,5/8,5 % ilman yhtiöveron osuutta)

Esimerkki sisältää vain eron juoksevan tulon verotuksessa ja on mielekäs tapa tarkastella kysymystä vain silloin, kun tyydytään verotuksen minimointiin yhden verovuoden osalta kerrallaan.

Kun sijoitusyhtiötä ryhdytään perustamaan, niin laskelmissa on syytä ottaa huomioon yrityksen perustamiseen liittyvät kulut sekä yrityksen pyörittämisestä johtuvat kirjanpito- ja mahdolliset tilitarkistuskulut. Yhtiön tuloksesta maksetaan myös vuosittain 20 % yhtiöveroa. Varallisuuden sijoittaminen yhtiöön tulee myös suunnitella huolellisesti, jotta vältytään turhalta veronmaksulta. Jos yhtiöön sijoitettavaksi tarkoitettua

sijoitusomaisuutta on jo kertynyt ja se halutaan sijoittaa nopeasti uuteen yhtiöön, tulee laskelmissa huomioida siirrosta johtuva verorasitus. Tällöin sijoitusyhtiön osakkeen lunastaminen katsotaan maksetuksi apporti-omaisuutena, ja maksettavaksi tulee myös VSVL:n 15 §:n mukainen varainsiirtovero 1,6 % (VSVL 20.1 §). Jos luovutuksen kohteena on asunto-osakeyhtiön tai muun VSLS 20.3 §:ssä mainittu vastaava osake tai osuus, vero on 2 %. Apportilla maksetun osakkeen merkinnän yhteydessä sijoittajan katsotaan myös luovuttaneen osakkeet, joten mahdollinen luovutusvoiton vero tulee maksettavaksi. Jos käytävissä on enemmän aikaa, varallisuutta voidaan sijoittaa yhtiöön hitaassa aikataulussa, eli realisoidaan omaisuutta sekä sijoitetaan se rahana yhtiöön. Näin vältetään varainsiirtoverosta aiheutuvat kustannukset.¹⁶⁸

Sijoitusyhtiön perustamiseen liittyy riski, että sijoitustoiminnan ei katsota täyttävän elinkeinotoiminnan edellytyksiä ja yhtiön tulosta verotetaan EVL:n sijaan TVL:n mukaan elinkeinotoiminnan henkilökohtaisena tulona. Näin haluttua verohyötyä ei saavuteta.¹⁶⁹ Jotta sijoitusyhtiön tuloa verotetaan elinkeinotulona, on sitä voitava pitää elinkeinotoimintana. Ja jotta toimintaa voidaan pitää elinkeinotoimintana, sen on täytettävä liiketoiminnan tunnusmerkit eli toiminnan on tavoiteltava voitto, sen on oltava itsenäistä, suunnitelmallista ja jatkuvaa ja siihen on sisällyttävä taloudellisen riskin olemassaolo. Toiminnan on myös suuntauduttava ulospäin rajoittamattomasti tai aikakin laajahkoon henkilökoukoon. Myös toiminnan laajuus on saanut merkitystä ainakin oikeuskäytännössä, koska joissakin tapauksissa pienimuotoista toimintaa ei ole pidetty liiketoimintana. Myös verovelvollisen omilla toimilla, kuten liiketoiminnan muodollisten piirteiden noudattamisella, on ollut merkitystä ratkaistaessa sitä, pidetäänkö toimintaa elinkeinotoimintana. Tällaisina on pidetty kirjanpidon pitämistä, kaupparekisterimerkintää ja elinkeinoveroilmoituksen antamista. Jonkinlaisena arviointia auttavana tekijänä voidaan pitää ajatusta, että jos sijoitustoimintaa toimittaessa luonnollisena henkilönä on verotuksessa pidetty elinkeinotoimintana, se on sitä myöskin yhtiön kautta harjoitettuna.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Fasoulas & Niiranen & Manninen 2014: 258–259.

¹⁶⁹ Kukkonen & Walden 2015: luku 5.4.

¹⁷⁰ Nykänen & Rabinä 2013: 17–18.

Pääomien vapaa liikkuvuus ja mahdollisuus sijoittautua toiseen EU-maahan ovat SEUT 49 ja 63 artiklojen takaamia perusoikeuksia. Tämän seurauksena sijoittaja voi myös harkita sijoitustoiminnan yhtiöittämistä sellaiseen sopimusvaltioon, joka takaa edullisen sijoituskohtelun. Myös tähän liittyy eräitä kysymyksiä, joita on syytä tarkastella lähemmin. Merkittävin niistä liittyy yhteisön tosiasialliseen asettautumiseen kohdemaahan ja tätä kautta Suomen kansainvälisessä verotuksessa noudatettaviin käytäntöihin. Laki ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta (VYL) antaa mahdollisuuden verottaa yleisesti verovelvollista ulkomaisen väliyhteisön tulosta, kun lain edellytykset täyttyvät. Väliyhteisöllä tarkoitetaan ulkomaista yhteisöä, joka toimii tulon lähteen ja sellaisten henkilön välissä, joka ilman kyseistä yhteisöä olisi tulon saaja.¹⁷¹

Lain tarkoittamana väliyhteisönä pidetään yhteisöä, joka on yhden tai useamman Suomessa yleisesti verovelvollisen määräysvallassa eli omistaa suoraan tai välillisesti vähintään 50 % yhteisön pääomasta tai osuuksien tuottamasta määräysvallasta (VYL 3 §) tai yhtiön tuloverotuksen tosiasiallinen taso on alhaisempi kuin 3/5 osaa Suomessa asuvan vastaavan yhteisön verotuksen taso (VYL 2.1 §). VYL 2.3 §:n mukaisesti väliyhteisöjä eivät ole mm. teollista toimintaa, laivanvarustusta tai muuta teollista toimintaa tai paikalliseen yhteisöön suuntautuvaan toimintaan harjoittavat yhteisöt. EU ja verosopimusvaltioiden osalta edellytetään myös sitä, että yhtiö on todellisuudessa asettunut asuinvaltioon ja harjoittaa siellä tosiasiallisesti taloudellista toimintaa (VYL 2a.1 §). Todellisena asumisena pidetään VYL 2a.2 § mukaan sitä, että yhteisöllä on asuinmaassa tarvittavat toimitilat, riittävä henkilökunta ja että henkilökunta tekee itsenäisesti päivittäistä toimintaa koskevat päätökset.

Jotta ulkomaille asettautunutta sijoitusyhtiötä voitaisiin tosiasiallisesti hyödyntää Suomessa asuvan yleisesti verovelvollisen verosuunnittelussa, sen tulisi täyttää todellista asumista ja toimintaa edellyttävät kriteerit. Muussa tapauksessa on vaarana, että verotuksessa ulkomaisen sijoitusyhtiön saama tulo katsotaan yleisesti verovelvollisen tuloksi siltä osin, kun hänellä on siihen oikeus ja sitä verotetaan verovelvollisen tulona.¹⁷²

¹⁷¹ Helminen 2016: luku 7 alaluku väliyhteisöt verosuunnittelun välineinä.

¹⁷² Helminen 2016: luku 7 alaluku toiminnan luonne.

4.4. Luovutustappion hyväksikäyttö

Verotuksen optimoinnissa luovutustappion ja -voiton kohdentamisella on merkittävä rooli. Käyttämällä luovutustappiota hyväksi, voidaan vähentää luovutusvoittojen määrää ja näin vähentää maksettavan veron määrää. Luovutustappiota on TVL 50.1 §:n mukaan omaisuuden luovutuksesta syntynyt tappio. Se on vähennyskelpoinen omaisuuden luovutuksesta saadusta voitosta verovuonna ja viitenä seuraavan vuonna. Vuoden 2016 alusta voimaan tuli TVL 50.1 §:ään tappion jaksottamista koskeva muutos, joka koskee luonnollista henkilöä ja kuolinpesää. Muutoksen mukaan se osa luovutustappiosta, jonka kattamiseen ei ole käypiä luovutusvoittoja, vähennetään puhtaasta pääomatulosta ennen muita vähennyksiä. Muutoksella purettiin aikaisemmin voimassa ollut vahva sidos luovutusvoiton ja -tappion välillä, jonka mukaan luovutustappio voitiin vähentää vain luovutusvoitosta. Tällä tulee olemaan todennäköisiä vaikutuksia verosuunnittelussa, sillä muutos lisää mahdollisuuksia hyödyntää luovutustappiota sellaisessa tilanteessa, missä luovutusvoittoja ei ole käytettävissä.

Verosuunnittelussa luovutustappioita voidaan hyödyntää myös tietoisesti, kun verovelvollinen on aikeissa realisoida omaisuutta ja on saamassa luovutusvoittoja. Oikein suunniteltuna luovutustappion hyödyntäminen on perusteltua, kuuluhan sijoittajan varallisuudenhoitoon oikeus tehdä kauppvoja ja hoitaa omistustaan parhaalla mahdollisella tavalla. Yhtä lailla voidaan käyttää hyväksi luovutusvoiton realisoimista, jos on vaarana, että luovutustappiota jää hyödyntämättä. Verosuunnittelussa on kuitenkin huolehdittava siitä, että verovelvollisen toiminta pysyy hyväksyttävissä rajoissa eikä liu'u veronkierron puolelle. Rajankäyntinä sallitun luovutustappion realisoimisen ja VML 28 §: mukaisen veronkiertämisen välillä on oikeuskäytännössä esille noussut edestakaiset arvopaperikaupat, joiden avulla sijoittaja realisoi luovutustappion, mutta kauppvojen läheisyyden vuoksi hänen omistusosuutensa kaupan kohteena olleessa yhtiössä ei tosiasiallisesti muutu. Tämä voidaan tulkita myös niin, ettei omistaja ole tosiasiallisesti luopunut omistuksestaan. Tässä kysymykseen nousee se, onko kyse VML 28 §:n mukaisesta veronkierrosta, eli onko jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle annettu

sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta.¹⁷³ Arvioitaessa sitä, onko kyseessä VLM 28 §:n mukainen veronkierto, pääasiallisena perusteena on se, onko kyse ollut aidosta tarkoituksesta luopua osakkeista. Käytännössä arviointi tapahtuu tosiseikkojen ja annettujen selvitysten perusteella. Toimenpiteen hyväksyttävyyttä voidaan lisätä huolehtimalla ainakin siitä, että kauppoihin sisältyy todellinen taloudellinen riski (kyse ei ole sopimuskaupasta, kauppojen välissä on riittävästi aikaa, jotta kurssimuutokset ovat mahdollisia, eikä toimenpide poikkea luonteeltaan muusta verovelvollisen harjoittamasta arvopaperikaupasta) ja että kaupoille on esitettävissä verotuksesta riippumattomia syitä.¹⁷⁴

4.5. Kapitalisaatiosopimukset

Verotuksessa voidaan hakea vaihtoehtoa rahastosijoittamiselle kapitalisaatiosopimuksista. Ne ovat vakuutusinstrumentteja, jotka kuuluvat lain vakuutusluokista 18.7.2008/526 mukaiseen henkivakuutusluokkaan 6. Lain vakuutusluokista 18 §:n mukaisesti kapitalisaatiosopimukset ovat 'vakuutusteknisiin laskelmiin perustuvia kertyneen pääoman takaisinmaksua tarkoittavia sopimuksia'. Sopimuksen mukaan vakuutusyhtiö ottaa vastuulleen määräaikaista ja sovitun määräisiä sitoumuksia. Suoritus vakuutusyhtiölle voidaan tehdä kertamaksuna tai erikseen sovituisia erissä. Vaikka kapitalisaatiosopimukset ovat määräaikaista, sopimuksen ottaja voi irtisanoa sopimuksen kirjallisesti milloin tahansa vakuutuskauden aikana vakuutussopimuslain (VSL) 12 §:n mukaisesti.¹⁷⁵

Toisin kuin rahastosijoittamisessa, missä varallisuus pysyy sijoittajan nimissä, kapitalisaatiosopimukseen sijoitettu varallisuus on vakuutusyhtiön omaisuutta. Toisin sanoen vakuutusyhtiö omistaa sopimukseen kuuluvat sijoituskohteet. Kapitalisaatiosopimuksia voidaan markkinoida asiakkaille myös sijoitussopimuksena, säästämissopimuksena tai varainhoitosopimuksena. Verotuksen suorittamista varten voi

¹⁷³ Nykänen & Rabinä 2013: 561–563.

¹⁷⁴ Nykänen & Rabinä 2013: 568–570.

¹⁷⁵ Ossa 2014: 310–311.

olla tarpeen selvittää sopimuksen luonne sopimuspapereista.¹⁷⁶ Keskusverolautakunta on ratkaisussaan KVL 2011/34 käsitellyt kapitalisaatiosopimuksen sisällä ts. vakuutuskuoressa tapahtuvan luovutuksen verotusta vakuutuksenottajan verotuksessa. Ratkaisussa todetaan, että vakuutusomaisuus kuuluu vakuutusyhtiölle ja kun vakuutusyhtiö luovutti sopimukseen vakuutuksen voimassaoloaikana vakuutukseen kapitalisaatiosopimukseen liitettyjä kohteita, tätä ei pidetty vakuutuksenottajan verotuksessa luovutuksena.¹⁷⁷

Kapitalisaatiosopimus ei ole henkivakuutus, sillä siinä ei ole vakuutettua eikä sitä voi siten verottaa TVL 34.2 §:n mukaisesti henkivakuutuksena. Kun tuloverolaisissa ei ole muutakaan kapitalisaatiosopimuksen verotukseen liittyvää säädäntöä, on kirjallisuudessa esitetty tulkinta, että sopimuksen tuotto verotetaan pääomatulona TVL 32 §:n perusteella.¹⁷⁸ Verotuksessa toisenlaisena näyttäytyy tilanne, missä kapitalisaatiosopimus on tehty toisen hyväksi. Keskusverolautakunnan ratkaisun KVL 2012/28 mukaan, jos työnantaja käyttää kapitalisaatiosopimusta sitouttamisen välineenä ja on tehnyt sopimuksen työntekijän nimiin niin, että työntekijä saa säästösumman tuottoineen itselleen sopimuskauden päättyessä, sopimuksen perusteella saatu määrä on kokoisuudessaan työntekijän ansiotuloa.

Kapitalisaatiosopimuksesta voidaan tehdä myös osanostoja eli ottaa osa sopimukseen sijoitetuista varoista takaisin. Verohallinnon käytännössä osanostoon sovelletaan samoja sääntöjä kuin säästöhenkivakuutuksen osanoston kohdalla. Näin osanosto voidaan katsoa sijoitetun pääoman palautukseksi niin kauan kuin palautus ei ylitä sijoituksen määrää. Ylimenevää osaa verotetaan sijoituksen tuottona. Osanosto voidaan myös katsoa osittain pääoman palautukseksi ja osittain tuotoksi, mikäli vakuutusyhtiö ja sijoittaja ovat niin sopineet.¹⁷⁹

Sijoittajalle kapitalisaatiosopimus tarjoaa verotuksessa samat edut kuin sijoitusrahaston kasvuosuus. Erona sijoitusmuotojen välillä on se, että kapitalisaatiosopimuksessa

¹⁷⁶ Verohallinto 2015c: luku 2.1.

¹⁷⁷ Myrsky & Rabinä 2014: 142.

¹⁷⁸ Ossa 2014: 311–312. Myrsky & Rabinä 2014: 142.

¹⁷⁹ Verohallinto 2015: luku 6.1.1.

vakuutuksen ottaja voi halutessaan itse vaikuttaa sopimuksen rajoissa siihen, mitä sijoituskohteita sopimukseen kuuluu. Koska sopimukseen sijoitettu varallisuus on vakuutusyhtiön omaisuutta, verovelvollinen ei sopimuskauden aikana maksa veroa sen enempää luovutusvoitosta kuin sijoituksen vuosittaisesta tuotosta. Luovutusvoiton ja tuoton verotus siirtyvät sopimuskauden päättymisajankohtaan. Tällöin palautuksen määrästä vähennetään alkuperäinen sijoitus ja mahdollista tuottoa verotetaan TVL 32 §:n perusteella.

4.6. Verovarmuuden lisääminen

Verosuunnitteluun liittyy tarve ennakoida tulevia verotuspäätöksiä. Kun verotusta voidaan arvioida etukäteen, on mahdollista pienentää veroriskiä ja tehdä valintoja toimenpiteiden välillä, jotka tuottavat erilaisia verotuksellisia lopputulemia. Verottajan toiminnan arvioinnissa voidaan nojautua tuomioistuinten antamiin ennakkopäätöksiin eli prejudikaatteihin, keskusverolautakunnan ja verohallinnon antamiin ennakkoratkaisuihin, verovelvollisen ja verohallinnon edustajien välisiin keskusteluihin (luottamuksensuojaa) sekä verotuksessa noudatettuihin käytäntöihin. Jatkossa on tarkoitus tarkastella sekä ennakkoratkaisuja että luottamuksensuojaa verosuunnittelun näkökulmasta, sillä näillä tavoilla verovelvollinen voi hakea oikeussuojaa verottajaa vastaan.¹⁸⁰

Ennakkoratkaisuja voi hakea VML 85 §:n mukaan Verohallinnolta (aikaisemmin verotuksen ennakkotieto) ja VML 84 §:n mukaan keskusverolautakunnalta. Verohallinnon ennakkoratkaisuun voidaan hakea muutosta VML 85a §:n perusteella hallinto-oikeudelta. Keskusverolautakunnan antamaan ratkaisuun haetaan muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta¹⁸¹. Tuloverotukseen liittyvän Verohallinnolle tehtävän ennakkoratkaisuhakemukseen liittyy kaksi ehtoa, sen tulee liittyä nimenomaan verovelvollisen omaan verotukseen ja ratkaisun tulee vaikuttaa hakijalle määrättävän

¹⁸⁰ Myrsky 2011: 164–165.

¹⁸¹ Verohallinto 2015b.

veroon¹⁸². Hakemuksessa, joka on tehtävä kirjallisesti, on oltava VML 85 §:n mukaan yksilöitynä kysymys, johon ratkaisua haetaan, ennakkoratkaisu on määräaikainen ja koskee enintään ratkaisun antamista seuraavaa verovuotta. Verovelvollinen voi vedota lainvoimaiseen ennakkoratkaisuun verotuksen yhteydessä. Keskusverolautakuntan ennakkoratkaisua voidaan hakea ennen sen ajan päättymistä, jonka kuluessa veroilmoitus on määrätty annettavaksi (VML 84.2 §). Jotta ratkaisu voidaan antaa, asian on oltava joko periaatteellisesti merkittävä tai sen tulee edistää verotuksen yhtenäisyyttä. Hakemus on verovelvolliskohtainen eli se voi koskea vain hakijan omaa verotusta.¹⁸³ Ennakkoratkaisujen antama oikeussuoja edellyttää, että hakemuksessa esitetyt olosuhteet toteutuvat ja verovelvollinen toimii suunnitellusti¹⁸⁴.

Verovelvollinen voi myös saada luottamuksensuojaa verottajaa vastaan, jos hän toimii tulkinnanvaraisen tai epäselvän asian kohdalla vilpittömässä mielessä (VML 26.2 §). Tämä tarkoittaa, että hän on toiminut viranomaisen antaman ohjeen tai noudattaman käytännön mukaan.¹⁸⁵ Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO:2003:21 otettiin kantaa luottamuksensuojaan. Tapauksessa oli kyse tilanteesta, missä verovelvollinen noudatti verotoimiston antamaa suullista ohjetta ja toimi sen mukaan. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan asia oli ollut tulkinnanvarainen, ja koska verovelvolliset luottivat saamaansa suulliseen ohjeeseen, heillä ei ollut tarvetta hakea ennakkotietoa tai -ratkaisua. Kun tilanteessa ei voitu osoittaa muuta, oli tapaus ratkaistava verovelvollisen eduksi.

¹⁸² Verohallinto 2013a: luku 1.1.

¹⁸³ Verohallinto 2015b.

¹⁸⁴ Myrsky 2011: 168–169.

¹⁸⁵ Myrsky 2011: 165.

4.7. Vastikkeettoman saannon verosuunnittelu

Vastikkeettoman irtaimen omaisuuden saannon verosuunnittelussa kaksi kysymystä nousee esille. Ensinnäkin, saavutetaanko jotain etuja verosubjektia vaihtamalla eli mikä on toimenpiteen veroseuraamus t. -kustannus. Toiseksi on syytä kysyä, voidaanko lahjoituksella, perinnöllä tai osituksessa muuttaa omaisuuden saantoperustetta eli hankintamenoa.¹⁸⁶

Hankintamenoa epäjatkuvuusperiaate lahjoituksen yhteydessä TVL 47.1 §:n mukaisesti tarkoittaa tilannetta missä, lahjansaaja luovuttaa saamansa omaisuuden ennen kuin lahjoituksesta on kulunut yksi vuosi ja tällöin lahjoitetun omaisuuden hankintamenoa katsotaan lahjoittajan alkuperäinen hankintameno perintä- ja lahjaverotuksessa käytetyn verotusarvon sijasta. Tämä yhden vuoden säännön hyödyntäminen antaa mahdollisuus suunnitella verotusta sillä tavalla, että samalle verosubjektille voidaan kohdistaa omaisuuden luovutusvoitto ja -tappio, esimerkiksi lapsella on hyödyntämätöntä luovutustappiota, mutta ei luovutusvoittoa, mistä sen voisi vähentää. Vaarana tällaisessa verosuunnittelussa on se, että verottaja katsoisi, että kyseessä on sarjatoimi, ja soveltaisi siihen veronkiertoa koskevaa VML 28 §:ää. Toimenpiteen hyväksyttävyyttä lisää se, että sille on osoitettavissa verotuksesta riippumattomia syitä ja että lahjoitus on tapahtunut vanhemmalta lapselle.¹⁸⁷

Lahjan verotukseen liittyy PerVL 19 § 3 kohdan mukaan mahdollisuus lahjoittaa muita lahjoja kuin PerVL 19 § 1 tai 2 kohdassa mainittuja 4000 euron arvosta kolmen vuoden aikana ilman, että niistä tarvitsee suorittaa lahjaveroa. Jos lahjoittaminen on jatkuvaa, esimerkiksi rahasto-osuuksia, ja kolmen vuoden jaksona lahjojen määrä ei ylitä 4000 euron lahjaverovapauden rajaa, voidaan verosubjektia tällä tavalla vaihtamalla saavuttaa jonkinlaista veroetua. Yksi lahjoittaja voi lahjoittaa lapselleen esim. 18 vuoden aikana 24 000 euron edestä omaisuutta. Tätä voidaan verrata kertalahjoitukseen, jonka lapsi saa täyttäessään 18 vuotta. Kyseisestä varallisuuserästä tulee silloin suorittaa lahjaverot, joka

¹⁸⁶ Nykänen & Rabinä 2013: 197.

¹⁸⁷ Nykänen & Rabinä 2013: 118–119.

on tällä hetkellä I veroluokassa, verotettavan tulon ollessa 17 000 - 50 000 euron välissä, asteikon alarajan kohdalla eli 17 000 eurossa, 1140 euroa ja ylimenevältä osalta maksetaan (24 000- 17 000 = 7 000) 11 % eli $7\,000 * 11\% = 770$ euroa veroa. Lahjaveroa tulisi maksettavaksi yhteensä 1910 euroa.¹⁸⁸ Yksittäisen verovelvollisen kohdalla kyse ei ole suurista rahoista. Kun verovapaan lahjan raja on PerVL 19 § 3 kohdan mukaan lahjoittajakohtainen, ja jos lahjoittajien ja lahjan saajien määrä kasvaa, voidaan puhua jo merkittävästä mahdollisuudesta suunnitella omaisuuden siirtoa sukupolvilta toisille.

Perintö- ja lahjaveroasteikot poikkeavat jossakin määrin toisistaan. Erotus on tällä hetkellä sen verran pieni, ettei sillä ole olennaista merkitystä verosuunnittelussa merkittävien omaisuuserin kohdalla. Esimerkiksi 200 000 euron lahjan verotusarvo I veroluokassa on PerVL 19 a §:n mukaan 25 770 euroa, ja vastaavan perinnön verotusarvo on PerVL 14 § mukaan 23 500 euroa. Erotus perintöverotuksen hyväksi on 2270 euroa. Kun perinnön/lahjan arvo nousee 1 00 000 euroon veromuotojen ero pysyy samana eli 2270 eurossa.¹⁸⁹ Epäjatkuvuusperiaatteen vuoksi perintö tai lahja eivät poikkea verotukselliselta kohtelultaan edes hankintamenon määräytymisen osalta, vain lahjaverotuksen yhden vuoden sääntö tarjoaa jotain mahdollisuuksia verosuunnitteluun. Pienten varallisuuserien kohdalla sen sijaan perintöverotus on suhteellisesti edullisempi, onhan verotettavan perinnön alaraja 20 000 euroa. Saman suuruisesta lahjasta maksetaan 1470 euroa veroa.

Perintöverotuksessa edellä mainitut verosuunnittelua ohjaavat kysymykset tarkoittavat sitä, että tarkastelussa huomio kohdistuu siihen, voisiko erilaisilla testamenttijärjestelyillä saavuttaa parempaa veroetuja kuin ilman testamenttia. Rahastosijoittamisen osalta puhutaan kuitenkin pääsääntöisesti irtaimesta omaisuudesta eikä kiinteästä omaisuudesta, joten kiinteään omaisuuteen liittyvää verosuunnittelua ei ole tarve käsitellä. Perintöverotuksen suunnittelua ja varojen jakamista perinnön jättäjän mielen mukaisesti rajoittaa vaatimus lakiosasta (PK 7:1 §), mutta sen ylittävältä osalta on vapaus suunnitella varojen jakoa testamentilla vapaasti.

¹⁸⁸ Liite 1. Perintö- ja lahjaverotaulukot.

¹⁸⁹ Liite 1. Perintö- ja lahjaverotaulukot

Kun perintökaaren edellyttämät lakiosat on otettu huomioon, verotettavan perintöosuuden alarajat muodostavat yhden mahdollisen perusteen minimoida verotusta. Perintöverotuksessa verotettavan saannon alaraja on PerVL 14 § mukaisesti 20 000 euroa eli sen alle jäävät saannot ovat verovapaita. Suoraan alenevassa polvessa olevan alaikäisen, siis alle 18 vuotias perinnönsaajan, kohdalla verotettavan saannon alaraja on 40 000 euroa, ja perinnönjättäjän puolison ja vastaavan kohdalla verovapaan saannon yläraja on 60 000 euroa (PerVL 12 §). Toisen mahdollisuuden tarjoaa erityisjälkisäädös eli legaatti. Sillä voidaan siirtää varallisuutta verovapaasti esim. yhden sukupolven ylitse lapsenlapsille. Tällöin verovapaan saannon yläraja on PerVL 14 § mukaisesti 20 000 euroa. Legaatilla voidaan saajalle ohjata vaikkapa jokin tietty varallisuuserä kuten rahasto-osuus tai osakeomistus.¹⁹⁰ Perintökaaren 11:2 §:n perusteella erityisjälkisäädös on suoritettava jakamattomasta pesästä eli se menee saantoja muiden testamenttisaantojen ohitse.

¹⁹⁰ Nykänen & Rabinä 2013: 104–105.

5. LOPPUPÄÄTELMIÄ

Rahastosijoittajan verotus henkilöverotuksessa on laaja aihe, eikä kaikkia kysymyksiä ole pystytty käsittelemään tutkielman puitteissa riittävällä tarkkuudella. Syynä tähän on muun muassa se, että erilaiset rahastot eroavat toisistaan oikeudellisen muodon puolesta. Mahdollisia rahastumuotoja on aina sijoitusrahastolain mukaisista sijoitusrahastoista erilaisiin vaihtoehtorahastoihin. Tämä johtaa siihen, että keskenään samanlaista taloudellista toimintaa harjoittavia, muodoltaan erilaisia rahastojen omistajia verotetaan toisistaan poikkeavien lakien ja periaatteiden mukaisesti. Tästä käy kuvaavana esimerkkinä erilaiset tavat järjestää kiinteistörahastotoimintaa, ja se, miten suuresti verotus kussakin tapauksessa eroaa toisista. Erikoisrahastomuotoisen kiinteistöihin sijoittavan rahaston omistajan verotus perustuu TVL 32 §:ään, kun päätoimisesti vuokra-asuntoihin sijoittavavan ja tästä johtuvasta verohuojennuksesta nauttivan osakeyhtiömuotoisen kiinteistörahaston osakasta verotetaan REIT-verolain 8 §:n mukaisesti. Listaamattoman osakeyhtiömuotoisen kiinteistörahaston osakasta verotetaan TVL 33b § mukaisesti ja kommandiittiyhtiömuotoisen kiinteistörahaston yhtiömiehen verotus perustuu TVL 40.1 §:ään.

Voidaan olettaa, että erilaisten mutta keskenään samanarvoisten sijoituskohteiden välillä verotuksen pitäisi olla neutraalia, toisin sanoen sen ei pitäisi ohjata sijoittaja valitsemaan tiettyä sijoitusmuotoa toisen sijaan edullisemmän verokohtelun perusteella. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, ettei tässä ole täysin onnistuttu. Syytä sijoituskohteiden erilaiseen verokohteluun ei ole asettaa pelkästään lainsäätäjän intention puutteeseen; verotukseen liittyvät kansainvälisten paineet osaltaan ovat vaikuttaneet lainsäädännön muotoutumiseen. Syytä tähän voidaan löytää ainakin kahdesta erilaisesta lähteestä. Ensimmäiseksi lainsäätäjällä on ollut tarve vastata kansainväliseen verokilpailuun. Tästä on osoituksena mm. sijoitusrahasto-osuuksien luovutuksen verovapaus varainsiirtoverotuksessa. Sijoitusrahasto-osuuksien luovutuksien on alun perin katsottu kuuluneen varainsiirtoveron edeltäjän eli leimaverotuksen kohteena olleisiin veronalaisiin varallisuuden siirtoihin. Kansainvälisen kilpailun myötä ne vapautettiin vuona 1992 leimaverosta ja varainsiirtoverolain säätämisen myötä 1996 verovapaus on siirtynyt

varainsiirtoverotukseen. Toiseksi Euroopan unionin keskeiset, kilpailua ja yhtenäistä markkinaa edistävät tavoitteet asettavat omat reunaehdonsa mahdollisuuksille noudattaa itsenäistä veropolitiikkaa. Erityisesti tästä osoituksena ovat SEUT 49 ja 63 artiklat, jotka koskevat pääomien vapaata liikkuvuutta ja vapaata sijoittautumisoikeutta, ja Eurooikeudessa toistuvasti esiin noussut vaatimus kohdella verovelvollisia samalla tavalla riippumatta siitä, mistä sopimusvaltiossa he asuvat. Nämä tekijät rajoittavat sitä, millaisia käytäntöjä verotuksessa on voitu noudattaa.

Tutkimuksessa on tehty rajauksia aiheen suhteen. Sen vuoksi mielenkiitaisia ja aihepiiriä täydentäviä teemoja on rajautunut pois. Rajauksia ovat mm. keskittyminen Suomessa yleisesti verovelvollisen verotukseen ja näin kansainvälisen verotuksen käsittelystä on rajattu pois rajoitetusti verovelvollisen rahastosijoittajan verotusta. Toinen aihepiiriä rajaava tekijä on ollut jättää tarkastelun ulkopuolelle osuuskuntamuotoiset ja rekisteröidyn yhdistyksen muotoiset rahastot. Vaikka näiden oikeudellisten muotojen mukaisia rahastoja saa tarjota vaihtoehtorahastojen hoitajista annetun lain 13:3.1 §:n mukaisesti yksityisille sijoittajille, ne ovat jääneet harvinaisuuksiksi. Osuuskuntalain uudistus vuonna 2014 mahdollista osuuskunnan käytön voittoa tavoittelevana yhteisönä. Sen sijaan rekisteröidyn yhdistyksen muotoisen rahaston perustaminen ei Suomessa luonnistu lainsäädännön puuttumisen vuoksi. Kyseinen oikeudellinen muoto on käytössä ainakin Tanskassa ja sen ottamista mukaan lainsäädäntöön on perusteltu ennen muuta yksityisen sijoittajan kuluttajansuojalla. Rajaukset on tehty tietoisesti, tutkimuksen laajuuteen ja käsittelytapaan liittyvistä syistä, ja siitä huolimatta, että ko. aihepiirit olisi luontevasti kuuluneet käsittelyn piiriin. Näin tutkimuksen sisällöllinen laajuus on saatu pysymään paremmin aisoissa.

Tutkimuksessa on käynyt ilmi, että joihinkin kysymyksiin ei ole annettavissa selkeää, yksiselitteistä vastausta. Aiheet ovat joko lainsäätämisprosessissa jääneet huomioimatta, ne eivät ole aktualisoituneet verotuksessa tai muutoin niihin ei ole otettu kantaa oikeuskirjallisuudessa tai verohallinnon ohjeissa. Esimerkkinä toimii kiinteistörahastolain mukaisen kommandiittiyhtiön arvopaperistetun yhtiöosuuden luovutuksen verotus yksityishenkilön verotuksessa. Taustalla on arvopaperimarkkinalain ja varainsiirtoverolain keskenään poikkeavat arvopaperin määritelmät. Keskeisenä

oikeudellisena kysymyksenä tässä on se, onko kiinteistörahastolain mukaisen kommandiittiyhtiön äänettömän yhtiömiehen osuudesta AML:n mukaiseksi muodostettu osuustodistus myös VSVL:n mukainen arvopaperi, jonka luovutuksesta tulisi maksaa VSVL:n mukaista varainsiirtoveroa. Kun vakiintuneessa verotuskäytännössä kommandiittiyhtiön yhtiömiehen yhtiöosuuden luovutuksesta ei ole tarvinnut maksaa varainsiirtoveroa, niin voidaan kysyä, pitäisi käytäntöä kiinteistörahastolain kehityksen perusteella muuttaa. Jos ja kun kysymykset ajankohtaistuvat ja niiden osalta tehdään verotuksellisia ratkaisuja, jotka tulevat julkiseksi, asiantilaan saadaan selvyyttä. Siihen saakka on lähdeittävä siitä, että tapauksen ratkaistaan tapauskohtaisesti ja verotuksen yleisiä periaatteita noudattaen. Kuinka näitä kysymyksiä sitten voisi lähestyä ja löytää niihin ratkaisuja. Lähtökohtaisesti voidaan esittää perehtymistä verolainsäädäntöön ja verotusmenettelyyn. Sijoittajan tavoitteena voidaan pitää varmuutta siitä, että tehdyt taloudelliset toimenpiteet johtavat toivottuihin verotuksellisiin lopputulemiin. Epäselvässä tilanteessa ja kun kyseessä on yhtään suuremmasta verotuksellisesta riskistä, verotusmenettelyn selvittäminen ennalta joko Verohallinnon tai keskusverolautakunnan ennakkoratkaisua hakemalla avulla tuo päätöksentekoon kaivattua varmuutta.

Verosuunnittelun osalta on käynyt ilmeiseksi, että rahoistaan tarkan rahastosijoittajan on syytä selvittää sijoituskohteen verokohtelu ennen kuin sitoo rahansa tiettyyn rahastoon. Verosuunnittelu kuten rahastosijoittaminen edellyttävät pitkäjänteisyyttä ja halua perehtyä verokysymyksiin hieman pintaa syvemmillä. Verosuunnittelun epäonnistuminen tai nopeasti muuttuvat sijoitustavoitteet voivat syödä tavoitellun hyödyn ja johtaa korkeintaan tyydyttävään lopputulokseen. Haasteena rahastosijoittajan verosuunnittelussa voidaan kuitenkin pitää sitä, että verolainsäädäntö muuttuu nopeasti ja on altis valtiontalouden kehittyville tarpeille. Suunnittelun pohjana on hyvä pitää verotuksen nykyinen taso, ja hankkia tietoa lähitulevaisuuteen suunnitelluista verotuksen muutoksista. Kukaan ei kuitenkaan voi antaa takeista siitä, millaiseksi verotus tulee pitemmällä juoksulla kehittymään. Parhainkin verosuunnittelu voi epäonnistua nopeasti muuttuvien taloudellisten realiteettien ja veropoliittisten tavoitteiden ristiaallokossa. Oikeusdogmaattisella tutkimuksella voidaan selvittää verotuksen ja verolainsäädännön nykytilaa ja lainsäädännön antamia mahdollisuuksia verosuunnitteluun. Verotuksen muutosten ennakoiminen puolestaan edellyttää kansallisen ja EU-oikeudessa tapahtuvan

lainsäädäntötyön jatkuvaa seuranta. Tämä mahdollistaa sen, että sijoittajat voivat keskittyä pitkäjänteiseen sijoitustoimintaan ja reagoida ajoissa toimintaedellytyksiin vaikuttaviin muutoksiin. On huomattava, että verosuunnittelun tulee perustua verolainsäädäntöön ja sen sallimiin mahdollisuuksiin. Sallitun rajan ylittäminen johtaa verotuksen ennakoimattomuuteen ja kasvaviin taloudellisiin riskeihin.

Perintö- ja lahjaverotus tarjoavat joukon keinoja suunnitella verotusta. Vastikkeettomaan saantoon liittyvä hankintamenon laskemista koskeva yhden vuoden sääntö tarjoaa keinon siirtää luovutuksen tappiota tai voittoa verovelvolliselta toiselle. Samoin yhdeltä henkilöltä saatujen lahjojen verovapauden hyödyntäminen, 4000 euroa kolmen vuoden aikana, antaa mahdollisuuden siirtää merkittävääkin varallisuutta verovapaasti sukupolvelta toiselle. Verosuunnittelu on kuitenkin syytä pitää aisoissa, sillä vaarana on joutuminen veronkierron puolelle. VLM 28 §:n mukaan toiminnassa on kyse veronkierrosta, jos toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa sen varsinaista luonnetta tai että toimenpiteisiin on ryhdytty sen vuoksi, että verosta vapauduttaisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että esim. yhden vuoden sääntöä hyödynnettäessä lahjoituksessa toimenpiteelle on osoitettava muita kuin verotuksesta johtuvia syitä.

Tutkimus on nostanut esiin useita aihepiirejä, jotka voisivat nousta jatkotutkimuksen tai erillisen tutkimuksen teemoiksi. Tässä tutkimuksessa on pitäydytty pääasiassa perinteisiin sijoitusinstrumentteihin kuten sijoitusrahasto-osuuksiin ja osakkeisiin henkilöverotuksessa. Erilaisten sijoitus- ja rahoitusinstrumenttien kirjo on kuitenkin laaja ja uusia instrumentteja kehitetään jatkuvasti. Niiden verokohtelusta on vain vähän sääntelyä ja tutkimusta. Aiheeseen paneutuminen johtaisi tutkimusta elinkeinoverotuksen puolelle ja tätä kautta yritysverotuksessa merkittävien kysymysten ääreen. Omana aiheenaan on noussut esiin arvopaperin toisistaan poikkeavat määrittelyt arvopaperimarkkinalaissa ja laissa varaussiirtoverosta sekä tästä seuraaviin oikeudellisiin kysymyksiin. Samoin holdingyhtiöiden käyttö sijoitustoiminnan verosuunnittelussa on jäänyt teemaksi, jota ei ole voitu käsitellä riittävän syvällisesti tässä tutkimuksessa. Holdingyhtiöiden käytöstä sekä roolista yritysten ja varakkaiden sijoittajien toiminnassa on paljon mielipiteitä. Aihe herättää jatkuvaa keskustelua verosuunnittelusta ja sen

rajoista ja perehtyminen syvällisemmin teemaan voisi tuoda lisävalaisusta holdingyhtiöiden käytön laajuudesta ja toiminnan hyödyistä.

LÄHTEET

Andersson, Edward (2006). *Johdatus vero-oikeuteen*. 13. uudistettu painos. Helsinki. Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-2878-4.

Andersson, Edward & Linnakangas, Esko & Frände, Joakim (2016). *Tuloverotus*. 8. uudistettu painos. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-14-2297-3.

European Central Bank 2016: *Aggregated Balance Sheet of Euro Area investment funds*. [Online] [Siteerattu 25.2.2016] Saatavissa Internetissä: <http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000003516>.

Fasoulas, Elina & Manninen, Petri & Niiranen, Ville (2014). *Sijoittajan verotus*. 2. uudistettu painos. Helsinki. Finanssi ja vakuutuskustannus FINVA. ISBN 978-952-5684-69-8.

Harju, Ilkka & Vanhanen, Juha & Viitala, Tomi (2004). *Kiinteistörahastotyöryhmän väliraportti*. Työryhmämuistioita 14/2004. Valtionvarainministeriö. Helsinki: Edita Prima OY. ISBN 951-804-462-7. [Online] [Siteerattu 15.3.2016] Saatavissa Internetissä: <http://docplayer.fi/1036860-Kiinteistorahastotyoryhman-valiraportti-14-2004-tyoryhman-muistioita-valtiovarainministerio-rahoitusmarkkinaosasto.html>.

HE 3/1992 (1992). *Hallituksen esitys Eduskunnalle leimaverolain 54 ja 88 § muuttamisesta*. [Online] [Siteerattu 1.5.2016] Saatavissa Internetissä: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_3+1992.pdf.

HE 121/1996 (1996). *Hallituksen esitys Eduskunnalle varainsiirtoihin kohdistuvan leimaverotuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi*. [Online] [Siteerattu 1.5.2016] Saatavissa Internetissä: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_121+1996.pdf.

HE 102/2006 (2006). *Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kiinteistörahastolain ja sijoitusrahastolain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta.* [Online] [Siteerattu 13.3.2016] Saatavissa Internetissä: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2006/20060102>.

HE 177/2008 (2008). *Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi eräiden asuntojen vuokraustoimintaa harjoittavien osakeyhtiöiden veronhuojennuksesta.* [Online] [Siteerattu 25.2.2016] Saatavissa Internetissä: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2006/20060102>.

HE 94/2013vp (2013). *Hallituksen esitys vaihtoehtorahastojen hoitajia koskevaksi lainsäädännöksi.* [Online] [Siteerattu 25.2.2016] Saatavissa Internetissä: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_94+2013.pdf.

Helin, Markku (2013). *Suomen kansainvälinen perhe- ja perintöoikeus.* 1. painos. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-14-2121-1.

Helminen, Marjaana (2009). *Kansainvälinen tuloverotus.* 1. painos. Helsinki. Edita. ISBN 978-951-37-5526-3.

Helminen, Marjaana (2016). *Kansainvälinen verotus.* Jatkuvatäydenteinen. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-14-2352-9.

Kangas, Urpo (2013). *Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet.* 1. painos. Helsinki. Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-2245-4.

Kukkonen, Matti & Walden, Risto (2015). *Elinkeinoverolaki käytännössä.* 3. uudistettu painos. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-14-2727-5.

Lammi, Vilho (2015). *Ulkomaisten entiteettien luokittelu verotuksessa.* Verotus 3/2015, 518–529.

Mattila, Olavi K. (2015). *Osuuskuntien ja niiden jäsenten muuttunut verotus*. Verotus 2/2015, 141–151.

Myrsky, Matti & Malmgrén, Marianne (2014). *Elinkeinotulon verotus*. 4. uudistettu painos. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-14-2092-4.

Myrsky, Matti & Rabinä, Timo (2014). *Henkilökohtaisen tulon verotus*. 2. uudistettu painos. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-14-2179-2.

Myrsky, Matti (2011). *Ennakkopäätökset verotuksessa*. 1. painos. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-14-2473-1.

Myrsky, Matti (2013). *Suomen veropolitiikka*. 1. painos. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-14-1945-4.

Niskakangas, Heikki (2011). *Veropolitiikka*. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-63-2859-1.

Niskakangas, Heikki (2014). *Johdatus suomen verojärjestelmään*. 3 uudistettu painos. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-14-2407-6.

Niskakangas, Heikki & Knuutinen, Reijo (2015). *Henkilöverotus*. Helsinki. Talentum Media OY. Jatkuvatäydenteinen. ISBN 978-952-14-2347-5.

Nykänen, Pekka (2004). *Julkisesti noteerattujen arvopapereiden luovutusvoitot verotuksessa*. 1. painos. Helsinki. Edita Publishing. ISBN 951-37-4311-X.

Nykänen, Pekka & Rabinä, Timo (2013). *Yksityishenkilön luovutusvoittojen verotus*. 3. uudistettu painos. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-14-1916-4.

OECD-malliverosopimus (2014). *Model tax convention on Income and on Capital: Condense version 2014*. [Online] [Siteerattu 29.3.2016] Saatavissa Internetissä: <http://www.oecd.org/ctp/treaties/2014-model-tax-convention-articles.pdf>

Ossa, Jaakko (2013). *Tuloverolaki käytännössä*. 1. painos. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-63-0729-9.

Ossa, Jaakko (2014). *Kapitalisaatiosopimuksen verokohtelu*. [Online] [Siteerattu 1.5.2016] Saatavissa Internetissä: <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/artikkelit/13356.pdf>.

Ossa, Jaakko, (2015). *Perintö ja lahjaverotus*. Helsinki. Talentum Media OY. Jatkuvatäydenteinen. ISBN 978-952-14-2725-1.

Puronen, Pertti (2015). *Perintö- ja lahjaverotus*. 11. uudistettu painos. Helsinki. Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-2452-6.

Puttonen Vesa & Kivisaari, Tero (1997). *Sijoittaminen ja sijoitusrahastot Suomessa*. 1. painos. Helsinki. Ky-palvelu. ISBN 951-96629-7-9.

Puttonen, Vesa & Repo, Eljas (2011). *Miten sijoitan rahastoihin*. 5. uudistettu painos. Helsinki. Talentum Media OY. ISBN 978-952-63-2784-6.

SEUT (2012). *Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto*. Euroopan unionin virallinen lehti nro C326. 26.10.2012. 47- 390. [Online] [Siteerattu 4.4.2016] Saatavissa Internetissä: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>.

Suomen ja Saksan Liittotasavallan välinen verosopimus (1982). *Suomen Tasavallan ja Saksan Liittotasavallan välinen sopimus tulo- ja varallisuusveroja sekä eräitä muita veroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi*. SopS 18/1982 [Online]

[Siteerattu 20.2.2016] Saatavissa Internetissä: <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1982/19820018>.

Suomen Pankki (2014). *Sijoitusrahastot vuosikatsaus 2014*. [Online] [Siteerattu 4.4.2016] Saatavissa Internetissä: <http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/tilastojulkaisut/sijoitusrahastot/Pages/default.aspx>.

Suomen Pankki (2015). *Sijoitusrahastolista*. [Online] [Siteerattu 4.4.2016] Saatavissa Internetissä: <http://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/sijoitusrahastot/pages/sijoitusrahastolista.aspx>.

Suomen Pankki (2016). *Suomen Pankin sijoitusrahastotilastotiedote 1.2.2016*. [Online] [Siteerattu 2.2.2016] Saatavissa Internetissä: http://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/sijoitusrahastot/Pages/index_01_02_2016.aspx.

Verohallinto (2012). *Euroopan talousalueella asuvan rajoitetusti verovelvollisen osinkotulon lähdeverotus – ulkomaisia rahastoja koskevaa oikeuskäytäntöä*. Diaarinumero A77/200/2012. [Online] [Siteerattu 12.4.2016] Saatavissa Internetissä: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Kansainvaliset_tilanteet/Euroopan_talousalueella_asuvan_rajotettu\(21734\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Kansainvaliset_tilanteet/Euroopan_talousalueella_asuvan_rajotettu(21734)).

Verohallinto (2013a). *Ennakkoratkaisu- ja poikkeuslupahakemuksen tekeminen ja siihen annettava päätös*. Diaarinumero A15/200/2013. [Online] [Siteerattu 12.4.2016] Saatavissa Internetissä: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Ennakkoratkaisu_ja_poikkeuslupahakemukse\(27656\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Ennakkoratkaisu_ja_poikkeuslupahakemukse(27656)).

Verohallinto (2015a). *Arvopaperisijoittamisen tulolähde*. Diaarinumero A 206/200/2014 [Online] [Siteerattu 16.3.2016] Saatavissa Internetissä: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Arvopaperisijoittamisen_tulolahde\(35596\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Arvopaperisijoittamisen_tulolahde(35596)).

Verohallinto (2015b). *Ennakkoratkaisun hakeminen keskusverolautakunnalta*. [Online] [Siteerattu 16.3.2016] https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/

Keskusverolautakunnan_KVL_ennakkoratkaisut/Ennakkoratkaisun_hakeminen_keskusverolau(12937).

Verohallinto (2015c). *Kapitalisaatiosopimuksen verotus*. Diaarinumero A48/200/2015. [Online] [Siteerattu 1.5.2016] Saatavissa Internetissä: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Kapitalisaatiosopimuksen_verotus\(38766\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Kapitalisaatiosopimuksen_verotus(38766)).

Verohallinto (2015d). *Omaisuuksien luovutusvoitot ja -tappiot luonnollisen henkilön tuloverotuksessa*. Diaarinumero A212/200/2015 [Online] [Siteerattu 12.1.2016] Saatavissa Internetissä: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Omaisuuksien_luovutusvoitot_ja_tappiot_luo\(39054\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Omaisuuksien_luovutusvoitot_ja_tappiot_luo(39054)).

Verohallinto (2015e). *Sijoitusrahastoista saatavien tulojen verotus*. Diaarinumero A23/200/2015 [Online] [Siteerattu 13.3.2016] Saatavissa Internetissä: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/Sijoitusrahastosta_saatavien_tulojen_ver\(35589\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/Sijoitusrahastosta_saatavien_tulojen_ver(35589)).

Verohallinto (2015f). *Varainsiirtoverotuksen yhtenäistämisohje*. Diaarinumero A34/200/2015 [Online] [Siteerattu 12.4.2016] Saatavissa Internetissä: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Varainsiirtoverotus/Varainsiirtoverotuksen_yhtenaistamisohje\(35630\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Varainsiirtoverotus/Varainsiirtoverotuksen_yhtenaistamisohje(35630)).

Verohallinto (2016a). *Arvopapereiden luovutusvoiton verotus*. Tiedote. [Online] [Siteerattu 7.4.2016] Saatavissa Internetissä: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Arvopapereiden_luovutusvoittojen_verotus\(12095\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Arvopapereiden_luovutusvoittojen_verotus(12095)).

Verohallinto (2016b). *Osingot listaamattomasta yhtiöstä*. [Online] [Siteerattu 3.2.2016] Saatavissa Internetissä: [https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Sijoitukset/Osakkeet_ja_osingot/Osingot_listaamattomasta_yhtiosta\(11937\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Sijoitukset/Osakkeet_ja_osingot/Osingot_listaamattomasta_yhtiosta(11937)).

Verohallinto (2016c). *Ulkomailta saadut osingot ja arvopapereiden luovutusvoitot*. [Online] [Siteerattu 8.4.2016] Saatavissa Internetissä: [https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Sijoitukset/Ulkomailta_saadut_osingot_ja_arvopaperie\(11814\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Sijoitukset/Ulkomailta_saadut_osingot_ja_arvopaperie(11814)).

Viitala, Tomi (2009). *Verovapaa osakeyhtiömuotoinen kiinteistörahasto (REIT)*. Verotus 3/2009 s. 283–290.

Wikström, Kauko (1997). Vero-oikeudellisen tutkimuksen erityispiirteitä. Teoksessa: *Minun metodini*, 330–338. Toim. Juha Häyhä. Helsinki. Werner Söderström lakitieto. ISBN 951-670-004-7.

Wikström, Kauko (2006). *Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa*. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, julkisoikeuden sarja A:35. 3. täysin uudistettu painos. Turku. Turun yliopisto. ISBN 951-29-3089-7.

Wikström, Kauko (2008). *Yleiset opit verotuksessa*. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, julkisoikeuden sarja A:37. Turku. 4. uudistettu painos. Turun yliopisto ISBN 978-951-29-3786-8.

LIITTEET:

Liite 1: Perintö- ja lahjaverotaulukot

Perintöverotuksen verotusarvot

I veroluokka 1.1.2015 alkaen, voimassa myös vuonna 2016

Perinnön arvo	Vero alarajan kohdalla	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000 - 40 000	100	8
40 000 - 60 000	1 700	11
60 000 - 200 000	3 900	14
200 000 - 1 000 000	23 500	17
1 000 000 -	159 500	20

II veroluokka 1.1.2015 alkaen

Perinnön arvo	Vero alarajan kohdalla	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000 – 40 000	100	21
40 000 – 60 000	4 300	27
60 000 – 1 000 000	9 700	33
1 000 000 -	319 900	36

Lähde: Verohallinto (2015). *Perintö*. [Online] [Siteerattu 12.4.2016] Saatavissa Internetissä: <https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Perinto>

Lahjaveron määrä, kun lahja on saatu 1.1.2015 tai sen jälkeen

I veroluokka

Lahjan arvo (euroa)	Vero alarajan kohdalla (euroa)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
4 000 – 17 000	100	8
17 000 – 50 000	1 140	11
50 000 – 200 000	4 770	14
200 000 –1 000 000	25 770	17
1 000 000 -	161 770	20

II veroluokka

Lahjan arvo (euroa)	Vero alarajan kohdalla (euroa)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
4 000 – 17 000	100	21
17 000 – 50 000	2 830	27
50 000 –1 000 000	11 740	33
1 000 000 -	325 240	36

Lähde: Verohallinto (2015). *Lahjaveron määrä*. [Online] [Siteerattu 12.4.2016]
 Saatavissa Internetissä: [https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Lahja/Lahjaveron_maara\(37275\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Lahja/Lahjaveron_maara(37275))